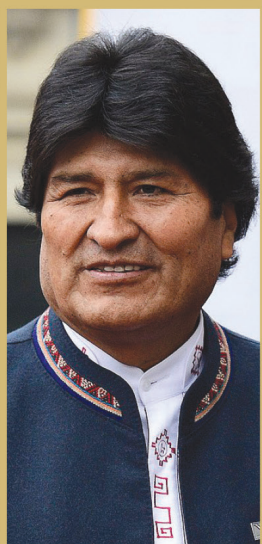
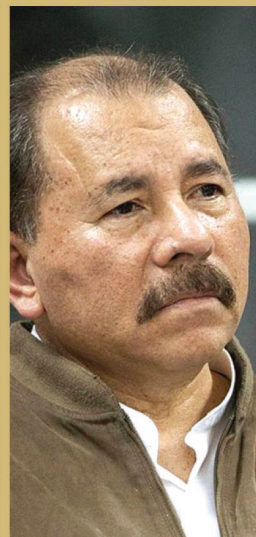
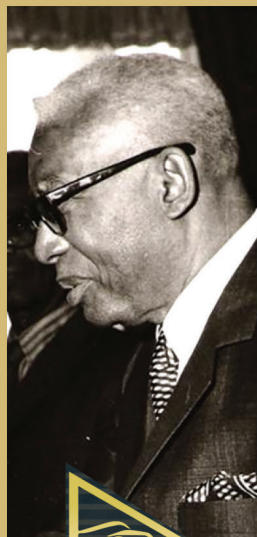

Рајко ПЕТРОВИЋ

ПОЛИТИЧКЕ ИДЕОЛОГИЈЕ
У ЛАТИНСКОЈ АМЕРИЦИ

Рајко ПЕТРОВИЋ

— ○ —
ПОЛИТИЧКЕ ИДЕОЛОГИЈЕ
У ЛАТИНСКОЈ АМЕРИЦИ
— ○ —

САДРЖАЈ

Предговор	7
Перонизам: идеологија која је поделила Аргентину	11
Пиночетизам: Чиле као пацијент на „шок терапији”	16
Мухикизам: феномен најсиромашнијег председника	20
Стронизам: латино диктатура на немачки начин	24
Евизам: од партиципације до персонализације	28
Фухиморизам: кад Јапанац завлада Перуом	33
Болсонаризам: феномен „тропског Трампа”	37
Кореизам: лева идеологија коју је издао Лењин	41
Фаркизам: наоружани марксизам у Колумбији	45
Чавизам: Венецуела у „социјализму 21. века”	49
Норијегизам: наркоклептократија у Панами	53
Фигеризам: идеологија 22. века	55
Сандинизам: марксизам који је преживео крај Хладног рата	58
Антисандинизам: никарагвански рецепт у хондураској кухињи	60
Фарабундизам: прагматизам зарад мира	63
Аревализам: „духовни социјализам” у Гватемали	66
Лопесобрадоризам: идеологија мексичке „четврте трансформације”	69
Кастризам: кубански комунизам који никога није оставио равнодушним... ..	73
Пападокизам: вуду магија у служби политике	77
Трухиљизам: када погрешно изговорена реч значи смрт	80
Порторикански индепендентизам: немогућа мисија?	83
Библиографија	89
Индекс имена	101
Биографија аутора	109

ПРЕДГОВОР

Књига Политичке идеологије у Латинској Америци представља јединствен и посве необичан покушај приближавања различитих политичких идеја са латиноамеричког простора домаћој и стручној јавности. Латинамеричке државе се већ деценијама крећу између десног и левог политичког пола у потрази за решењима својих политичких, економских, социјалних и културолошких проблема. Замисао ове књиге јесте да представи по једну политичку идеологију из сваке од двадесет латиноамеричких земаља, за које аутор сматра да су најзначајније или најзанимљивије. Од перонизма и пиночетизма на југу до кастризма и лопесобрадоризма на северу, латиноамерич-

ке земље су експериментисале са различитим политичким и економским идејама, производећи различите последице. Подједнако су биле присутне левичарске и десничарске идеје, које су се неретко испољавале у својим екстремним формама. Многе од њих су издржале зуб времена, остављајући трајан печат у сопственој земљи, често и на целом латиноамеричком простору, а понекад и на светском нивоу.

Много је ствари које посматране идеологије спајају или раздвајају. Махом је реч о идеологијама чија је константа био и остао популизам. Већина њих није имуна ни на персонализам, оличен у лику и делу каудиља као спаситеља нације и државе. Ретко које политичке идеологије у свету имале су тако шаренолик и истанчан поглед на међународне политичке и економске односе као што је то случај са посматраним идеологијама. Тако је, на пример, кастризам, чавизам или болсонаризам готово немогуће разумети без увида у њихов поглед на континент и свет. Још једна особина својствена готово свим идеологијама које ова књига обрађује јесте њихова способност за стварање снажне поделе у друштву на оне који дату идеологију ватрено прихватају и оне који је са гнушањем одбијају.

Ова књига представља систематизован преглед двадесет политичких идеологија – њихових унутарполитичких, спољнополитичких, економских и социјалних димензија. У књизи су описани и бројни историјски догађаји на простору Латинске Америке, важне историјске личности, као и односи између различитих земаља, уз понеку пикантерију као освежење од „пуког теоретисања”. Она може бити и те како корисно штиво како за љубитеље латиноамеричке историје, тако и за геополитичаре и политикологе. Надамо се да ће она бити само један у низу покушаја да се далека Латинска Америка приближи домаћој јавности, али и људима који у нашој земљи креирају спољну политику према овом простору.

Посебну захвалност дугујем издавачкој кући Поредак. Она већ годинама несебично финансира домаћа и инострана дела посвећена политичкој мисли, а која представљају необично важне коцкице српског академског и публицистичког мозаика. Поред Института за европске студије захвалност дугујем и Друштву хиспаниста у Београду, организацији младих и перспективних ентузијаста која улаже огромне професионалне и људске напоре да изгради нове мостове између Латинске Америке и Србије, поправљајући притом оне старе.

МА Рајко ПЕТРОВИЋ
Институт за европске студије
У Београду, 1. фебруара 2020.

ПЕРОНИЗАМ:

Идеологија која је поделила Аргентину

Перонизам, схваћен као идеологија и политички покрет, политички је феномен који, од своје појаве средином 40-их година прошлог века до данас, није оставио равнодушним ни Аргентинце ни остатак Западног света. Перонизам или јустицијализам¹ настао је 1946. године, када је на место председника Аргентине ступио Хуан Доминго Перон (Juan Domingo Perón), а на чији развој је огроман утицај имала његова друга супруга Ева Перон (Eva Perón), познатија као Евита (Evita). Колико је перонизам био важан за савремену политичку историју Аргентине, сведочи податак да је од свог настанка до данас однео победу на десет од тринаест председничких избора (не рачунајући оне на којима је перонистима било забрањено учешће). Хуан Перон је, такође, био једини Аргентинац у историји који је био председник три пута, и нимало не чуди што му многи дају историјски значај једног Хосеа де Сан Мартина (José de San Martín).² Сместити перонизам на неки од идеолошких полова изузетно је тежак задатак. Иако је данас, без икакве сумње, он доминантно левичарски, још од Перонове владавине

¹ Други назив, јустицијализам, потиче од значаја социјалне правде (шп. *justicia social*) као једног од три стуба перонизма.

² Хосе де Сан Мартин је био најзначајнији представник покрета за ослобођење Аргентине од Шпанске империје са почетка 19. века. За аргентинску државу и народ он је „отац нације”.

је имао значајне елементе политичке деснице.³ Уобичајена је оцена да је реч о тзв. трећем путу, који одбацује и капитализам и комунизам. За једне, реч је о ауторитарном (или чак диктаторском) режиму блиском италијанском фашизму или шпанском фалангизму, који је почивао на јефтиној демагогији и скупом (банкротирајућем) популизму ради одржавања на власти (нарочито под утицајем Евите, којој никад није било доста ципела и шешира). За друге, реч је о патриотској и социјалноодговорној политичкој мисли.⁴

Перонизам је најбоље дефинисати као популистички, ауторитарни и патерналистички политички покрет у политичком смислу, корпоративистички у економском и јустицијалистички у социјалном смислу. Каже се да перонизам има три главна стуба: социјалну правду, економску независност и политичку сувереност. Да је перонизам био популистички, најбоље сведочи улога Еве Перон у датом идеолошком обрасцу. Популарна Евита је основала своју Женску перонистичку партију и сопствену фондацију за помоћ угроженима. Имала је фанатичке говорничке способности и народне масе су око ње брзо створиле ореол мистицизма. На својим јавним наступима је директно ширила политичку пропаганду и имала армију обожаваатеља, и то захваљујући својој неспорној харизми.⁵ Патернализам се огледа у представи брачног пара Перон као брижног заштитника аргентинског народа, са готово месијанском улогом.⁶ Нема сумње да је перонизам био ауторитарни режим. Сам успон Хуана Перона је везан за његову улогу (тада као пуковника) у пучу 1943. године, а када је дошао на власт, није се либио да спроведе медијску цензуру и успостави контролу над готово свим политичким опонентима, како у сопственим редовима, тако и у опозицији. Стенли Пејн (Stanley Payne), врсни познавалац хиспанског политичког простора, описао је режим

³ Перон је очигледан пример да нема разлике између крајње левице и деснице јер им је суштина иста – тоталитаризам. Перон је био надахнут фашизмом и нацизмом, као и социјализмом-комунизмом.

⁴ Valeria Caruso, Esteban Campos, Mariano Vigo y Omar Acha, „Izquierda peronista: una categoría útil para el análisis histórico”, *Historiografías*, 14, Julio-Diciembre, 2017, págs. 69-73.

⁵ Феликс Луна, Кратка историја Аргентинаца, Академска књига, Нови Сад, 2015, стр. 184–185.

⁶ Fernando Bagiotto y Botton, „O Poder do Pai: Paternalismo na política varguista-peronista e o riso de Divito e Chichorro”, XIV Jornadas Interescuelas/Departamentos de Historia, Departamento de Historia de la Facultad de Filosofía y Letras. Universidad Nacional de Cuyo, Mendoza, 2013, págs. 1-2.

Хуана Перона као национално-ауторитарни.⁷ Корпоративизам, близак италијанском моделу,⁸ био је темељ економских активности у Аргентини и значао је модел трипартитног односа између државе (схваћене као органске заједнице), радничког слоја и послодаваца. Перонизам је, на крају, и јустицијалистички, односно дубоко заглаван ка решавању кључних социјалних проблема грађана (посебно оних најугроженијих). Не само да се у теорији јустицијализам често користи као синоним за перонизам већ се и Перонова, некада Перонистичка партија, данас зове Јустицијалистичка партија.⁹ На међународном плану перонизам је неговао принцип немешања и водио изолационистичку политику, покушавајући да Аргентину учини што мање економски и политички зависном од остатка света. Перонизам никада није имао антисемитску подлогу, што у значајној мери помаже теоретичарима да направе идеолошку дистанцу између њега с једне, и нацизма и фашизма с друге стране. Ипак, чињенице говоре да је Перон спасао хиљаде немачких нациста и хрватских усташа, и увео их у државне репресивне институције. Однос перонизма и снажне Римокатоличке цркве у Аргентини посебно је комплексна тема, но чињеница је да перонизам није био верски обојена идеологија, јер је његов оснивач имао фазе жестоких сукоба са црквом. Чини се да је Перон тежио апсолутној моћи и није желео да толерише било какав други облик власти у Аргентини, па макар он био и верске природе.¹⁰ Перонизам је и данас, као типични левичарски покрет, удаљен и од цркве као институције и од њених вредности.

Генерал Перон је владао Аргентином у два наврата: 1946–1955¹¹ (два мандата) и 1973–1974. Кључне одлике његове владавине биле су: национализација аргентинске индустрије, изоловање аргентинске привреде од британског утицаја, *de facto* неучествовање Аргентине у Другом светском

⁷ Carlos Sabino, „Autoritarismo Populista y Democracia: El Caso del Peronismo”, Ponencia presentada al seminario „¿Sigue vigente el Populismo en América Latina?” organizado por la Fundación Pensamiento y Acción en Caracas el 11-2-99, pág. 1.

⁸ Перон је, иначе, један период свог живота провео у Мусолинијевој Италији 30-их година као војни аташе.

⁹ Погледати на сајту: <https://www.pj.org.ar>

¹⁰ Miranda Lida, „Catolicismo y peronismo: debates, problemas, preguntas”, *Boletín del Instituto de Historia Argentina y Americana „Dr. Emilio Ravignani”*, Tercera serie, núm. 27, 1er semestre 2005, págs. 140-141.

¹¹ Те године је Хуан Перон збачен у војном удару и побегао у Шпанију, где је имао изузетно добре односе са генералисимусом Франсиском Франком (Francisco Franco).

рату, социјална политика усмерена ка најсиромашнијим слојевима, побољшање положаја радника и студената, гушење демократских институција и процедура у земљи, персонализација власти, гушење медијске слободе и ограничавање деловања политичких противника из редова опозиције. Последња етапа његове власти оставила је далеко мањег трага, али је показала важну ствар – перонизам је и после 18 година забране био и те како жив, јер је Перон глатко победио на демократским и фер изборима 1973. године. Политичке идеје и резултати које је иза себе оставио донели су Перону „ласкаву” титулу најконтроверзнијег Аргентинца свих времена. Као и тада, и данас је Аргентина дубоко подељена између оних који у перонизму виде решење за све политичке, економске и социјалне проблеме Аргентине, и оних који га са гнушањем одбацују, који о перонизму у најкраћем мисле оно што је о њему написао Игнасио Вокер (Ignacio Walker)¹² 2004. године. Он је, наиме, напоменуо да прави зид између Чилеа и Аргентине није ланац Анда, већ наслеђе перонизма са својим ауторитарним и корпоративним одликама, које је Перон усвојио током свог боравка у фашистичкој Италији Бенита Мусолинија (Benito Mussolini).¹³

Противници перонизма га жигошу као ауторитарну идеологију блиску фашизму, са којим је био сплетен „пацовским каналима”, демагошку и крајње популистичку. Перонизам је сметао социјалистима, који су у његовом корпоративизму видели камуфлирану капиталистичку експлоатацију и генератора класних подела (с обзиром на то да су синдикати и раднички слојеви увек били бирачка база перонизма). Аргентински либерали апсолутно одбацују перонизам као диктаторски систем вредности у коме не може да постоји слобода политичке мисли и делања. Конзервативцима се никада није допадала харизматичка црта перонизма, али се иза тих несимпатија увек крио страх конзервативних елита (често блиских црквеним круговима) од губитка утицаја у друштву. На крају, перонизам је често трпео критике унутар својих редова, где су модерније струје у Јустицијалистичкој партији покушавале и покушавају да стану на крај осетном персонализму и популизму.¹⁴

¹² Бивши министар спољних послова Чилеа.

¹³ Luis Esteban G. Manrique, „Perón: el maestro del populismo”, *Política exterior*, nº 110, Marzo-abril 2006, págs. 197-204.

¹⁴ Vanja Majetić, „Argentinom ponovno vladaju peronisti, evo o kakvom je pokretu riječ”, *tportal.hr*, 30.10.2019, Dostupno na: <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/argentinom-ponovno-vladaju-peronisti-evo-o-kakvom-je-pokretu-rijec-foto-20191030> (Pristupljeno 22.1.2020)

За присталице перонизма он је синоним за антиимперијализам и политичку самосталност Аргентине, али и за систем бесплатног школовања и универзалног здравственог и социјалног осигурања. У време власти Хуана Перона многе сиромашне аргентинске породице су добиле бесплатне државне станове, радници плаћени годишњи одмор и радничка одмаралишта, мајке три плаћена нерадна месеца пре и после порођаја, а студенти бесплатно универзитетско образовање.¹⁵ То је, у тадашње време, био неупитно велики корак ка друштвеној еманципацији Аргентине и Аргентинаца.

Председнички избори у Аргентини који су одржани крајем 2019. године показали су да је ова земља и даље дубоко политички подељена по оси перонизам/антиперонизам. Маурисио Макри (Mauricio Macri), заклето антиперониста, није успео да освоји други узастопни мандат изгубивши од заклетог перонисте Алберта Фернандеса (Alberto Fernández). Фернандес је победио у првом кругу са 47,7%, док је Макри освојио значајних, али недовољних 40,7% гласова. Целокупна изборна кампања оба кандидата вртела се око приче о (анти)перонизму, било да је реч о економији земље, спољнополитичким или друштвеним темама. Аргентина је тих дана, као много пута у својој историји, била подељена између перониста и антиперониста. Многи Макријеви гласачи су, заправо, тврдили да гласају против перонизма, а не за Макрија. Све у свему, првих пар дана Фернандесове власти било је довољно да пошаље две снажне поруке: Аргентини је доста ММФ-а (економска самосталност) и Аргентина више не признаје режим Хуана Гуаида (Juan Guaidó) у Венецуели (политика немешања). Дакле, типично перонистички.

¹⁵ Ibidem

ПИНОЧЕТИЗАМ:

Чиле као пацијент на „шок терапији”

За разлику од перонизма, у случају најпознатије чилеанске политичке кованице дилеме нема – пиночетизам је ултрадесничарска, ауторитаристичка, милитаристичка, антикомунистичка и неолиберална политичка идеологија. Назив, наравно, потиче од генерала и председника Чилеа Аугуста Пиночеа (Augusto Pinochet), који је државним ударом 11. септембра 1973. године збацио са власти председника Салвадора Аљендеа (Salvador Allende) и његов политички фронт под називом Народно јединство. Историја је показала да је то био најзначајнији политички догађај у историји Чилеа од стицања независности. Пиноче се на власти задржао све до 1990. године, када га је на изборима победио Патрисио Алвин (Patricio Alvin). Разумети пиночетизам је готово немогуће без разумевања историјског контекста у коме је настао. Аљенде је 1970. године постао први марксиста на западној хемисфери који је победио на изборима и на тај начин доспео на место председника једне земље. Скуп политика које је он спроводио током свог првог и јединог мандата (које се једним именом зову аљендизам), подразумевао је национализацију рудних богатстава,¹⁶ аграрну реформу и систем праведније прерасподеле ресурса. Таква политика је угрожавала интересе не само чилеанског крупног капитала већ и америчких компанија. У жеку Хлад-

¹⁶ Чиле је, примера ради, највећи произвођач и извозник бакра на свету.

ног рата Аљендеов Чиле је био на страни СССР и Кубе. С друге стране, чилеански десничари су сарађивали са САД, пре свега са Цијом, која је као параван користила управо америчке мултинационалне компаније попут ИТТ-а.¹⁷ Пиноче је са групом завереника успео да за себе придобије војску, тако да је током државног удара дошло до жестоких обрачуна са присталицама власти на улици, а међу жртвама тих сукоба је био и сам Салвадор Аљенде. Тај најтрауматичнији догађај у историји Чилеа је, заправо, био физички обрачун две идеологије – аљендизма (леве) и пиночетизма (десне), у коме је десна победила.¹⁸

Пиноче је одмах по доласку на власт заузео војну диктатуру. Уследио је немилосрдни обрачун са чилеанским левичарима (посебно марксистима) уз подршку САД. Процењује се да је Пиночеов режим убио око 3.000, а мучио око 30.000 људи. Сматра се да је у периоду од 1973. до 1990. године из политичких побуда ухапшено око 130.000 Чилеанаца, што говори у прилог чињеници да је тајна полиција била један од стубова пиночетизма. Иако су пар година касније политички односи између Чилеа и САД захладнели, Пиноче се никада није одрекао примене неолибералног економског модела. Једна од кључних одлика пиночетизма је била примена тзв. шок терапије на чилеанску економију, а „по рецепту” чикашке економске школе. Извршен је повраћај национализоване имовине, затим транзиција ка слободном тржишту, успорена инфлација, а привучен је и велики број страних инвестиција. Еколошки моменат је у потпуности скрајнут, тако да је Чиле убрзо постао једна од најзагађенијих земаља света. Терет реформи је пао на најсиромашније слојеве становништва, који су још више осиромашени у односу на период пре 1973. године.¹⁹ Не треба заборавити ни расизам чилеанских малограђана који су себе уверили да су Англосаксонци и нешто боље и вредније од гомиле која има шпанску крв – а нарочито однос према било коме ко има ”индијанску” крв.

Партијски живот је био строго контролисан. За разлику од парастемских десних организација, које су режиму служиле за обављање

¹⁷ „Covert Action in Chile 1963-1973,” Staff Report of the Select Committee to Study Governmental Operations, U.S. Government Printing Office, Washington, 1975, p. 11.

¹⁸ Tariq Ali and Gerry Hedley, *Chile: Lessons of the Coup: Which Way to Workers Power?*, IMG Publications, London, 1974, pp. 1-11.

¹⁹ Philip O’Brien, „The New Leviathan: the Chicago School and the Chilean Regime 1973-80”, *Bulletin*, vol /3, no I, Institute of Development Studies. Sussex, 1981, pp. 38-50.

прљавих послова, члан 8. Устава Чилеа из 1980. године забрањивао је оснивање комунистичке партије или било које друге партије са сличном идеолошком платформом.²⁰ То је недвосмислен доказ да је режим системски прогонио политичке неистомишљенике који су долазили са крајње левог политичког спектра (премда је овај члан касније поништен). Пиночетизам је био крајње милитаристички режим, јер су војска и полиција, уз параполицијске структуре, представљале темељ режима и главне инструменте за обрачун са дисидентима. Ауторитарна црта ове идеологије је неспорна, уз присутну тенденцију ка тоталитаризму, што се видело на примеру постојања „женског” пиночетизма у виду организације коју је водила Пиночеова супруга и прва дама Чилеа Лусија Иријарт (Lucía Hiriart). На том примеру се читавала и јасна потреба персонализације режима кроз изградњу култа личности (тзв. каудиља). Однос пиночетизма према Римокатоличкој цркви је, баш као и у случају перонизма, био амбивалентан и комплексан, но свакако се не може говорити о спрези између цркве и државе.²¹

Критичари пиночетизма су оштро супротстављени како његовој политичкој, тако и његовој економској димензији. У политичком смислу, пиночетизам је за њих синоним за тиранију, деспотију и хиљаде убијених на чијој крви је режим почивао, а за шта је Пиноче прошао некажњено, јер је умро природном смрћу на слободи, у дубокој старости. Поред тога, пиночетизму се приписује сарадња са одбеглим нацистима и вршење тајних експеримената над људима. Стога не чуди да је Пиноче пред смрт био оптужен за неколико стотина кривичних дела. У погледу економије, критика је подједнако оштра, јер противници пиночетизма сматрају да се ефекти „шок терапије” из 70-их и данас осећају. Чиле је једна од латиноамеричких земаља са најдубљим социјалним раслојавањем, но упркос томе неолиберални модел се и даље некритички примењује. Вишемилионски протести с краја 2019. године против владе Себастијана Пињере (Sebastián Piñera)²² показали су да је даља прива-

²⁰ „Constitución Política de la República de Chile”, Santiago, 21 de Octubre de 1980, artículo 8.

²¹ Veit Strassner, „La Iglesia chilena desde 1973 a 1993: De buenossamaritanos, antiguos contrahentes y nuevos aliados. Un análisis politológico”, *Teología y Vida*, Vol. XLVII (2006), págs. 76-94.

²² Пињера је мултимиллионер који је био један од активиста који су се борили за реформу пиночетизма. Ипак, то не спречава значајан део симпатизера пиночетизма у Чилеу да га доживљавају као свог представника.

тизација и „пријатељскопословна” економска политика те исте владе довела до тога да огроман број Чилеанаца нема приступ квалитетном здравству, социјалној заштити и образовању. Једноставно речено, иако су просечна примања у Чилеу данас на завидном нивоу (у поређењу са већином латиноамеричких земаља), трошкови живота су и више него високи.²³

Симпатизери пиночетизма се нерадо осврћу на његову тамну политичку прошлост, премда они најекстремнији бруталност Пиночеове диктатуре правдају опасношћу од комунизма тих година. Са друге стране, у примени „шок терапије” виде узрок економског просперитета Чилеа, који је, када се посматрају најзначајнији економски параметри (БДП, БДП *per capita*, стопа незапослености, прилив страних инвестиција и сл.), међу економски најстабилнијим земљама у Латинској Америци.²⁴ Такође, пиночетизму приписују настанак снажне средње класе и модернизацију земље, док, на спољном плану, политичку и економску сарадњу са САД виде као далеко прихватљивију опцију од претварања најзападније јужноамеричке земље у „црвени Чиле”.

У сваком случају, можемо са сигурношћу рећи да у савременом Чилеу живе и Пиночеов и Аљендеов дух. Пиночеов Устав (свакако уз доста измена) из 1980. године и даље је на снази, но видећемо до када, јер је председник Пињера подлегао притисцима вишедневних протеста и најавио референдум о измени Устава, превасходно оног дела који се тиче редистрибуције доходака, пензионог и социјалног система, образовног и здравственог система.

²³ Marcos Robledo, „Rabia y movilización en la cuna del neoliberalismo. La crisis de la globalización en clave chilena”, *Análisis Carolina*, 26/2019, págs. 1-3.

²⁴ Peter J. Meyer, „Chile: An Overview”, *In Focus*, Congressional Research Service, Washington, 2020, pp. 1-3.

МУХИКИЗАМ:

Феномен најсиромашнијег председника

Бивши председник Уругваја Хосе Мухика (José Mujica), који је на тој функцији био од 1. марта 2010. до 1. марта 2015, ни пре, ни током, а ни после те функције никога није оставио равнодушним. Његов политички стил је толико специфичан у постмодерном политичком добу у коме живимо да је Емир Кустурица одлучио да томе посвети свој документарни филм „Ел Пепе, један узвишени живот”. Мухиканизам је, према нашем мишљењу, једна сасвим млада идеологија која ће тек пронаћи своје место на идеолошком небу Латинске Америке, али довољно специфична да јој већ сада посветимо пажњу. Свакако је реч о идеологији која је настала из лика и дела Хосеа Мухике, те о којој још увек нема довољно литературе. Она представља скуп идеја које почивају на позитивном персонализму, принципима социјалне правде и израженој антикоруптивној пракси. Несумњиво је реч о идеологији типичне левице латиноамеричког типа, али која представља покушај помирења критике капиталистичког развоја са слободама појединца (које пропагира класични либерализам). Мухиканизам, дакле, начелно хоће политички либерализам, али не и економски. Важну димензију мухиканизма представља и еколошizam, односно опредељеност за заштиту животне средине науштрб неограничених потреба потрошачког друштва.²⁵ На међу-

²⁵ Gerardo Albistur, „Tiempo para la vida. El concepto de libertad en José Mujica”, *Izquierdas*, núm. 38, febrero 2018, pág. 36.

народном плану мухиканизам заговара антиколонијализам, антиизолационизам, сарадњу држава на равноправним основама, повезивање латиноамеричких земаља, борбу против терора и заједничку, глобалну стратегију заштите природе.²⁶

Позитивни персонализам подразумева Мухикино скретање пажње на себе као примера доследног поштовања идеја на чијим таласима је дошао на власт. То је изузетно драгоцен пример неутуђене моћи од народа, стечене кроз народ и за народ, што је тако често била парола у говорима многих латиноамеричких политичара, а која се у пракси завршавала популизмом и демагогијом. Мухики је по закону припадала председничка плата у износу од 12.500 долара, но он је од тог износа узимао свега 1.250 долара, док је остатак новца давао у добротворне сврхе (превасходно за изградњу стамбених објеката за сиромашне Уругвајце). Није се преселио у председничку вилу, већ је остао да живи са супругом на својој фарми у предграђу Монтевидеа. Штавише, Мухика је наредио да се председничка палата током хладних дана користи као склониште за бескућнике и њихове породице. Луксузне аутомобиле је заменио за једну фолксвагенову „бубу”, која кошта непуне 2.000 долара. Мухика је током своје власти показао да је успешна борба против корупције, чак и у социокултурном простору попут латиноамеричког и те како могућа. Уругвај је за време Мухике имао најнижу стопу корупције у Латинској Америци, а уз то треба додати и да се у то време Уругвај котирао на високом трећем месту по развијености у Јужној Америци, са позитивном стопом раста и ван рецесије.²⁷ Мухика је, такође, велики противник потрошачког друштва, а популарни „Пепе” је знао и да упути јавне позиве својим колегама из Италије и Шпаније да се угледају на њега, а не на богату већину. Напустио је место председника када му је истекао мандат (у Уругвају није дозвољено кандидовати се двапут узастопно), а власт је предао такође левичару Табарету Васкесу (Tabaré Vázquez), који је однео убедљиву победу на председничким изборима новембра 2014. године са 56,6% освојених гласова и који је био на функцији председника пре Мухике. Захваљујући свом

²⁶ Mr. José Mujica, President of the Eastern Republic of Uruguay”, September 24, 2013, Records of the United Nations, General Assembly, 68th Session, 7th Plenary Meeting A/68/PV.7 (New York: United Nations, 2013).

²⁷ Председник Уругваја најскромнији на свету”, Блиц, 30.10.2012, Доступно на: <https://www.blic.rs/vesti/svet/predsednik-urugvaja-najskromniji-na-svetu/kwpzck8> (Приступљено 22.1.2020)

„скромном” председниковању, Мухика је добио епитет „најсиромашнијег председника на свету”.²⁸

Све горе наведено су општа места која скоро сваки уругвајски левиچار са поносом истиче на први помен Мухике. С друге стране, Мухикина десничарска опозиција има супротно мишљење. Мухики замерају ерозију традиционалних друштвених вредности током власти, с обзиром на то да је његов режим легализовао истополне бракове, могућност употребе марихуане и дозволио право на абортус. Исто тако, мухикизму се приговара што је Уругвај постао прва латиноамеричка земља која је почела да прима сиријске избеглице. Мухика је током периода диктатуре у Уругвају (1973–1985) био борац Тупамаро покрета,²⁹ због чега је био у притвору, тако да је разумљиво да конзервативне десне струје не могу да га прихвате као свог председника. Међутим, уругвајски суверенисти не претерују у критикама Мухикиног односа према САД, с обзиром на то да је он наставио Васкесов пут снажне билатералне сарадње САД и Уругваја.³⁰ То се никако не уклапа са његовим ставовима подршке Лули у Бразилу, Моралесу у Боливији и својевремено Чавезу у Венецуели. Такође се не уклапа у његову начелну борбу за регионално повезивање латиноамеричких земаља, као ни у борбу против суровог капитализма и конзумеризма.³¹ Неки левичарски филозофи, попут српског филозофа Љубодрага Симоновића,³² критиковали су Мухику као недовољно одлучног политичара када је реч о побољшању права радника и борби против уплива страног капитала у Уругвај. Они сматрају да је Мухикин

²⁸ „Одлазак најсиромашнијег председника на свету”, РТС, 1. март 2015, Доступно на: <http://www.rts.rs/page/stories/ci/story/2/svet/1844770/odlazak-najsiromasnijeg-predsednika-na-svetu.html> (Приступљено 22.1.2020)

²⁹ Пун назив Тупамаро покрета је Уругвајски национални либерални покрет. Реч је о левичарској герилској групи која је деловала у периоду 1967-1972. Њени чланови су се популарно називали тупамаросима.

³⁰ Peter J. Meyer, „Uruguay: Political and Economic Conditions and U.S. Relations”, Congressional Research Service, Washington, 2010, p. 8.

³¹ Andrés Buisán, „El discurso latinoamericanista y la ética de lo „elemental humano” en los discursos de José „Pepe” Mujica”, en Roberto Bein, Juan Eduardo Bonnin, Mariana di Stefano, Daniela Lauría y María Cecilia Pereira (coordinadores): *Homenaje a Elvira Arnoux Estudios de análisis del discurso, glotopolítica y pedagogía de la lectura y la escritura Tomo V: Análisis del discurso*, Facultad de Filosofía y Letras (UBA), 2018, págs. 111-128.

³² Љубодраг Дуци Симоновић је о Хосеу Мухики говорио у емисији „Интервју” у продукцији Балкан инфо у Београду, 28.10.2019. године.

важнији задатак био да мења свет око себе него да фокус пажње усмери на свој стил живота. Честе су примедбе и на рачун недостатка реалности у његовим политичким идејама, односно на рачун његовог идеализма. Тако се сматра да Мухика не даје решења и алтернативе за постојеће проблеме од којих пати савремено друштво, а да његов антиматеријализам и антимеркантизам више подсећа на колективистичке утопије XX века него на политику примерену XXI веку. На крају, зашто би сви људи требало да се угледају на Мухикин модел живота? Сасвим је оправдано поставити питање колико би савремени свет био функционалан када би се сваки политички лидер (а камоли сваки појединац) понашао као бивши уругвајски председник.³³ Неки Мухику оптужују за персонализацију власти на специфичан начин, кроз његово самопредстављање као „Дон Кихота који се бори против ветрењача”, што је допринело изградњи политичког мита о њему (који прети да постане и историјски); док он, као и сваки други мит, има у себи елементе одсуства реалности.³⁴ На крају, када је реч о наводној антикорупцијској политици, постоји и део Уругвајаца који сматра да има обиље доказа, а још веће мноштво основа за сумњичавост, да је Мухикин режим био најкорумпиранији режим у историји Уругваја.

Иако је данас 84-годишњи пензионер, Мухика је и даље најпопуларнији политичар у Уругвају. Тешко да ће се кандидовати на неким наредним изборима, али је извесно да ће га његов скуп политичких вредности надживети, не само у Уругвају већ и на светском нивоу.

³³ Thierry Ways, „El mito Mujica”, *El Heraldo*, 2018, Disponible en: <https://www.elheraldo.co/columnas-de-opinion/el-mito-mujica-447332> (Accedido 22.1.2020)

³⁴ Matías Ponce, „Mujica, el presidente más pobre del mundo: narrativas presidenciales y mitos de gobierno”, *Comunicación Política y de Gobierno del Departamento de Comunicación de la Universidad Católica del Uruguay*, 2018, pág. 14.

СТРОНИЗАМ:

Латино диктатура на немачки начин

Сама чињеница да је Алфредо Стреснер (Alfredo Stroessner) владао Парагвајем тридесет пет година (1954–1989) говори у прилог томе да је стронизам као политичка идеологија на којој је почивала његова диктатура имао огроман утицај на парагвајску државу и друштво 20. и 21. века. Стреснеров пут ка власти се готово ни по чему није разликовао од путева већине латиноамеричких диктатора. Придружио се парагвајској војсци са седамнаест година, да би са двадесет година, са чином поручника, учествовао у Рату за Чако (1932–1935)³⁵ против Боливије. Тај рат је Парагвају донео победу, а Стреснеру утабао пут ка муњевитом напредовању на војној лествици. Стреснер је постао генерал са само тридесет шест година,³⁶ да би 1954. године био довољно моћан да државним ударом сруши тадашњег председника Федерика Чавеса (Federico Chaves) и прогласи се за новог шефа државе.³⁷

Стронизам је био типична десничарска идеологија латиноамеричког типа са израженим антикомунистичким и пронацистичким обе-

³⁵ Овај рат се још назива и Рат жедних (шп. *La Guerra de la Sed*), јер је вођен на сушним подручјима Чака.

³⁶ Те 1948. године Стреснер је био најмлађи генерал на јужноамеричком континенту.

³⁷ Adam Bernstein, „Alfredo Stroessner; Paraguayan Dictator”, *Washington Post*, August 17, 2006, pp. 1-3.

лежјима. Прве године Стреснерове диктатуре донеле су потпуну контролу једног човека над државним институцијама, сужавање уставом гарантованих слобода и забрану политичких партија, сем владајуће Колорадо партије.³⁸ Антикомунистичка хистерија је била трајна одлика стронизма. Стреснер је бруталност свог режима правдао страхом од продора комунизма у Парагвај, док је нескривено примао одбегле нацисте из Европе.³⁹ На спољнополитичком плану стронизам је био изразито проамерички настројен, чак толико да је Стреснер 1965. године помогао упад САД у Доминиканску Републику и био спреман за војну интервенцију у Вијетнамском рату. Комунистички дисиденти били су убијани, мучени и прогоњени. Светска јавност је 1970-их година теретила Стреснера за геноцид над Парагвајцима, што је било утемељено на многим извештајима међународних посматрача.⁴⁰ Поред несумњивог популизма, обележје стронизма је био и изолационизам. У економском и социјалном погледу стронистички режим је покушавао да функционише као самоодржив, што није било нимало једноставно. Иако је у одређеном периоду под Стреснером Парагвај бележио највећи привредни раст у региону, квалитет живота је био прилично низак, што се најбоље могло видети кроз високу стопу смртности новорођенчади. Стреснеров Парагвај многи су поредили са Франковом Шпанијом. Баш као и Франко, и Стреснер је на власт дошао после грађанског рата и периода безвлашћа, обећавајући „мир, правду и демократију”.⁴¹

Током стронизма у Парагвају је изграђена неопходна инфраструктура, уз искоришћавање (заједно са Бразилом) хидроелектричних потенцијала реке Паране. Иако је наследио осиромашену економију, Стреснер је успео да својом економском политиком повећа извоз и привуче већи број инвестиција, али и да одржи ниску стопу инфлације. Парагвајски БДП је током 70-их и почетком 80-их бележио раст од 10% годишње,

³⁸ Од 1962. године је постојала контролисана опозиција која није доводила у питање опстанак режима.

³⁹ Стреснеров Парагвај је, између осталих, био уточиште и за Јозефа Менгелеа (Josef Mengele).

⁴⁰ Mark Miinze, „The Ache: Genocide Continues in Paraguay”, IWGIA Document, Copenhagen, 1974.

⁴¹ „General Alfredo Stroessner”, *The Daily Telegraph*, August 17, 2006, <https://www.telegraph.co.uk/news/obituaries/1526487/General-Alfredo-Stroessner.html> (Accessed 23.1.2020)

домаће тржиште је јачало, акумулација капитала је расла, а упоредо са тим се стварала парагвајска финансијска буржоазија. Поред раста индустрије, сточарство је било изузетно развијено, уз бележење значајног извоза меса. Агробизнис је, без икакве сумње, био основа економског раста Парагваја у доба стронизма.⁴²

Као и већина латиноамеричких диктатора, и Стреснер је имао проблематичан и компликован однос са Римокатоличком црквом. Односи са црквом су ескалирали када је 1972. године режим организовао полицијски упад у Католички универзитет у Асунсиону. То је натерало надбискупа Парагваја да из цркве искључи министра унутрашњих послова и шефа полиције. Папа је посетио Парагвај 1988. године, где га је дочекала охрабрена маса жељна политичких промена. Тако је папа допринео да се новембра те године организује велики протестни марш (50.000 учесника), што је био највећи ненасилни отпор режиму од његовог заснивања. Незадовољство Парагвајаца је кулминирало већ 1989. године, када је генерал Андрес Родригес (Andrés Rodríguez)⁴³ извео државни удар и збацио Стреснера са власти.⁴⁴

За Стреснерове противнике он је био и остао антикомунистички и неонацистички диктатор или, како су га они звали, „политички тираносаурус”. Овај „последњи каудиљо Латинске Америке” је из њихове перспективе остао некажњен за своје злочине, јер је успео да побегне у Бразил,⁴⁵ који му је дао политички азил.⁴⁶ Стреснер је оптужен за тешко кршење људских права у Парагвају (убиства политичких неистомишљеника, мучења људи, политичке прогоне и сл.). Многи отети из времена стронизма никада нису пронађени, а дужи низ година се у целом Парагвају трагало за необележеним гробовима ликвидираних. Захваљујући сарадњи са неким од бивших припадника Стреснерове администрације, „Амнести Интернешнал” је покренула бројне истраге убрзо по паду ре-

⁴² Diego Abente, *Stronismo, Post-stronismo, and the Prospects for Democratization in Paraguay*, Kellogg Institute, 1989, p. 55.

⁴³ Андрес Родригес је био Стреснерова десна рука и законски отац његове снахе Марте.

⁴⁴ „General Alfredo Stroessner”, op. cit.

⁴⁵ Стреснер је умро у Бразилији 2006. године у дубокој старости, проводећи своје последње дане у безбрижном пецању и игрању шаха.

⁴⁶ Hugh M. Hamill, *Caudillos: Dictators in Spanish America*, University of Oklahoma Press: Norman, 1992, p. 335.

жима 1989. године.⁴⁷ Претпоставља се да је за време диктатуре убијено 50.000 људи, 30.000 нестало, а чак 400.000 притворено. Сматра се да је режим око 20.000 људи подвргао некој од метода мучења. Данас је Парагвај земља са најгором редистрибуцијом богатства на свету, судећи по „Оксфаму” и „Амнести Интернешналу”. Стреснер се оптужује да је поделио чак 1/3 укупног обрадивог земљишта Парагваја сарадницима режима. Свега 1,6% екстремно богатог становништва је власник чак 80% земљишта. Партија Колорадо је, међутим, данас поново на власти у Парагвају, но свакако није реч о оној истој партији из времена диктатуре. Актуелни председник Парагваја из редова те партије Марио Абдо Бенитес (Mario Abdo Benítez) је недавно истакао да је стронизам током војне диктатуре остварио одређене успехе у областима безбедности и економије.⁴⁸ Једно је сигурно – Парагвајци су и даље подељени по питању односа према епохи стронизма, и одбијање власти 2006. године да организује Стреснерову сахрану са председничким почастима није осликавало став целокупног парагвајског друштва.

⁴⁷ Погледати опширније у: Amnesty International, „Paraguay Investigations Into Past Human Rights Violations”, AI Index: AMR/25/03/90, DISTR: SC/CO, December 1990.

⁴⁸ Veronica Smink, „Cómo el régimen de Alfredo Stroessner convirtió a Paraguay en uno de los países más desiguales del mundo”, *BBC News*, 3 febrero 2019, Disponible en: <https://www.bbc.com/mundo/noticias-america-latina-47098176> (Accedido 24.1.2020)

ЕВИЗАМ:

Од партиципације до персонализације

Нема никакве сумње да је Ево Моралес (Evo Morales) човек са чијом је појавом на политичкој сцени Боливије рођена једна нова политичка идеологија – евизам. Владавина Ева Моралеса (2006–2019), од славног почетка до неславног краја, никога у Боливији, Латинској Америци и свету није оставила равнодушним. Колико је Моралесова политичка филозофија била аутентична и продорна, говори и чињеница да готово не постоји иоле информисанији човек на планети који није чуо за Ева Моралеса као (сада већ бившег) председника Боливије. Као лидер чувених кокалероса,⁴⁹ Моралес је дошао на власт победивши Карлоса Месу (Carlos Mesa) на превременим председничким изборима 2005. године, захваљујући огромном незадовољству Боливијаца економским и социјалним стањем у земљи, али и лошим друштвеним и политичким статусом аутохтоног становништва.⁵⁰ Тиме је Моралес постао први јужноамерички председник урођеничког порекла, с обзиром на то да Ево долази из народа Ајмара.

⁴⁹ Кокалероси (*los cocaleros*) назив је за узгајиваче коке у Боливији (Чапаре регион), а касније и друштвено-политичког покрета који се залагао за право узгајања коке, односно за већа права њених узгајивача. Кока је традиционална биљка древних народа са андског простора која се узгаја већ око 8.000 година у медицинске и религијске сврхе.

⁵⁰ Преко 2/3 Боливијаца припада неком од домородачких народа, попут Кечуа, Ајмара, Гуарани и Уру народа.

Евизам је једна од варијанти латиноамеричког левог социјализма и боливаријанизма,⁵¹ са одређеним особеностима у складу са специфичностима боливијског историјског, друштвеног и политичког контекста. Ова идеологија заговара социјалну једнакост, национализацију природних ресурса, активну политичку и друштвену партиципацију аутохтоних народа и сарадњу латиноамеричких нација. Изразито је антиимперијалистички и антиамерички настројена, уз недвосмислену подршку њеног оснивача и његових следбеника чавизму и кастризму, који су имали веће или мање искуство директног сукоба са Сједињеним Америчким Државама. На међународном плану евизам је за поштовање принципа равноправности свих нација и држава, као и за економску и сваку другу сарадњу засновану на равноправним основама. Евизам се сматра и просиндикалним, еманципаторским и снажно оријентисаним ка широјој партиципацији у јавном животу свих заинтересованих појединаца, али и колектива.⁵²

На социоекономском пољу Ево Моралес је за тринаест година власти направио значајне резултате. Просечан раст боливијске привреде у периоду 2006–2016. године је износио 4,9%, незапосленост је 2015. године износила 3,1%, БДП по глави становника је 2016. године био двоструко већи него 2005. године (2.457 USD наспрам 1.720 USD). Период пре доласка Моралеса на власт карактерисала је висока стопа сиромаштва, која је 2005. године износила 59,6%. Евизам је са својим пакетом економских мера смањио стопу сиромаштва 2014. године на 38,6%. Посебно је било угрожено индијанско становништво (2004. их је 67,2% било сиромашно), да би се њихова ситуација значајно поправила након десетак година (стопа сиромаштва 48,4% у 2013. години). Стопа писмености одраслог становништва је повећана за неколико процената и 2012. године је износила 92,4%. Економском и социјалном напретку земље је очигледно у значајној мери допринела национализација земљишта. Тако је 1992. године 2/3 земљишта било у рукама фирми (уз мали удео државе као власника преосталог земљишта), да би 2015. године 1/3 земљишта била у државном

⁵¹ Боливаријанизам је идеологија која, пре свега, промовише уједињење латиноамеричких земаља. Име носи по Симону Боливару (Simón Bolívar), ослободиоцу неколико земаља Латинске Америке из XIX века.

⁵² Álvaro García Linera, „El evismo: lo nacional-popular en acción”, *OSAL*, año VI, no. 19, págs. 25-32.

власништву. Држава је у значајној мери подстакла експлоатацију и извоз природних богатстава,⁵³ уз развој целокупне инфраструктуре и телекомуникационог система.⁵⁴ На политичком плану референдумом је усвојен нови Устав Боливије, којим је ова земља званично постала Плуринационална Држава Боливија.⁵⁵ Тиме је стављено до знања да држава признаје постојање више равноправних народа на својој територији, као и различите језике као државне. Аутохтони народи су добили већа политичка права кроз веће учешће у Конгресу, већи утицај у правосудном систему и могућност учешћа у приходима од индустрије гаса, а Моралес могућност кандидовања за нови петогодишњи мандат, али и већа овлашћења у сфери економије. Укинута је одредба о католичанству као званичној државној религији, а морални код Ајмара „Не буди лењ, не буди лажов и не буди лопов” проглашен је за државни етички принцип.⁵⁶

На међународном нивоу Моралес је градио снажне везе са Кубом и Венецуелом на првом месту, а потом и са Лулиним Бразилом и Аргентином Киршнерових. Сједињене Државе су од стране Моралеса перципирале као реметилачки фактор у латиноамеричком региону, те се нескривено залагао за што снажније интеграције између пролевицарских влада латино света. Моралесова Боливија је направила неке од историјских корака по питању сарадње са суседним Чилеом, упркос трајно присутним територијалним спорењима.⁵⁷ У сваком случају, кључно обележје спољне политике из доба евизма јесте покушај Боливије да се, заједно са Венецуелом, наметне као предводник идеје

⁵³ Боливија је изузетно богата природним ресурсима. Поседује значајне количине литијума, природног гаса, калаја, злата и дрвне грађе.

⁵⁴ Christian Dalenz, „Evo-lución: The Economic Situation of Evo Morales' Bolivia under Scrutiny”, *Revista de Estudios Bolivianos*, Vol. 23-24, 2017/18, págs. 53-66.

⁵⁵ „Bolivia (Plurinational State of)'s Constitution of 2009”, *Constitute Project*, Oxford University Press, 2019.

⁵⁶ „Нови устав Боливије, Моралесу већа права”, РТС, 26. јануар 2009, Доступно на: <http://www.rts.rs/page/stories/ci/story/2/svet/40678/novi-ustav-bolivije-moralesu-veca-prava.html> (Пристапљено 24.1.2019)

⁵⁷ Боливија је изгубила у Пацифичком рату против Чилеа и 1884. године је потписала споразум којим је предала свој излаз на пацифичку обалу Чилеу. Временом се, међутим, ситуација додатно закомпликовала и Боливија већ преко сто година дипломатским напорима покушава да поврати излаз на море. Занимљиво је да Боливија све до данас има ратну морнарицу у саставу своје армије.

о „социјализму 21. века” у Латинској Америци.⁵⁸

Евизам је, дакле, са собом донео бројне економске и политичке користи за осиромашене и маргинализоване друштвене групе. Неоспоран је и његов еманципаторски и инклузивни карактер. Исто тако, многи Латиноамериканци су у евизму видели пример да је могуће одупрети се утицају Сједињених Држава и мултинационалних компанија и пример режима који је увек спреман да јавно подржи левичарски латиноамериканизам. Евизму се, међутим, приговара неколико ствари. Прво, иако је начелно против америчког империјализма и неолибералног капиталистичког економског модела, током целокупног периода Моралесове владавине најзначајнији економски партнер Боливије су биле управо САД. Друго, припадници расно мешаних бракова и белци су махом оптуживали Моралеса да прави државу у којој се фаворизују аутохтони народи. Уз критику његове економске политике као некомплементарне са глобалним економским токовима, као и сулудог левичарског интернационализма у 21. веку, представници провинције Санта Крус (која је најбогатија у Боливији и у којој је сконцентрисано белачко становништво) тражили су све већу аутономију од централне власти. Временом су политичари из Санта Круса постали главни опозиционари Еву Моралесу.⁵⁹ Треће, временом је дошло до основаних сумњи да Ево Моралес жели да доживотно влада у Боливији. Иако је више пута истакао да ће се након уставом предвиђеног периода повући са власти, Моралес је 2016. године расписао референдум на коме су грађани могли да одлуче да ли желе да Моралесу дозволе право на кандидатуру за четврти узастопни мандат. Упркос већинској вољи Боливијаца да се Моралес не кандидује на новим изборима, он је уз помоћ Уставног суда прекршио народну вољу и најавио нову кандидатуру. Тиме је дефинитивно показао склоност ка персонализацији власти, односно неповерење у остале кадрове свог Покрета ка социјализму.

Баш као и на председничким изборима 2005. године, када је дошао на власт, Моралес је и 2019. године „изашао на црту” Карлосу Меси. Моралес је остварио тесну победу под сумњивим околностима, што је

⁵⁸ Máximo Quitar Rojas, „La política exterior de Evo Morales”, *LAJED*, No. 21, Mayo 2014, págs. 175-188.

⁵⁹ Miguel Centellas, „The Santa Cruz *Autonomía* Movement in Bolivia: A Case of Non-indigenous Ethnic Popular Mobilization?”, *Ethnopolitics*, Vol. 15, 2016, Issue 2, pp. 245-264.

мобилисало огорчене припаднике опозиције да се окупе на улицама боливијских градова. Моралес је био спреман да понови изборни процес, али су протести ескалирали у насилне сукобе демонстраната са полицијом, у којима је било и мртвих. На „препоручу” заповедника Војске Боливије Вилијамса Калимана (Williams Kaliman), Моралес и готово сви државни функционери су поднели оставке, да би Моралес потом пребегао у Мексико, где је добио политички азил. Власт је привремено преузела Жанин Ањес (Jeanine Áñez), друга потпредседница Сената, која је убрзо најавила расписивање нових избора, али и расписала потерницу за Моралесом због тероризма и побуне. Док се Моралес данас налази у политичком егзилу у Аргентини, лидер крајње десног Револуционарног националног покрета Луис Фернандо Камаћо (Luis Fernando Camacho) се намеће као будући шеф државе. У сваком случају, евизам је још увек жив у Боливији, јер велики број грађана и даље подржава Моралеса и очекује његов што бржи повратак у земљу.

ФУХИМОРИЗАМ:

Кад Јапанац завлада Перуом

Алберто Кенја Фухимори (Alberto Kenya Fujimori) остаће упамћен као први председник источноазијског порекла неке од латиноамеричких држава. Читаву једну деценију (1990–2000) овај Перуанац јапанског порекла⁶⁰ владао је у једној од најнестабилнијих држава Латинске Америке тог времена. Маоистички покрет Светла стаза је, као герилска левица, наносио велику штету функционисању друштвеног, политичког и економског живота Перуа. Претходни председник Алан Гарсија (Alan García) (1985–1990) није био у стању да успостави мир и безбедност на целој територији државе. Светла стаза (Sendero Luminoso) била је комунистичка терористичка организација у Перуу, која је дејствовала против војске и полиције државе Перу током 80-их и 90-их година. Поред ње, герилску борбу са владиним снагама је водио и Револуционарни покрет „Тупак Амару,„. Процењује се да је у сукобима на обе стране погинуло око 70.000 особа (од тога велики број цивила), а масакри и са једне и са друге стране су били честе појаве.⁶¹

Фухиморизам је перуанска десничарска политичка идеологија која је почивала на ауторитативној и персоналистичкој владавини Алберта

⁶⁰ Сматра се како данас око 100.000 грађана Перуа има јапанско порекло.

⁶¹ Cristián Correa, *Reparations in Peru From Recommendations to Implementation*, International Center for Transitional Justice, June 2013, p. 3.

Фухиморија. Основна обележја ове идеологије су друштвени конзервативизам, економски неолиберализам, популизам, клијентелизам, антикомунизам и прагматизам. Дакле, обележја карактеристична за десне ауторитарне режиме у Латинској Америци, која су прилагођена перуанском контексту. Иако је Фухимори дошао на власт легалним ванредним изборима 1990. године, он је у време кризе изазване због тероризма 1992. године извршио једну врсту „аутодржавног удара”, јер је под изговором потребе за „ванредним мерама” у Перуу извршио битне промене у Уставу. Те промене су Фухиморију дале значајно већа политичка и војна овлашћења.⁶² Иако је Фухимори имао подршку осиромашеног становништва Перуа, није се одлучио за демократску, већ за ауторитарну форму владања. Разлог је једноставан – тадашњи Перу није имао развијене демократске институције, фухиморизам је владао уз подршку више различитих политичких партија,⁶³ док је опозиција режиму била прилично добро организована. Фухимори се ослањао на „непосредни” контакт са народом, што осликава његов популизам и патерналистички приступ вођењу политике. Са друге стране, фухиморизам је имао изразиту фамилистичку црту – шеф државе је на власти био окружен члановима своје породице и припадницима јапанске заједнице у Перуу. За многе Перуанце који су подржавали режим било је чак и пожељно то што је Фухимори владао чврстом руком, јер им је демократија била мање важна од успостављања реда и мира у дубоко подељеној земљи.⁶⁴ Управљање државом и економијом је било препуштено технократама, који су се у свом раду водили прагматизмом. Фухимори је спровео неолибералне економске мере у Перуу уз подршку међународних финансијских институција. Он је спровео опсежне економске реформе које су подразумевале приватизацију јавних добара и дерегулацију перуанског тржишта, са циљем економског развоја и смањења сиромаштва. Премда су те реформе у највећој мери погодиле богатом слоју грађана, имале

⁶² Погледати опширније у: „Constitución Política del Perú de 1993”, Decreto Ley N° 26123 (30.12.1992)

⁶³ Фухиморизам је подржавала коалиција следећих партија: Камбио 90, Нова већина, Напред суседи, Перу 2000, Да, испуни!, Савез за будућност, Нова партија народа, Перу – сигурна отаџбина, Са мојом децом се не мешај и Народна снага. Због наранџасте заставе као симбола звали су је и наранџаста коалиција.

⁶⁴ Jane Marcus-Delgado, „El fin de Alberto Fujimori: un estudio de legitimidad presidencial”, en Jane Marcus-Delgado y Martín Tanaka (coord.): *Lecciones del final del fujimorismo. La legitimidad presidencial y la acción política*, Instituto de Estudios Peruanos, 2001, págs. 16-19.

су широку подршку међу сиромашним и средњим слојевима. Војска је имала важну улогу у очувању режима и Фухимори је био и те како близак војним круговима. Својим асистенцијалистичким приступом фухиморизам је обезбедио учешће широког слоја сиромашног становништва у расподели јавних доходака. Првих година фухиморизма режим је успео да обезбеди макроекономску стабилност Перуа, али је, међутим, улазио у вишеструку кризу како су године одмицале. Државна каса се нашла у дефициту, државна администрација је била неефикасна, није постојала јасна организациона шема деловања државе у областима социјалних и економских активности и сл.⁶⁵ Ипак, чињеница је да је Фухимори успео да порази левичарске терористичке групе и оконча крвави грађански рат, што је наишло на широко народно одобравање. Посебно је остао упамћен по наредби из 1997. године, када је оформио тим од сто четрдесет командоса који је ослободио таоце Револуционарног покрета Тупак Амару, који су заузели јапанску амбасаду у Лими. Јасно је, дакле, зашто се и његова форма владавине може подвести под тзв. плебисцитарни цезаризам, односно ауторитарну владавину која има потпору у широким народним масама.⁶⁶

Фухиморијев силазак са власти је био заиста несвакидашњи. Крајем 2000. године је било јасно да је питање времена када ће опозиција преузети власт, с обзиром на то да су грађани били све више огорчени због Фухиморијевих корупционашких афера и спекулација о његовој умешаности у наручена убиства, као и за киднаповања политичких неистомишљеника, од којих су најпознатије отмице Самјуела Дијера (Samuel Duer) и Густава Горитија (Gustavo Gorriti). Знајући шта му се спрема, Фухимори је под изговором учешћа на самиту АПЕК-а у Брунеју напустио Перу, да би касније отишао у Јапан. Он је имао и јапанско држављанство, и то је вешто искористио. Занимљиво је да је оставку поднео у амбасади Перуа у Токију путем факса. Иако је имао амбиције да се поново кандидује на председничким изборима 2006. године, Перу је за њим већ расписао потерницу, на основу које га је ухапсила полиција у Чилеу 2005. и изручила Перуу. Суд у Перуу га је

⁶⁵ Sinesio López Jiménez, „El fujimorismo como régimen político: límites y perspectivas” in: Orlando Plaza (ed.), Perú. Actores y Escenarios al Inicio del Nuevo Milenio, edition 1, chapter 7, pp. 171-197.

⁶⁶ Ljubomir Tadić, „Socijalizam i plebiscitarni cazarizam”, *Časopis Filozofija i društvo*, 1987, str. 87-110.

2009. године осудио на двадесет пет година затвора због тешких кршења људских права.⁶⁷

Фухиморизам више није на власти у Перуу, али је и даље и те како жива идеологија. Фухиморија је наследила његова ћерка Кеико Фухимори (Keiko Fujimori),⁶⁸ која води партију Народна снага. Она је направила запажене резултате као председнички кандидат на изборима 2011. и 2016. године. У сваком случају, чини се да ће Перу још дуго бити подељен између фухимориста и антифухимориста. За ове последње Фухимори је био ауторитарни владар који се није либио употребе својих „одреда смрти” како би елиминисао или ућуткао своје политичке противнике. У сваком случају, ниједна идеологија у историји Перуа није успела оно што је учинио фухиморизам – да уједини у опозицији готово све политичке струје, од крајње леве до ултра деснице.⁶⁹

⁶⁷ Naomi Mapstone, „Fujimori convicted of human rights crimes”, *The Financial Times*, 07.04.2009, Available at: <https://www.ft.com/content/86ce0fe8-2387-11de-996a-00144feabdc0> (Accessed 25.1.2020)

⁶⁸ Занимљиво је то да је, након развода својих родитеља, Кеико Фухимори била прва дама Перуа од 1994. до 2000. године.

⁶⁹ Miguel Ángel González González, *El Perú bajo Fujimori: alumbramiento, auge y ocaso de una dictadura peruana*, Disertación del doctorado, Universidad Complutense de Madrid – Facultad de Ciencias políticas y sociología, Madrid, 2004, págs. 263-285.

БОЛСОНАРИЗАМ:

Феномен „тропског Трампа”

Н и млађе идеологије ни већег утицаја на бразилску државу и друштво за само годину дана. Откако је Жаир Болсонаро (Jair Bolsonaro), бивши војник и федерални заменик, ступио на место председника Бразила 1. јануара 2019. године, ништа више није било исто у највећој латиноамеричкој земљи. Овај ултрадесничарски политички лидер успео је да победи свог политичког противника из редова Радничке партије Фернанда Хадада (Fernando Haddad) у другом кругу председничких избора са 55,2% наспрам 44,8% гласова и тиме дефинитивно уведе Бразил у фазу антилулизма. Лулизам је једна од најутуцајнијих политичких идеологија у историји Бразила. Њен творац је бивши председник Бразила и Радничке партије Инасио Лула да Силва (Inácio Lula da Silva), данас главни политички противник Жаира Болсонара. Лулизам је идеологија која заговара социјалну правду, већу социјалну инклузивност за рањиве друштвене групе и искорењивања сиромаштва. Ова идеологија је била званична државна идеологија у периоду Лулине власти (2002–2011) и Дилме Русев (Dilma Rousseff) (2011–2016), која је парламентарним опозивом свргнута са власти током одржавања Летњих олимпијских игара у Рио де Жанеиру.⁷⁰ Са једне стране, болсонаризам је

⁷⁰ Liziane Guazina, Hélder Prior & Bruno Araújo, „Framing of a Brazilian Crisis: Dilma Rousseff’s Impeachment in National and International Editorials”, *Journalism Practice*, 2018, pp. 1-18.

чисти антиулилизам, односно реакција на просоцијалистички пут Бразила 21. века, док је, са друге стране, идеологија која и те како има сопствену политичку философију.

Болсонаризам представља крајње десну, националистичку, популистичку, конзервативну и ултрахришћанску политичку идеологију. У економском смислу, болсонаризам прихвата неолиберални економски модел и дерегулацију домаћег тржишта, снажно се противећи било каквом моделу социјалне државе. На спољнополитичком плану, болсонаризам промовише политичку и економску сарадњу Бразила и Сједињених Америчких Држава, док у војном погледу потенцира на сарадњи са НАТО пактом. Као и већина крајње десних и конзервативних идеологија у Латинској Америци, и болсонаризам се противи левичарском моделу латиноамеричких интеграција, док, са друге стране, заговара сарадњу Бразила са земљама у којима су на власти проамерички десничари, попут Чилеа и Колумбије. Болсонаризам је изразито јудеофилан, што је показало Болсонарово признање Јерусалима као главног града Израела и затварање амбасаде Бразила у Палестини. Ова идеологија је, баш као и њен оснивач, изразито политички некоректна⁷¹, са наглашеним дискриминаторним односом према домородачким заједницама, црначком становништву и ЛГБТ заједници.⁷² Видљива специфичност Болсонарове политичке филозофије јесте њена антиеколошка страна. Болсонаро је обећао фармерима да ће дозволити ширење њихових земљишних поседа на уштрб амазонских шума, што је, према мишљењу многих, један од разлога због којих су избили велики пожари у Амазонији лета 2019. године. Иако је сам Болсонаро римокатолик и залаже се за очување хришћанских вредности у Бразилу, Римокатоличка црква и верници⁷³ су подељени по питању подршке његовом режиму. Црква је јавно критиковала Болсонаров однос према Амазонији и урођеничкој популацији, чиме је, сматрају многи, „бацила рукавицу у лице” Болсонару. Са друге стране, Болсонаро је изузетно близак са евангелистичким црквама у Бразилу, које су махом про-јудејске и ционистичке, буквалистичко

⁷¹ Болсонаризам је политички некоректан у смислу да недвосмислено говори оно што његове присталице мисле.

⁷² Fabrício H. Chagas-Bastos, „Political Realignment in Brazil: Jair Bolsonaro and the Right Turn”. *Revista de Estudos Sociais*, No. 69, Julio-septiembre 2019, p. 95.

⁷³ Бразил је најмногљуднија римокатоличка земља у свету, са око 123 милиона верника (64,6% популације Бразила).

библијске, и верују у људску супремацију благословену Богом, а чији број верника стално расте.⁷⁴ Болсонара је чак приликом посете Израелу крстио пастор Евералдо Переира (Everaldo Pereira). На крају, али не и најмање важно, болсонаризам инсистира на повећању опште безбедности у Бразилу, која за циљ има нулту стопу криминала без претераних обзирања на људска права, што се може најбоље описати фразом да је „добар криминалац мртав криминалац”.⁷⁵ Због изразито пријатељских односа са председником Сједињених Америчких Држава, као и због сличног обрасца политичког понашања његовом, медији су Болсонара прозвали „тропским Трампом”. Неки су ишли толико далеко поредећи га са крајње десним и крајње бизарним председником Филипина Родригом Дутертеом (Rodrigo Duterte).⁷⁶

Болсонаро је за само годину дана власти унео бројне промене у политички, економски и друштвени живот Бразила. Економија Бразила је при крају 2019. године била на ивици рецесије, БДП је доживео неочекивани пад, иако се Бразил нашао међу прве четири земље света по приливу страних инвестиција. Најважнији економски потез Болсонарове администрације био је излазак Бразила из Меркосура, заједничког јужноамеричког тржишта. С друге стране, Болсонаро се није олако одрекао учешћа Бразила у БРИКС групи. Штавише, баш као и Доналд Трамп (Donald Trump), и он жели трговинске аранжмане са Кином, коју види као део будућности развоја Бразила.⁷⁷ На међународном плану, Бразил се одрекао лулистичке политике неинтервенционизма, преузевши стратегију „пратиоца Сједињених Америчких Држава”. Бразил је заострио своје односе према режимима у Венецуели и Боливији, док је, с друге стране, стекао статус највећег НАТО савезника који није члан овог пакта. Болсонаро је, баш као и Трамп, признао Хуана Гуаида за председника Венецуеле, што је за сто осамдесет степену супротно од некадашње Лулине подршке чавизму у тој земљи. Упркос противљењу међународне

⁷⁴ Бразил тренутно има око 44 милиона протестаната, што је 22,2% његове популације.

⁷⁵ Emanuel Freitas da Silva, „Human rights in „Bolsonarism”: „decriminalizing outlaws” and „punishing police officers”, *Conhecer: debate entre o público e o privado*, Vol. 09, n° 22, 2019, p. 133.

⁷⁶ Fabrício H. Chagas-Bastos, „Political Realignment in Brazil: Jair Bolsonaro and the Right Turn”, op. cit., p. 94.

⁷⁷ Cyril Prinsloo, „Bolsonaro and the BRICS: Bull in China shop?,” *Policy Briefing*, Num. 180, March 2019, pp. 6-14.

заједнице, Болсонаро је одмах по доласку на власт започео са сечом прашума Амазоније. Само у јануару 2019. године број посечених стабала се повећао за 54% у односу на исти период претходне године. Европска унија је прва негодовала због таквог понашања, иако су њене чланице друго најзначајније тржиште за бразилску соју. Болсонаро је наредио да Министарство пољопривреде Бразила присвоји урођеничко земљиште, а када је реч о домородачком становништву, Болсонаро је према њима водио онакву политику какву је и обећао. Поред тога што је дозволио да им се одузима земљиште, бразилске невладине организације су обзнаниле да су само током фебруара 2019. године бар четрнаест законом заштићених индијанских територија напале наоружане банде.⁷⁸

Данас је болсонаризам жива идеологија која је, иако још у повоју, већ „показала зубе”. Према истраживању истраживачке куће „Америка бира” (America Elects) из јануара 2020. године, Болсонаро ужива подршку 53,6% грађана Бразила, што је значајно више од главног „изазивача” Инасија Луле да Силве (31,3%).⁷⁹ Међутим, Лулин излазак из притвора (иако се против њега и даље води истрага због наводних корупционашких афера) дао је „ветар у леђа” бразилској левици и наду да је могуће поново вратити Бразил на курс с почетка 21. века. Бразилско друштво се све више поларизује на левицу и десницу, са Болсонаром и Лулом као предводницима два различита Бразила. Болсонаров Бразил је напустио идеју да буде регионални лидер, а уместо тога изабрао је да некритички прати спољнополитичке потезе владајуће касте САД-а. У сваком случају, неспорно је да је бразилска крајња десница са Болсонаром добила не само долазак на власт већ и једну кохерентну идеологију, чије контуре постају све јасније.

⁷⁸ „100 days of Bolsonaro Ending the EU's role in the assault on the Amazon”, Fern et al, April 2019, pp. 1-4.

⁷⁹ Погледати на: <https://twitter.com/AmericaElige/status/1220449869434884096>

КОРЕИЗАМ:

Лева идеологија коју је издао Лењин

Рафаел Кореа (Rafael Correa) је, као млади доктор економских наука, 2007. године постао председник Еквадора. За сиромашни слој еквадорског друштва била је то победа њиховог миљеника, који се као министар финансија 2005. године оштро супротставио економским инструкцијама Светске банке, бранећи интересе националне економије. Он је, видевши да је немоћан да оствари већи степен економске независности Еквадора, поднео оставку у влади Алфреда Паћека (Alfredo Pacheco), што му је донело велику популарност. За неке међународне факторе била је то победа која је, испоставило се, донела са собом много невоља и изазова. Еквадором је владао непуних десет година (2007–2017), али довољно дуго да се о његовом скупу политичких идеја, названом кореизам, пишу научни чланци из области економије и политике, као и многобројни домаћи и међународни текстови. Није ни чудо што га је „Латин Фајненс”⁸⁰ 2015. године прогласио личношћу године.⁸¹

⁸⁰ „Латин Фајненс” представља лидера у области финансијских информација и медија на простору Латинске Америке.

⁸¹ Mary Barnes, „LatinFinance names Rafael Correa, President of Ecuador, as a Person of the Year”, *GlobeNewswire*, March 11, 2015, Available at: <https://www.globenewswire.com/news-release/2015/03/11/1021878/0/en/LatinFinance-Names-Rafael-Correa-President-of-Ecuador-as-Person-of-the-Year-2015.html> (Accessed 26.1.2020)

Кореизам представља леву политичку идеологију чија су основна обележја социјалдемократија, прогресивизам, социјализам 21. века, боливаријанизам, национализам и популизам. Иако је идеологија потекла од Рафаела Корее (по коме и носи име), она је, у институционалном смислу, била уткана у политичку партију под називом Поносна и суверена отаџбинска алијанса (шп. *Alianza País*). Ову партију је основао Кореа током своје председничке кампање 2006. године, која је била изузетно бурна. Кореа је успео да тек у другом кругу избора победи Алвара Нобоу (Alvaro Noboa, најбогатијег еквадорског тајкуна.⁸² Он је те изборе добио на таласу општег незадовољства сиромашног становништва Еквадора, које је узроке свог материјалног статуса видело у лошој редистрибутивној политици државе и превеликом утицају мултинационалних компанија. Кореа је од самог почетка водио изразито антинеолибералну економску политику, жестоко критикујући рад својих претходника. Инсистирао је на реформи нафтног сектора, јачању социјалних програма, жестоко критикујући потез бившег председника Еквадора Џамила Махуада (Jamil Mahuad) којим је амерички долар постао званична валута ове латиноамеричке земље 2000. године.⁸³

Кореизам се залаже за социјализам 21. века, што подразумева тзв. социјализам са хуманим ликом, односно побољшање свеукупних услова живота свих становника Еквадора. Ова идеологија то жели да оствари кроз смањење зависности Еквадора од међународних економских институција, јачање националне економије, праведнију прераспodelу националног богатства (пре свега прихода из нафтне индустрије), те кроз латиноамеричке економске интеграције. Кореа је промовисао модел сарадње попут УНАСУР-а⁸⁴ и АЛБА-е⁸⁵, те покушао да маргинализује значај Орга-

⁸² Mark Weisbrot, Luis Sandoval and Belén Cadena, „Ecuador’s Presidential Election: Background on Economic Issues”, *Issue Brief*, November 2006, p. 1.

⁸³ „Rafael Correa: „Ecuador cometió un suicidio monetario al adoptar el dólar”, *Sputnik*, 08.08.2016, Disponible en: <https://mundo.sputniknews.com/economia/201608081062692295-correa-ecuador-suicidio-monetario-dolar/> (Accedido 26.1.2020)

⁸⁴ УНАСУР је унија јужноамеричких нација, настала 2008. године у Бразилији. Замишљена је као наднационална међувладина унија. Настала је по узору на Европску унију, са циљем да се сличне политичке и економске интеграције спроведу на простору Јужне Америке. Унасур у себи обједињује Меркосур и Андску заједницу. Чланице су Бразил, Боливија, Аргентина, Чиле, Колумбија, Еквадор, Гвајана, Парагвај, Перу, Суринам, Уругвај и Венецуела. Земље посматрачи су Мексико, Костарика и Панама.

⁸⁵ АЛБА (Боливарски савез за Америку) основана је 2004. године од стране Кубе и

низације америчких држава. На међународном плану Кореа је успоставио односе сарадње са Русијом и Кином, а дистанцирао се од Сједињених Америчких Држава. На његовој инаугурацији био је присутан и председник Ирана, што је изненадило многе и имало медијски одјек. Кореа је подржавао све режиме социјализма 21. века у Латинској Америци – киршнеристе у Аргентини, Лулу у Бразилу, Моралеса у Боливији и Уга Чавеза (а потом и Николаса Мадуре) у Венецуели. Са Колумбијом је имао изузетно затегнуте односе, с обзиром на то да је током његове владавине колумбијска војска ушла на територију Еквадора. Званична Богота је оптуживала Кореу да је повезан са ФАРК-ом, колумбијском терористичком левичарском организацијом. Кореа је протерао колумбијског амбасадора, премда је колумбијска страна упутила извињење на једном скупу у Санто Домингу. Кореа и тадашњи председник Колумбије Алваро Урибе (Alvaro Uribe) убрзо су обновили дипломатске везе, мада на нижем нивоу.⁸⁶

За време кореизма стопе сиромаштва и незапослености у Еквадору су смањене. Дипломатски односи између Еквадора и Сједињених Америчких Држава су били веома напети, не само због тога што је Кореа водио антиамеричку политику у „латино дворишту” већ и због тога што је дао азил Џулијану Асанжу (Julian Assange) у амбасади Еквадора у Лондону. Кореа је априла 2011. године прогласио амбасадорку Сједињених Држава у Киту непожељном због америчких оптужби на рачун председника Еквадора да сарађује са корумпираним круговима у тој земљи. Моћну америчку нафтну компанију „Шеврон” казнио је са осам милијарди долара због загађивања која је изазвала у Еквадору, чиме је оправдао своје предизборне најаве да ће заштитити природу ове земље. Спољни дуг који је наследио од претходних власти прогласио је „нелегалним”, успевши да претњама кредиторима међународним судом смањи суму дуга коју је наставио да отплаћује. С друге стране, опозиција га је оптуживала како

Венецуеле са циљем политичке и економске интеграције латиноамеричких земаља. Чланице су Антигуа и Барбуда, Куба, Доминика, Гранада, Никарагва, Сан Кристобал и Ниевес, Сан Висенте и Лас Гранадинас и Венецуела. Еквадор је напустио организацију 2018. године. Хаити је земља посматрач, а седиште организације је у Каракасу. Занимљив је покушај ове организације да уведе јединствену валуту (СУКРЕ), која би потиснула долар, али је то још увек у повоју.

⁸⁶ Hernán Moreano Urigüen, „Ecuador-Colombia: entendiendo el problema fronterizo”, *Serie Documentos Electrónicos No. 1, Programa Seguridad y Ciudadanía, FLASCO*, mayo 2008, págs. 1-14.

је одговоран за пад квалитета демократије у земљи и гушење слободе изражавања.⁸⁷ Такође, оптуживан је да је популиста који заводи масе својим сталним сваљивањима кривице за лоше ствари у земљи на рачун страних компанија и невладиних организација.⁸⁸ Еквадор је 2016. године и званично ушао у рецесију, што је у значајној мери пољуљало Кореину популарност у народу. Спекулисало се и о извесним корупционашким аферама у које је председник лично умешан. Опозиција је осуђивала његов режим као ауторитарни и хиперпредседнички, оптужујући Кореу за урушавање демократских институција Еквадора.⁸⁹

Кореу је 2017. на месту председника Еквадора заменио Лењин Морено (Lenin Moreno), који је у Кореиној администрацији био потпредседник државе (2007–2013), као и члан Савеза „Паис”. Морено је, као једини председник на свету у инвалидским колицима, стекао симпатије многих. Међутим, Морено је врло брзо напустио изворне идеје кореизма, што је први „на кожи осетио” Асанж, јер му је Морено одузео политички азил, што је британској полицији омогућило његово хапшење. Нови председник је брзо „отоплио” односе са Сједињеним Америчким Државама, са којима потписује велике уговоре о набавци оружја и размењује обавештајне податке. Кореа је због свега тога описао Морена као „највећег издајника у историји Еквадора и Латинске Америке”.⁹⁰ Моренов режим је Кореу оптужио за корупцију, али се Кореа пре тога склонио у Белгију (његова жена је Белгијанка). С друге стране, 2019. године Еквадор су потресли незапамћени протести против неолибералних економских мера Моренове владе, што је председника и његове сараднике натерало да се из главног града Кита повуку у Гвајакил. Док режим у Еквадору оптужује Кореу да спрема државни удар, извесно је да је идеологија кореизма и те како жива у Еквадору, те да у будућности можемо очекивати њену борбу за повратак на власт.

⁸⁷ „Рафаел Кореа опет председник Еквадора”, Вечерње новости, 18. фебруар 2013, Доступно на: <https://www.novosti.rs/вести/планета.479.html:420432-Rafael-Korea-opet-predsednik-Ekvadora> (Пristупљено 26.1.2020)

⁸⁸ Carlos de la Torre, *Populist Seduction in Latin America*, Ohio University Press, 2010, p. 173.

⁸⁹ Carlos Meléndez y Paolo Moncagatta, „Ecuador: Una década de correísmo”, *Rev. cienc. polít. (Santiago)*, vol.37 no.2, 2017, pág. 413.

⁹⁰ „Ko je Lenjin Moreno, čovek koji je izdao Asanza: Posle onih mejlova i svađe, bilo je jasno šta će predsednik Ekvadora uraditi”, *Telegraf*, 12.04.2019, Dostupno na: <https://www.telegraf.rs/вести/svet/3050684-ko-je-lenjin-moren-covek-koji-izdao-asanza-posle-onih-mejlova-i-svad-je-bilo-je-jasno-sta-ce-predsednik-ekvadora-uraditi> (Pristupljeno 26.1.2020)

ФАРКИЗАМ: Наоружани марксизам у Колумбији

Отако су се у Колумбији 1964. године појавиле Револуционарне оружане снаге Колумбије, познатије под скраћеницом ФАРК (FARC), много тога се променило. Од тада па до данас, уз неколико краћих и повремених периода мира, у Колумбији траје тихи грађански рат. ФАРК је настао у периоду Хладног рата, инспирисан марксистичко-лењинистичком идеологијом тадашњег Совјетског Савеза и снажним антиамериканизмом и антиимперијализмом. Педро Антонио Марин Марин (Pedro Antonio Marín Marín), познатији под ратним именом Мануел Марлуанда Велес (Manuel Marluanda Vélez), 1964. године је са групом од 47 колумбијских комуниста основао ову, испоставиће се једну од најзначајнијих терористичких организација у историји Колумбије. Њена дуготрајност ни данас никога не оставља равнодушним, али ни њен војни потенцијал, с обзиром на то да тренутно броји око 10.000 припадника. Иако је 2016. године потписала мир са владом председника Хуана Мануела Сантоса Калдерона (Juan Manuel Santos Calderón), ФАРК је преживео у форми признате политичке партије под називом „Заједничка алтернативна револуционарна снага”,⁹¹ задржавши своју скраћеницу.⁹²

⁹¹ Fuerza Alternativa Revolucionaria del Común – FARC

⁹² Erika M. Rodríguez Pinzón, „La disidencia de las FARC y el futuro de la paz en Colombia”, *Análisis Carolina*, 18/2019, pág. 1.

Сама кованица фаркизам се не користи често ни у латиноамеричкој политичкој теорији, ни у политичком жаргону. Много чешће се користи термин фаркиста, односно фаркисти за припаднике ове организације. Сматрамо да, ипак, можемо говорити о фаркизму као идеологији, јер је реч о квалитативно и квантитативно другачијем сету политичких идеја од других, њој сличних идеологија, попут сандинизма или чавизма. Фаркизам је крајње лева, марксистичко-лењинистичка, геваристичка,⁹³ боливаријанистичка, фокалистичка⁹⁴ и револуционарна политичка идеологија, чије је главно средство политичког делања политичко насиље у форми гериле и тероризма. Овде се нећемо бавити ФАРК-овим војним акцијама, већ идеолошким супстратом који ову организацију чини моћном већ деценија. Фаркизам се залаже за борбу против империјализма, чија су персонификација Сједињене Америчке Државе. Ова идеологија заступа теорију државне сигурности, према којој је, зарад опстанка независности државе, потребно онеспособити све претње како унутар, тако и ван државног система. На међународном нивоу увек је била окренута ка различитим варијантама социјалистичких држава – од Совјетског Савеза, преко Кубе до Венецуеле. На економском плану фаркизам је изразито антинеолибералан, антикапиталистички и комунистичко-интернационалистички. Циљ фаркизма је укидање економских и социјалних разлика међу грађанима Колумбије, али и целог света, као и елиминисање експлоатације поробљених народа од стране капиталиста. Фаркизам пропагира снажну политичку и економску интеграцију Латинске Америке и Кариба (где би се поштовао суверенитет сваке државе), сматрајући да је то најбољи начин да се становништво на том простору заштити од страних сила. У унутарполитичком смислу, фаркизам се залаже за изворну демократију, еманципацију жена и превазилажење класних, расних и полних разлика. Владу своје земље доживљава као нескривеног саучесника Сједињених Држава у уништавању и искоришћавању Колумбије и њених грађана. Тероризам и герилску борбу фаркисти виде као начин политичке борбе на који су принуђени, с обзиром на то да је власт, како они тврде, увек пропуштала шансу за прекид сукоба и проналажење мирног и трајног решења. У погледу екологије,

⁹³ Геваризам представља марксистичку револуционарну доктрину аргентинско-кубанског револуционара Ернеста Че Геваре (Ernesto Che Guevara).

⁹⁴ Фокализам подразумева револуционарно учење по коме групна оружана побуна може да произведе општенародни бунт.

фаркизам се залаже за заштиту животне средине, која је угрожена незаситим интересима крупног домаћег и страног капитала.⁹⁵

Бивши председник Колумбије Хуан Мануел Сантос Калдерон успео је да постигне договор о миру са фаркистима, признавши им заузврат право да се интегришу у политички живот те земље. Да је то био много тежак посао, говори и податак како је Сантос за тај подухват добио Нобелову награду за мир 2016. године. Од 2018. године на власти је, међутим, десничар Иван Дуке (Iván Duque), који је био један од противника мировног споразума. Притом, Дуке је нескривени амерички „играч” на том простору, премда је Сантос, одмах након постизања споразума са ФАРК-ом, и сам потписао Споразум о партнерству Колумбије и НАТО пакта, чиме је Колумбија постала први латиноамерички „глобални” партнер НАТО-а.⁹⁶ Дуке је у међувремену прекинуо преговоре са Армијом националног ослобођења (ЕЛН), највећом побуњеничком групом у Колумбији после ФАРК-а, чиме је безбедносна стабилност земље поново нарушена. С друге стране, једно крило ФАРК-а није пристало на демобилизацију, већ је наставило са оружаном борбом, контролишући притом значајне протоке дроге кроз земљу. С обзиром на то да су Венецуела и Колумбија у врло напетим односима,⁹⁷ спекулише се да Мадуров режим помаже ЕЛН-у и побуњеној фракцији ФАРК-а, што Колумбију тера ка интензивнијој сарадњи са Сједињеним Америчким Државама.⁹⁸ Земља је и даље рањива на пораст производње кокаина, прилив великог броја избеглица из Венецуеле, честа кршења људских права итд.⁹⁹

Иако је већи део фаркиста положио оружје и прихватио ненасилне

⁹⁵ Secretariado Nacional de las FARC-EP, „Quiénes somos y por qué luchamos”, Disponible en: <https://www.farc-ep.co/nosotros.html> (Accedido 27.1.2020)

⁹⁶ Владимир Јевтић, „Колумбија – ново НАТО мезимче на тлу Латинске Америке”, Нова српска политичка мисао, 3. јул 2018, Доступно на: <http://www.nspm.rs/savremeni-svet/kolumbija-novo-nato-mezimce-na-tlu-latinske-amerike.html?alphabet=c#yvComment199348> (Приступљено 27.1.2020)

⁹⁷ Колумбија је једна од земаља које признају Хуана Гуаида за председника Венецуеле. Исто тако, Колумбија се почетком 2019. године нашла у напетим односима са Мадуровим режимом, јер је примила Гуаида током његовог бекства из земље, али и покушала да пошаље хуманитарни конвој на венецуеланску територију.

⁹⁸ Ваља нагласити да је то одговор Венецуеле на пристајање Колумбије да буде оруђе САД-а у рушењу чависта, па је логично да је Венецуела реципрочно узвратила на то.

⁹⁹ June S. Beittel, „Colombia: Background and U.S. Relations”, Congressional Research Service Report, Washington, November 29, 2019, pp. 1-2.

методе политичке борбе, они још увек нису одустали од својих почетних политичких идеја, што се може видети у њиховим пропагандним билтенама и званичним партијским документима. С друге стране, фаркисти су пристали на тзв. транзициону правду, односно на суђење свим припадницима ФАРК-а који су починили злочине у рату или кривична дела, премда су се и фаркисти изборили за то да се преиспита улога одређених државних, војних и политичких функционера Колумбије током „прљавог рата” против тероризма. Формирана је и Комисија за утврђивање истине, која има за циљ помоћ породицама у проналажењу њихових чланова који су били жртве сукоба, као и да детаљно испита све почињене злочине.¹⁰⁰ Јавност у Колумбији је подељена. Грађани се, уопштено посматрано, радују прекиду оружаних сукоба и надају се стабилнијој и просперитетнијој будућности. Радикалније десничарске струје жестоко критикују споразум о примирју, сматрајући да су њиме изједначени фаркисти и регуларне војне снаге Колумбије. Екстремно крило ФАРК-а није предало оружје и наставило је герилску борбу против државне војске. Тешко је предвидети да ли ће примирје овај пут заиста потрајати, али једно је сигурно – фаркизам као политичка идеологија ни у ком случају није поражен.

¹⁰⁰ Ted Piccone, *Peace with justice: the Colombian experience with transitional justice*, Foreign Policy with Brookings, The Brookings Institute, July 2019, pp. 1-11.

ЧАВИЗАМ: Венецуела у „социјализму 21. века”

Ниједна латиноамеричка политичка идеологија 21. века није оставила тако снажне социјалне и политичке последица као што је случај са чавизмом у Венецуели. Ова идеологија не само што је променила Венецуелу већ је и инспирисала левичаре широм Латинске Америке и света показавши да је борба за „социјализам 21. века” и победа у њој могућа. Откако је Уго Чавез (Hugo Chávez), оснивач ове идеологије, 2. фебруара 1999. године дошао на власт, чавизам је званична државна идеологија у Венецуели. Након Чавезове смрти 2013. године, његово идеолошко кормило је преузео Николас Мадуро (Nicolás Maduro), актуелни председник Венецуеле, мада неки аутори сматрају да се већ сада може говорити о мадуризму, као нешто другачијем сету политичких идеја од чавистичких.¹⁰¹ Сматрамо, ипак, да се и садашњи председник Венецуеле води чавистичким принципима, као и војска ове земље, што је можда и битније.

Чавизам је левичарска идеологија која почива на принципима „социјализма 21. века”, патриотизма, левичарског популизма, интернационализма, латиноинтеграционизма, антиимперијализма, антиинтервенционизма и принципима партиципативне демократије. Уз то треба додати

¹⁰¹ Jorge Mejía, „Venezuela in Crisis: A Backgrounder”, *Colloquium: The Political Science Journal of Boston College*, 2(2), 2018, p. 43.

да је чавизам, на специфичан начин, и феминистичка, еманципаторска и екологистичка идеологија. У економском смислу, он је изразито антинеолибералан и залаже се за изградњу снажне националне економије. Сједињене Америчке Државе види као глобалног политичког и економског хегемона, чији су инструменти моћи војна сила и економско-политички утицај преко међународних институција и мултинационалних корпорација. Чавизам се не противи приватном власништву, али се залаже за национализацију кључних привредних сегмената, односно за контролисано државно власништво. У социјалном смислу, чавизам је окренут ка помоћи најугроженијим слојевима становништва. Чавез је учинио много на пољу смањења општег сиромаштва кроз редистрибутивну политику, описмењавања становништва (у општем, али и политичком смислу),¹⁰² изградњу стамбених објеката за незбринуте породице итд. Најважнији потез Чавезове администрације била је национализација нафтних поља, с обзиром на то да је Венецуела једна од земаља са највећим резервама нафте. Чавез је још од свог првог мандата био вођен економским и стратешки планом названим „Пуни суверенитет над нафтом”.¹⁰³ Таква економска политика била је супротна интересима Сједињених Америчких Држава и водећих мултинационалних компанија из области нафте и нафтних деривата, што је резултирало вишегодишњим санкцијама уведеним против Венецуеле и покушајима да се Венецуела економски и политички изолује. Чавизам је, сасвим разумљиво, изразито антиамеричка идеологија. Уго Чавез је имао довољно храбрости да се супротстави водећим политичким лидерима Западног света, укључујући и некадашњег председника САД-а Џорџа Буша Млађег (George Bush Junior). Чавизам је оштро осуђивао амерички интервенционизам у целом свету – од Централне Америке, преко бивше Југославије до Блиског истока. Чавез је успоставио тесну сарадњу са Русијом, Кином, Индијом и Ираном, залажући се за изградњу новог, мултиполарног света. Снажно и нескривено је подржавао све левичарске режиме у Латинској Америци, посебно Ева Моралеса у Боливији, Инасија Лулу да Силву у Бразилу и кастристе на

¹⁰² Познат је пример где је чавистичка власт штампала мале цепене примерке Устава Венецуеле, јер је Чавез сматрао да сваки грађанин његове земље увек при себи треба да има један примерак Устава.

¹⁰³ B. Seth McNew, „Full Sovereignty Over Oil”: A Discussion of Venezuelan Oil Policy and Possible Consequences of Recent Changes”, *Law and Business Review of the Americas*, Volume 14, Number 1, 2008, p. 149.

Куби. Чавизам је био једна од идеологија водила стварања тешких политичких и економских веза на простору од реке Рио Гранде до Огњене земље.¹⁰⁴ Војска има изузетно важну улогу у чавистичком режиму, који је, руку на срце, и те како допринео њеној модернизацији и наоружавању најсавременијим оружјем, махом кинеског и руског порекла. У политичком смислу, темељ промена представљало је усвајање новог Устава 1999. године.¹⁰⁵ Уставом је промењен назив земље у Боливарска Република Венецуела, у част ослободиоца и првог председника Венецуеле Симона Боливара. Њиме су призната права аутохтоним народима (попут званичне употребе њихових језика), затим право Венецуеланаца да живе у здравој и чистој средини (строга еколошка политика), ојачана улога државе у економско-социјалној сфери итд.¹⁰⁶

Чавизам је, сасвим разумљиво, критикован за бројне негативне резултате. У економском погледу, чавизам није успео да у довољној мери развије различите привредне гране у Венецуели. Земља је и даље остала зависна од цена нафте и нафтних деривата на светском тржишту, с обзиром на то да темељ привреде представља извоз „црног злата”. Економска и политичка изолација земље, диригована од стране званичног Вашингтона, довела је Венецуелу свега неколико година након Чавезове смрти до ивице хуманитарне катастрофе. Због пада цене нафте на светском тржишту 2018. године венецуеланска економија је забележила пад од 18%, уз огромну стопу инфлације. Процењено је да је у априлу 2019. године око 90% становништва Венецуеле живело у сиромаштву; чак 7 милиона људи је имало потребу за хуманитарном помоћи, а земљу је од Чавезове смрти напустило 4,3 милиона Венецуеланаца. Мадуро, иако популистичких склоности, као и његов претходник Чавез, није се показао довољно харизматичним и иновативним у времену тешке политичке и економске кризе у Венецуели. Након Мадурове (за опозицију сумњи-

¹⁰⁴ Pedro Henrique de Moraes Cicero, „Bolivarian Foreign Policy: Venezuela’s International Insertion During Hugo Chávez Frías First-Two Mandates (1999-2007)”, *Austral: Brazilian Journal of Strategy & International Relations*, v.5, n.10, Jul./Dec. 2016, pp. 252-270.

¹⁰⁵ Грађани Венецуеле су потврдили текст новог Устава на консултативном референдуму одржаном 25. априла 1999. године.

¹⁰⁶ „Constitución de la República Bolivariana de Venezuela 1999”, Con la Enmienda N° 1, sancionada por la Asamblea Nacional el 14/1/2009, aprobada por el Pueblo Soberano en Referendum Constitucional el 15/2/2009 y promulgada por el Presidente de la República Bolivariana de Venezuela, Hugo Chávez Frías, el 19 de febrero de 2009, págs. 32-53.

ве) победе на председничким изборима, уследила је серија протеста незадовољних грађана, која је кулминирала у јануару 2019. године, када се један од опозиционих политичара по имену Хуан Гуаидо самопрогласио за председника те земље. Гуаидо је добио безрезервну подршку САД-а и водећих земаља Западног света, али је Мадуров режим, уз снажну потпору и даље прочавистичке војске, предвођене генералом Владимиром Падрином (Vladimir Padrino), успео да опстане.¹⁰⁷

Ипак, античавизам је у Венецуели на врхунцу своје снаге у последњих двадесетак година, а Гуаидо се релативно успешно наметнуо као његов предводник. Античависти желе да збаце, како они кажу, диктатора у лику Мадуре, који земљу води у грађански рат и хуманитарну катастрофу. Док су за време владавине Чавеза превасходно вођене интелектуалне дебате између представника две различите визије Венецуеле – чавистичке и античавистичке,¹⁰⁸ данас постоји оправдани страх од новог крвопролића на северу Јужне Америке, у коме ниједна страна не би била до краја невина.

¹⁰⁷ Clare Ribando Seelke, „Venezuela: Political Crisis and U.S. Policy,,, *In Focus*, Congressional Research Service, August 26, 2019, p. 1.

¹⁰⁸ Погледати опширније у: Néstor Francia, *Antichavismo y Estupidez Ilustrada*, Rayuela, Taller de Ediciones, 2000.

НОРИЈЕГИЗАМ:

Наркоклептократија у Панами

Када је реч о Панами, најјужнијој и геостратешки најбитнијој држави на простору Средње Америке, норијегизам је био посебно занимљива идеологија. Реч је о специфичном скупу политичких идеја на којима је почивао режим генерала и војног диктатора Мануела Норијега (Manuel Noriega) (1983–1989). Норијега је прошао кроз сличан пут каквим су пролазили и други латиноамерички диктатори. Године 1968. постао је поручник Националне гарде Панаме, да би у периоду између 1970. и 1983. године напредовао до чина пуковника, а потом и шефа обавештајне службе. Постао је запажен када је, на захтев Уједињених нација, отпутовао на Кубу како би учествовао у осигуравању ослобађања заточених Американаца. Августа 1983. године је промовисан у чин генерала и заповедника Националне гарде, да би убрзо преузео потпуну контролу над војском и успоставио војну диктатуру.¹⁰⁹

Норијегизам је много лакше подвести под бескрупулозни прагматизам и популизам неголи га сместити у леви или десни идеолошки спектар, премда га можемо начелно окарактерисати као десничарску и антикомунистичку идеологију. У сваком случају, Норијега је био диктатор који је, захваљујући успешној сарадњи са Сједињеним Државама, имао одреше-

¹⁰⁹ „Manuel Noriega Fast Facts,,, CNN Library, May 30, 2017, Available at: <https://edition.cnn.com/2013/08/19/world/americas/manuel-noriega-fast-facts/index.html> (Accessed 29.01.2020)

не руке за бављење низом нелегалних радњи у Панами (и глобално!), од којих је најуноснија била трговина дрогом. Од 50-их година до 1989. године Норијега је активно сарађивао са америчком Цијом. Сједињене Америчке Државе су током Хладног рата строго водиле рачуна да комунизам потисну са тог простора, а посебно након дебакла током Кубанске кризе. Званични Вашингтон је био спреман да толерише понашање сваког диктатора који би прихватио улогу ударне песнице против комунизма. Тако је Норијега помагао проамеричке трупе током сукоба у Никарагви, али и давао ексклузивна права Сједињеним Државама када је реч о чувеном Панамском каналу. Очигледно је по окончању Хладног рата Норијега више није био потребан Вашингтону, који га је оптужио за трговину дрогом и сарадњу са колумбијским картелом Медељин.¹¹⁰ Сједињене Државе су Норијегин диктаторски режим означиле као „наркоклетократију”.¹¹¹

Норијега је тада, баш као и већина латиноамеричких диктатора, посегнуо за патриотском и антиимперијалном реториком у жељи да остане на власти. Америчке снаге су извршиле војну инвазију на Панаму 1989. године, која је резултирала свргавањем Норијеге са власти, који није успео да измоли свој азил у Ватикану. Већ наредне године је био изручен Сједињеним Државама, где му је суђено за трговину наркотицима и праће новца.¹¹² Норијегизам представља уџбенички пример инструментализације државе, власти и народа зарад остваривања личних економских интереса, али и доказ да се сваки латиноамерички режим који је по вољи САД-а може извргнути у претњу по њен национални интерес уколико јој више није употребљив. Нови председник Гиљермо Ендара (Guillermo Endara), који је наследио Мануела Норијегу, спровео је демократизацију земље и реформу њених институција, док су припадници некада норијегистичке Демократске револуционарне партије средином 90-их спровели неолибералне економске реформе.¹¹³

¹¹⁰ Овај картел је водио чувени колумбијски кријумчар и трговац дрогом Пабло Ескобар (Pablo Escobar), човек који се и данас сматра најмоћнијим и најбогатијим криминалцем свих времена.

¹¹¹ „Drugs, Law Enforcement and Foreign Policy”, United States Government Printing Office, Washington, 1988, pp. 79-112.

¹¹² Суд у Мајамију је Норијегу прво осудио на четрдесет, а потом на тридесет година затвора. После одслужене казне, Француска га је осудила на седам година због прања новца, а Панама на двадесет година због кршења људских права током његове владавине. Умро је у Сиудад де Панама 2017. године, током операције тумора на мозгу.

¹¹³ Mark P. Sullivan and Andrew Lee, „Panama: Background and U.S. Relations”, Congressional

ФИГЕРИЗАМ:

Идеологија 22. века

У савременом политичком животу Костарике посебно важну улогу је имала идеологија фигеризма, названа по некадашњем председнику ове земље Хосеу Фигересу Фереру (José Figueres Ferrer). О политичком утицају овог човека довољно говори чињеница да је у три наврата биран за председника Костарике, те је тако владао у периоду 1948–1949, 1953–1958. и 1970–1974. године. У периоду када није био на власти (1958–1970), овај костарикански политичар каталонског порекла радио је и усавршавао се у иностранству. Био је изузетно образован човек, па не чуди што је радио као гостујући професор на Харварду и Универзитету у Њујорку. Био је заговорник политике Џона Фицџералда Кенедија (John Fitzgerald Kennedy) и заговорник сламања латиноамеричких диктатура, очито десничарских, јер се по повратку на власт залагао за реинтеграцију кастристичке Кубе у Организацију америчких држава. Такође, он је био међу првим латиноамеричким лидерима демократске провинијенције који су успоставили дипломатске односе својих земаља са Совјетским Савезом.¹¹⁴

Фигерес је био оснивач и члан Партије националног ослобођења, чија идеологија је била, заправо, скуп његових политичких погледа. Темељи

Research Service, Washington, 2014, p. 1.

¹¹⁴ Costa Rica: Enter the Soviets,, Intelligence Memorandum, CIA Directorate of Intelligence, 29 December 1971, CIA-RDP85T00875R001100100145-5, pp. 1-10.

фигеризма су били тзв. трећи пут (алтернатива комунизму и капитализму), демократски социјализам, социјаллиберализам, односно оно што бисмо данас назвали левим центром. Фигеризму је припала ексклузива да буде прва идеологија која је укинула војску сопствене државе. Фигерес је то учинио 1949. године, из страха од ширења милитаризма који је тада захватио простор Средње Америке. Неке од ствари које је ова идеологија произвела у политичкој пракси, а које су промениле политички и економски живот Костарике јесу: увођење права гласа за жене, црнце и неписмене, увођење законског оквира за стварање државе благостања, национализација банака, забрана Комунистичке партије, нови Устав Костарике, гарантовање бесплатног јавног образовања за све и искорењивање непотизма у политици.¹¹⁵ Вредна помена је и спољна политика Костарике у доба фигеризма, која је, за разлику од данашње, била супротна интересима САД-а, јер је Фигерес подржавао сандинисте у Никарагви.¹¹⁶ Упркос томе, имао је одличне и пријатељске односе са гувернером Порторика Луисом Муњосом Марином (Luis Muñoz Marín). У сваком случају, идеологија фигеризма је била и остала аутентичан пример тзв. трећег пута на простору Латинске Америке.

Најупечатљивија Фигересова одлука јесте везана за укидање костариканске војске. Костарика до сада није променила ту одлуку, а Фигересу је управо тим поводом посвећен „споменик мира” у Сан Хосеу. Таква одлука се показала визионарском, с обзиром на то да је Костарика била једна од ретких централноамеричких земаља која у другој половини 20. века није прошла кроз крвопролиће.¹¹⁷ О безбедности и јавном реду Костарике данас се стара нешто више од 7.000 припадника националне полиције, што земљу свакако чини рањивом, премда савремена Костарика слепо прати све диктате из Вашингтона и често се може чути опаска да се о њеној безбедности брину Сједињене Државе.¹¹⁸ Занимљиво

¹¹⁵ Погледати опширније у: José Figueres Ferrer, *Cartas a un Ciudadano*, Imprenta Nacional, Bajar archivo, 1956.

¹¹⁶ Погледати опширније у: Harry Kantor, *Bibliography of Jose Figueres*, Center for Latin American Studies, Arizona State University, 1972.

¹¹⁷ Alejandro Abarca and Suráyabi Ramírez, „A farewell to arms: The Long run developmental effects of Costa Rica’s army abolishment”, Working Paper, January 2017, p. 2.

¹¹⁸ Уз то, они су имали ”срећу” да су тамо истребљени скоро сви ”Индијанци” па није било класних и расних тензија, већ је већина становништва европског порекла и не виде се као природни непријатељи.

је да је Фигерес инспирацију за свој потез пронашао у делу Херберта Џорџа Велса (Herbert George Wells) под називом „Изван историје”, које је објављено 1919, а до којег је Фигерес дошао током свог студијског боравка на МИТ-у 1920. године. Какогод, овај револуционарни потез за сада ниједан други светски лидер није следио. Још увек се не остварује Фигересово пророчанство да је демилитаризација будућност човечанства 21. века. Можда ће ова идеологија ипак морати да сачека до следећег, 22. века.

САНДИНИЗАМ:

Марксизам који је преживео крај хладног рата

Говорити о политичким идеологијама и Никарагви у истој реченици, а не споменути сандинизам је готово немогуће. Сандинистички фронт националног ослобођења (ФСЛН) јесте партија основана давне 1961. године и она је изнедрила ову идеологију. Име је понела по Аугусту Сандину (Augusto Sandino), националном хероју из времена сукоба са северноамеричким снагама 20-их и 30-их година прошлог века. Сандинисти су се убрзо по оснивању организовали у герилске формације, које су у чувеној Сандинистичкој револуцији 1979. године успеле да сруше режим Анастасија Сомосе (Anastasio Somoza).

По њиховом доласку на власт, сандинизам је постао званична државна идеологија. Темелји ове идеологије су марксизам, демократски социјализам, револуција наоружаног народа, социјалистички интернационализам, антиимперијализам и снажан антиамерички став. Сандинисти су на међународном плану активно сарађивали са левим режимима на Куби и у Совјетском Савезу, док су паралелно водили сукобе са побуњеницима које је финансирала Ција (тзв. контраши), чији припадници су били не само из Никарагве већ и из околних земаља лојалних Сједињеним Америчким Државама.¹¹⁹

¹¹⁹ Giorgio Tinelli, *La cultura política del sandinismo: nacimiento, desarrollo y realineamiento de una anomalía política centroamericana*, Tesis doctoral, Universidad Complutense de Madrid

Противници сандинистичког режима су га описивали као персоналистички, ортачки, каудиљистички, елитистички, диктаторски, патерналистички, фамилистички, непотистички и крајње насилан.¹²⁰ Иако су демократским путем изгубили власт 1990. године, од 2006. године су поново на власти, предвођени актуелним председником Никарагве Данијелом Ортегом (Daniel Ortega). Премда су сандинисти донели много тога позитивног (заштита права радника, јавна безбедност; за разлику од Хондураса и Ел Салвадора, где је безбедност грађана на ниском нивоу; очување суверенитета државе итд.), Ортега данас влада уз велику дозу персонализма и фамилизма, с обзиром на то да му је потпредседник супруга Росарио Муриљо (Rosario Murillo). Ипак, сандинизму се, ако ништа, мора признати вишедеценијска отпорност упркос снажној пропаганди званичног Вашингтона против њега. Парадокс је то да је Данијел Ортега данас готово подједнако богат и моћан као фамилија Сомоса, која је збачена у Сандинистичкој револуцији.¹²¹

Данас, четрдесет година након Сандинистичке револуције, на улицама главног града Манагве се могу видети графити „Ортега и Сомоса, једно те исто”.¹²² За земљу у којој су протести законом забрањени, зидови зграда добро дођу као место политичке поруке. Нове генерације у Никарагви не сећају се револуције, иако је дубоко поштују, јер су многи од њих очеви или њихови родитељи учествовали у борбама. За једне, сандинизам представља романтичарску визију сопствене прошлости, док за друге представља идеологију којој дугују много тога и која је и данас жива. Док део младих није задовољан постојећим стањем у земљи и жели њену „вестернизацију”, други део са поносом говори о револуцији и њеним тековинама, попут описмењавања становништва, давања права женама, једнаких могућности за све и сл. За њих све идеје сандинизма стају у једну реч – патриотизам.¹²³

– Instituto Universitario de Investigación Ortega y Gasset, Madrid, 2016, págs. 193-249.

¹²⁰ Ibidem, págs. 49-70.

¹²¹ Зорана Шуваковић, „Ружичасти сандиниста”, Политика, 07.06.2016, Доступно на: <http://www.politika.rs/scc/clanak/360841/Свет/Ружичасти-сандиниста> (Приступљено 28.1.2020)

¹²² На шпанском језику та порука се римује и гласи: „Ortega y Somoza son la misma cosa”.

¹²³ Dora Luz Romero, „40 aniversario del triunfo de la Revolución Sandinista: cómo ven los jóvenes de Nicaragua la rebelión armada que llevó a Ortega al poder”, *BBC Mundo*, 19 julio 2019, Disponible en: <https://www.bbc.com/mundo/noticias-america-latina-49031325> (Accedido 30.01.2020)

АНТИСАНДИНИЗАМ:

Никарагвански рецепт у хондураској кухињи

Отоме какво мишљење о сандинизму имају антисандинисти у Никарагви већ смо нешто рекли. Занимљив је утицај који је антисандинизам, као идеолошки опозит сандинизму, оставио у суседном Хондурасу. Никарагвански отпор (или Никарагванска контрареволуција) био је званични назив за популарне „контраше”, односно герилске групе које су биле против сандинистичког режима успостављеног у Никарагви 1979. године.¹²⁴ Контраши су, потпомогнути од стране Сједињених Држава, имали своја упоришта у Никарагви и Хондурасу и дејствовали су у периоду од 1980. до 1991. године. Хондурас је у то време био амерички савезник и није желео да допусти могућност да се комунизам из Никарагве прелије и на његову територију. Зато је Хондурас помагао ове групе у људству и логистици.

Основни идеолошки супстрат антисандинизма био је антикомунизам, а средства политичке борбе су му била насилна, у форми гериле и тероризма. Процењује се да су антисандинисти за време својих десетогодишњих активности извршили око 1.300 терористичких напада на сандинистичке положаје, уз велики број кршења људских права том

¹²⁴ Оснивач Никарагванског отпора је био Енрике Бермудес Варела (Enrique Bermúdez Varela), пуковник Националне гарде Никарагве.

приликом.¹²⁵ Антисандинизам је, на спољнополитичком плану, био изразито проамерички и антисовјетски. Администрација Роналда Регана (Ronald Reagan) је помагала антисандинисте новцем који је зарађивала од продаје оружја Ирану током иранско-ирачког рата 80-их.¹²⁶ Иако су власти у Хондурасу 80-их година покушавале да се представе неутралним у све очигледнијем сукобу САД и режима у Манагви, односи између Никарагве и Хондураса су били дубоко потресени. Никарагванска регуларна војска је вршила упаде на територију Хондураса, с обзиром на то да су се тамо крили бројни контрашки герилци. Хондурас је, са друге стране, такве активности доживљавао као кршење свог територијалног интегритета, неретко узвраћајући војним путем.¹²⁷ На унутарполитичком плану контраши су желели да окончају диктатуру сандиниста и начелно успоставе демократске институције власти и владавину закона, уз препознатљиво спровођење неолибералних економских реформи.

Антисандинисти су били на власти у Никарагви од 1990. до 2007. године, у периоду током ког није било рата, тероризма и међународних притисака.¹²⁸ Присталице сандинизма их пак оптужују да су, уз помоћ међународних финансијских институција, урушили тековине социјалистичке државе (здравство, образовање, безбедност на улицама), приватизујући све што им је било надокхват руке. Да је сукоб између ове две идеологије, у коме је Хондурас био знатно умешан, још увек актуелан и жесток, говори и то да сандинисти неретко за своје политичке и некадашње војне противнике кажу да су „рак који изједа Никарагву”.¹²⁹

Антисандинизам је оставио снажне последице и на хондураско

¹²⁵ Dave Todd, „Offensive by Nicaraguan „Freedom Fighters” May be Doomed as Arms, Aid Dry Up”, *Ottawa Citizen*, February 26, 1986, Available at: <https://news.google.com/newspapers?id=aK8yAAAAIBAJ&sjid=pe8FAAAAIBAJ&pg=1173,187657&dq=nicaragua&hl=en> (Accessed 28.01.2020)

¹²⁶ Око овога је у САД 1986. године избила чувена афера Иран-контра.

¹²⁷ „Honduras ataca a las tropas sandinistas en la zona fronteriza”, *El País*, 8 de diciembre de 1986, Disponible en: https://elpais.com/diario/1986/12/08/internacional/534380410_850215.html (Accedido 28.1.2020)

¹²⁸ Није их било јер се влада у Манагви није супростављала интересима САД-а у том региону.

¹²⁹ Jorge Eduardo Arellano, „Nicaragua: El cáncer del antisandinismo”, *El Nuevo Diario*, 24 de enero de 2008, Disponible en: <https://www.elnuevodiario.com.ni/opinion/6708-nicaragua-cancer-antisandinismo/> (Accedido 28.01.2020)

друштво. Јавна је тајна да је у периоду најзатегнутијих односа на релацији Тегусигалпа – Манагва први човек Хондураса заправо био амерички амбасадор Џон Дмитри Негропonte (1981–1984). Хондураско друштво је 1980-их година било снажно милитаризовано захваљујући империјалистичким напорима САД-а, које су желеле да спрече ширење комунизма на простору Средње Америке. Тадашњи амерички председник Роналд Реган водио је изразито антикомунистичку кампању на том простору под паролом „Стоп комунизму у Централној Америци”. Левичари у Хондурасу су и те како пострадали од десног режима Роберта Суаза Кордобе (Roberto Suazo Córdoba), који је дошао на власт 1982. године и остао упамћен као један од највећих савезника Сједињених Држава. Сматра се да је око двеста хондураских левичара нестало током крвавих 1980-их година, а за шта се терете никарагвански контраши.¹³⁰

¹³⁰ Dick Emanuelsson, „Nicaragua-Acnur [3-3]: „La presencia de la Contra en Honduras fue un proyecto imperialista”, *Telesur*, 12 septiembre 2019, Disponible en: <https://www.telesurtv.net/opinion/Nicaragua-Acnur-3-3-La-presencia-de-la-Contra-en-Honduras-fue-un-proyecto-imperialista-20190912-0036.html> (Accedido 30.1.2020)

ФАРАБУНДИЗАМ:

Прагматизам зарад мира

Једна од две највеће политичке партије у Ел Салвадору данас је Фарабундо Марти национални ослободилачки фронт (ФМЛН). Реч је о партији која је основана 1980. године и која баштини идеологију фарабундизма, који представља аутентичну револуционарну левицу у Ел Салвадору. Цела идеологија, као и сама партија, носи назив по Фарабунду Мартију (Farabundo Martí), салвадорском левичарском револуционару који је предводио марксистичке револуционаре 1932. године (махом индијанског порекла) у борбама против власти Максимилијана Ернандеса Мартинеса (Maximiliano Hernández Martínez). Тада је Мартинесова влада извршила масакр над преко 30.000 цивила (претежно сељака индијанског порекла), што је био тежак етноцид.¹³¹ Мартијева мученичка погибија постала је узор за све левичаре у Салвадору, али и инспирација да 1980. године оснују политичку партију, која је дуже време функционисала и као герилска организација.

Фарабундизам је левичарска, марксистичко-лењинистичка идеологија која почива на идејама класне борбе, оружане револуције (током значајног периода своје историје), синдикализму, антинеолиберализму, анти-

¹³¹ Погледати опширније у: Rafael Lara Martínez, *Balsamera bajo la guerra fría. El Salvador – 1932. Historia intelectual de un etnocidio*, Editorial Universidad Don Bosco, Soyapango, San Salvador, 2009.

империјализму и антиамериканизму. Била је званична идеологија једне од две зарађене стране током грађанског рата у Салвадору (1979–1992). Фарабундизам се у идеолошком смислу јасно профилисао оснивањем Фарабундо Марти националног ослободилачког фронта, када су се са фарабундистима ујединиле различите левичарске фракције у Салвадору – Народна револуционарна армија, Национални отпор, Комунистичка партија Салвадора и Револуционарна партија централноамеричких радника. У политичком и економском смислу, фарабундизам је желео да уреди Ел Салвадор по марксистичко-лењинистичким принципима, с тим што су се у значајној мери угледали на никарагванске сандинисте. Противили су се неолибералном економском моделу и експлоататорским интересима америчких и других мултинационалних корпорација на простору Средње Америке. На међународном плану, били су жестоки противници политике званичног Вашингтона и свих десних латино режима, које су доживљавали као „америчке слуге и плаћенике” (попут Пиночеовог Чилеа), а сарађивали су са Никарагвом и Кубом.¹³²

Током рата фарабундизам се борио против проамеричког режима. Фарабундисти су за себе истицали да се боре на два фронта – против америчког политичког и економског империјализма и против класних неједнакости у самом салвадорском друштву. Најжешћи противник им је била популарна АРЕНА (Национална републиканска алијанса), коју су чинили десничарски „одреди смрти”, предвођени Робертом Д’Аубуисоном (Roberto D’Aubuisson), а потпомогнути страним плаћеницима. На страни десничара током грађанског рата биле су САД, Аргентина, Чиле и Израел, док су фарабундисти имали помоћ од Кубе и Никарагве (до пада сандинизма 1990.). Грађански рат је окончан Чапултепечким миром 1992. године, где су обе стране повукле прагматичне потезе, јер је претио тотални колапс земље. ФМЛН је разоружан и постао је политичка партија, баш као и противничка АРЕНА. Фарабундисти су се почетком 1990-их нашли у неповољној позицији. Падом Берлинског зида и распадом Совјетског Савеза комунизам у Средњој Америци је остао без реалног спољнополитичког ослоњања. На пољу економије дошло је до тријумфа неолибералног модела и његове нагле експанзије. Посматрано на дужи рок, примирје је фарабундистима донело бројне погодности.

¹³² Luis Armando González, „El FMLN salvadoreño: de la guerrilla al gobierno”, *Nueva Sociedad*, No. 234, 2011, págs. 143-151.

Иако су морали да се одрекну значајног дела своје идеологије (бар у том тренутку), стекли су легитимитет као политичка партија и признање у домаћим и међународним политичким круговима. Временом се као недостатак показало то што су се фарабундисти „повукли” у рурална подручја, губећи свој утицај у градским насељима, посебно у главном граду.¹³³

Оно што није успео оружјем, фарабундизам је учинио својим прагматизмом. Фарабундисти су дошли на власт 2009. године победом на председничким изборима кандидата ФМЛН-а Маурисија Фунеса (Mauricio Funes).¹³⁴ Њега је 2014. године наследио, такође фарабундиста, Салвадор Санџес Серен (Salvador Sánchez Cerén), који је на власти остао све до 2019. године. Тада је после неколико деценија смене власти између АРЕНА-е и ФМЛН-а на власт дошао кандидат из неке треће партије. Реч је о младом Најибу Букелеу (Nayib Bukele) из ГАНА партије десног центра. У сваком случају, фарабундизам је и данас значајан политички чинилац у Ел Салвадору, неретко се служећи прагматичним потезима зарад остваривања политичких циљева. То још увек није идеологија левог центра, али је револуционарно политичко деловање само бледа прошлост ове идеологије.¹³⁵

¹³³ Ibidem, págs. 150-151.

¹³⁴ Ibidem, págs. 143-144.

¹³⁵ Салвадор се данас суочава са низом проблема. Скоро трећина становника је избегла из земље, нарочито у САД, где никада нису постали легални грађани. Огромна већина их је постала члановима банди у САД, а затвори у овој земљи су пуни салвадорских криминалаца. У камповима за нелегалне имигранте на територији САД-а има много Салвадоранаца бандита који тероризишу тамошње избеглице. Већина њих које званични Вашингтон депортује назад у Салвадор постану део домаћих банди.

АРЕВАЛИЗАМ:

„Духовни социјализам” у Гватемали

Ова идеологија носи име по првом демократски изабраном председнику у историји Гватемале. Био је то Хуан Хосе Аревало Бермехо (Juan José Arévalo Bermejo), који је владао од 1945. до 1951. године. Још тада је било симптоматично да ће Гватемала бити плодно тло за државне ударе и милитаризме, с обзиром на то да је Аревало успео да преживи чак двадесет пет државних удара, да би се на крају мирно повукао са власти. Он је био члан Партије револуционарне акције, левичарске (неки би рекли и комунистичке) опције која је трајала нешто дуже од самог Ареваловог председниковања (1945–1954).¹³⁶

Аревализам представља социјалдемократску идеологију (идеологију левог центра), превасходно засновану на аграријанизму и популизму. На унутарполитичком нивоу аревализам је спровео демократизацију Гватемале. Аревало је лично учествовао у писању новог, демократског Устава Гватемале 1945. године, којим су успостављени темељи за увођење модела представничке демократије. Њиме је Гватемала, као слободна и суверена република, била обавезана да својим грађанима (обесправљеним у претходним диктатурама) осигура слободу, економско благостање, со-

¹³⁶ „Homenaje del Partido Acción Revolucionaria a los Trabajadores de Guatemala”, GT-CIR-MA-AH-045-006-003-047, 01 mayo 1946, págs. 1-7.

цијалну правду и културни развој.¹³⁷ Поред тога, дозвољено је и оснивање политичких партија, као и трговачких унија (чија је моћ, додуше, била строго контролисана). Аревализам је неговао тзв. духовни социјализам, који је подразумевао промену економске свести Гватемалаца. Аревалу и његовим сарадницима је било јасно да се њихова земља (па и цела Латинска Америка) мора ослободити сопствене представе о поробљеном простору. На социоекономском плану аревализам је донео значајне промене – конфискацију земљишта и његову расподелу сељацима, имплементацију развојне пољопривредне политике, уведена је минимална надница, регулисан однос власника плантажа према радницима и сл. Изграђен је и велики број болница, школа и кућа за становање.¹³⁸

Аревализам је био популистички, јер је обећавао да ће свим сиромашним Гватемалцима (међу којима су били скоро сви становници аутохтоног порекла) обезбедити довољно земље и сигуран посао, док је, са друге стране, био неспорно демократски и националистички. Сам Аревало је врло добро разумео потребу да се изгради снажно цивилно друштво, слободно од милитаристичког духа и засновано на индивидуалним и колективним правима. Аревализам је настојао да у Гватемали укорени темељне демократске принципе: право грађана на властито мишљење, изражавање слободне воље народа кроз управљачке институције, изградњу индивидуалне и групне равноправности, право на приватно власништво и, што је можда и најбитније, право на сопствени начин живота. Инсистирао је на изградњи поверења Гватемалаца у сопствене институције, у чему је видео кључ за развој хармоничног и прогресивног друштва. Иако се сам Аревало декларисао као социјалиста, управо је он своју политичку филозофију (касније названу аревализам), означавао као „духовни социјализам”.¹³⁹

Аревализам је био критикован као комунистички, због чега је Аревало претрпео скоро 30 државних удара. За такве критике нису постојале реалне основе, с обзиром на то да се он отворено супротстављао марксистичким идеологијама.

¹³⁷ „Constitución de la República de Guatemala”, Decretada por la Asamblea Constituyente, 11 de marzo de 1945, Título 1 – Disposiciones generales

¹³⁸ Norman Lowe, *Mastering Modern World History*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2013, p. 618.

¹³⁹ Richard Immerman, *The CIA in Guatemala: The Foreign Policy of Intervention*, University of Texas Press, Austin, 1990, p. 48.

стичком материјализму и комунизму уопште, сматрајући га „противним људској природи и психи”.¹⁴⁰ Штавише, Аревало је протерао неколико утицајних гватемалских комунистичких активиста и забранио формирање Комунистичке партије Гватемале.¹⁴¹ Са друге стране, Аревало је ватрено заговарао идеје државе благостања и демократског социјализма, осуђујући Западне земље за њихову ерозију. Својим критичким односом према капиталистичком производном моделу аревализам је имао за непријатеља околне десничарске режиме, званични Вашингтон, али и Римокатоличку цркву.¹⁴² У сваком случају, Аревало је предао власт мирно, након што му је истекао мандат који му је поверен. Све остало је у историји Гватемале 20. века било све само не мирно и демократско. Уследио је вишедеценијски период смене различитих војних диктатора, државних удара и, на крају, грађанског рата све до 1996. године.¹⁴³

¹⁴⁰ Jim Handy, *Gift of the Devil*, Gagne, Toronto, 1984, p. 111.

¹⁴¹ Susanne Jonas, *The Battle for Guatemala: Rebels, Death Squads and US Power*, Westview Press, Boulder, 1991, p. 30.

¹⁴² Stephen M. Streeter, *Managing the counterrevolution: the United States and Guatemala, 1954-1961*, Ohio University Center for International Studies, Athens, 2000, pp. 16-17.

¹⁴³ У том периоду се десио и геноцид над Мајама, где је без милости побијено неколико стотина хиљада људи. Део Маја је преживео тотално истребљење тако што је преко мексичке територије пребегао у САД.

ЛОПЕСОБРАДОРИЗАМ:

Идеологија мексичке „четврте трансформације”

На председничким изборима у Мексику 2018. године победу је однео Андрес Мануел Лопес Обрадор (Andrés Manuel López Obrador), некадашњи градоначелник престонице ове земље. Лопес Обрадор је, захваљујући завидној подршци од 53% гласова, збацио са власти Енрикеа Пењу Нијета (Enrique Peña Nieto) и, што је можда још битније, његову Институционалну револуционарну партију. Тиме је, коначно, Мексиком завладала идеологија лопесобрадоризма – млади, али амбициозни скуп политичких идеја чији главни задатак јесте да у Мексику спроведе тзв. четврту трансформацију. Још 2006. године Лопес Обрадор је ушао у председничку трку са противкандидатом Фелипеом Калдероном (Felipe Calderón), од кога је изгубио за свега 230.000 гласова. Лопес Обрадор је тврдио да је на тим изборима покраден, на шта је узвратио формирањем Покрета за националну регенерацију (тзв. Морена),¹⁴⁴ из кога се касније развила истоимена политичка партија. Оно што је за нас важно јесте да од тада па до данас можемо говорити о постојању лопесобрадоризма као нове идеологије на мексичком идеолошком небу.¹⁴⁵

¹⁴⁴ По имену овог некадашњег политичког покрета, а сада политичке партије лопесобрадоризам се назива још и моренизам. Такође, синоним за лопесобрадоризам је и амлоизам (по иницијалима актуелног председника Мексика).

¹⁴⁵ Rosendo Bolívar Meza, „Morena: el partido del lopezobradorismo”, *Polis*, vol.10, n.2, 2014, pág. 71.

Лопесобрадоризам је идеологија левице, чија су основна обележја социјалдемократија, реформизам, карденизам¹⁴⁶ и популизам. Ова идеологија је популистичка, јер се Лопес Обрадор у свом политичком делању најчешће обраћа сиромашном слоју становништва и домородачким групама, неретко мешајући националистичку реторику са стварним социо-економским проблемима милиона Мексиканаца. Тако је нови председник Мексика већ на почетку свог мандата затражио од Шпаније и Ватикана јавно извињење Мексику за насилно освајање тог простора пре петсто година. Он је послао писма краљу Шпаније Фелипеу VI (Felipe VI) и папи Франсиску (Papa Francisco) у којима од њих захтева осуду злочина тада почињених над Мексиканцима.¹⁴⁷ Лопес Обрадор није сачекао много да објасни свету, у свом популистичком стилу, да је Мексико основан пре више од 10.000 година.¹⁴⁸ У економском смислу, лопесобрадоризам се залаже за отварање мексичког тржишта и за развој економије базиране на извозу. Економски циљеви ове идеологије су смањење социо-економских разлика у мексичком друштву и укључивање маргинализованих група у политичке и економске токове одлучивања, са нагласком на индијанско становништво. Лопесобрадористичко схватање економије подразумева да мала и средња предузећа треба да буду стубови националне економије. Супротно томе, противи се интересима великих светских мултинационалних компанија у Мексику и критички се односи како према неолибералном економском, тако и политичком моделу.¹⁴⁹ Свеукупне реформе које је Лопес Обрадор покренуо од 2019. године једним именом се називају „четврта трансформација”, коју актуелни председник Мексика пореди са три најзначајнија догађаја у историји Мексика – стицањем независности (1810), периодом либе-

¹⁴⁶ Карденизам се везује за бившег председника Мексика Ласара Карденаса (Lázaro Cárdenas) (1934–1940), који је остао упамћен по национализацији нафтне индустрије и аграрној реформи.

¹⁴⁷ Alberto Nájjar, „AMLO pide que España se disculpe: cómo enseñan la historia de la conquista española en las escuelas de México”, *BBC News Mundo*, 31 marzo 2019, Disponible en: <https://www.bbc.com/mundo/noticias-america-latina-47762236> (Accedido 28.01.2020)

¹⁴⁸ Alma E. Muñoz, „AMLO afirma que México se fundó hace más de 10 mil años”, *La Jornada*, 26 may 2019, Disponible en: <https://www.jornada.com.mx/ultimas/politica/2019/05/26/resbalon-de-amlo-asegura-que-mexico-se-fundo-hace-mas-de-10-mil-anos-124.html> (Accedido 28.01.2020)

¹⁴⁹ Luicy Pedroza, „AMLO’s First 100 Days: Mixed Signals”, *GIGA Focus/ Latin America*, Number 2, March 2019, pp. 1-4.

ралних реформи (1858–1861) и Мексичком револуцијом (1910–1920).¹⁵⁰ На унутрашњем плану, лопесобрадоризам је усмерен ка успостављању мира и безбедности у Мексику, који су повремено нарушени због присуства великог броја добро организованих и наоружаних нарко-картела на његовој територији, попут клана Синалоа, Лос Сетаса, клана Хуарез итд. Ваља подсетити да се мексичка држава још од 2006. године званично налази у рату против нарко-картела.¹⁵¹ Када је реч о међународној политици, лопесобрадоризам не бежи од сарадње са Сједињеним Америчким Државама на равноправним основама, али је дубоко заглаван у латиноамеричко двориште, залажући се за латиноинтеграције на различитим нивоима. То је Лопес Обрадор показао и на конкретним, великим испитима које је већ прва година његовог мандата ставила пред њега. Тако званични Сиудад де Мехико није признао Хуана Гуаида као самопрокламованог председника Венецуеле и дао је привремени политички азил бившем председнику Боливије Еву Моралесу.¹⁵²

Лопесобрадоризам је данас владајућа идеологија у Мексику и има прилику да испуни све оно на шта су се његови носиоци обавезали у предизборној кампањи, а то је нулта толеранција према корупцији, повратак правне државе, раздвајање политичке моћи од економске, јачање јавног реда и мира, јачање модела партиципативне демократије, изградња државе благостања уз одрживи развој, развој економски девастираних региона Мексика итд.¹⁵³

Још увек је рано говорити о конкретним резултатима лопесобрадоризма у пракси. Оно што је приметно јесу критике које мексичка опозиција упућује актуелној влади и председнику Лопесу Обрадору. Најчешће се могу срести критике на рачун његовог популизма. Чини се да је левицарски популизам трајно присутна појава у мексичкој политичкој арени и да Лопес Обрадор није ни први ни последњи мексички политичар који

¹⁵⁰ Guillermo Hurtado, „Apuntes sobre la transformación de México”, en Guillermo Hurtado, José Alfredo Torres y Gabriel Vargas Lozano (eds.): *Filosofía y la Cuarta Transformación de México*, Editorial Torres Asociados, Ciudad de México, 2019, págs. 21-22.

¹⁵¹ César Morales Oyarvide, „La guerra contra el narcotráfico en México. Debilidad del Estado, orden local y fracaso de una estrategia”, *Aposta*, núm. 50, 2011, pág. 1.

¹⁵² Relaciones exteriores, Oficinas del C. Secretario, Ciudad de México, 11 de noviembre de 2019, SPOC/0185/2019, págs. 1-2.

¹⁵³ „Primer Informe de Gobierno 2018-2019”, Gobierno de México – Presidencia de la República, Ciudad de México, 1 de septiembre de 2019, Índice (v-vi)

посеже за њим. Поред тога, у лопесобрадоризму је приметан снажан персонализам, који се граничи са изградњом култа личности актуелног председника. Лопес Обрадор се користи класичним фразама, попут оних да се он само води вољом народа, затим да је против корумпиране елите коју означава као „мафију моћи”, истовремено покушавајући да себе представи као високоморалну фигуру и заштитника државе и нације. Док све успехе у друштву и држави приписује себи, Лопес Обрадор за све лоше ствари окривљује, како то он каже, богату и моћну мањину која је „отмичар” државе и која је главни узрок проблема нације.¹⁵⁴ Велики изазов за актуелног председника Мексика представљаће и покушаји укључивања званичног Вашингтона у борбу против нарко-картела на територији Мексика, али и све интензивнији миграторни таласи из правца Средње Америке, преко мексичке територије ка Сједињеним Америчким Државама.¹⁵⁵ У сваком случају, свакако да долазак лопесобрадоризма на власт представља велико освежење за државу којом је већи део 20. века владала једна, Институционална револуционарна партија.

¹⁵⁴ Alejandro Monsivais-Carrillo, „La izquierda populista en México: ¿Amenaza o correctivo para la democracia?,, Documento de trabajo, Ciudad de México, Julio de 2018, págs. 14-16.

¹⁵⁵ Део мексичке јавности сумња да постоји договор између Лопеса Обрадора и Трампа по коме је заправо Мексико постао „Трампов зид,, против миграната из Средње Америке.

КАСТРИЗАМ:

Кубански комунизам који никога није оставио равнодушним

Нема никакве сумње да је кастризам најпознатија политичка идеологија у историји Латинске Америке. Не постоји ниједна друга идеологија која је у толикој мери променила једну земљу, један континент и, на крају крајева, имала утицај на светска збивања. Фидел Кастро (Fidel Castro), утемељивач ове идеологије, која по њему и носи име, као и његова „десна рука” Ернесто Че Гевара, већ деценијама представљају симбол отпора америчком империјализму и неолибералном капитализму не само на Куби (где је већ деценијама владајућа идеологија) већ и широм Латинске Америке и света. О идеологији која је, између осталог, умало кумовала избијању трећег светског рата тешко је писати сажето и непристрасно, али ћемо се потрудити да то учинимо. Толико је тога већ написано о овој идеологији да је практично немогуће рећи нешто ново, па ћемо се зато фокусирати на чисто информативни преглед о њој.

Политичка филозофија Фидела Кастра била је све само не обична. На власт је дошао револуцијом, збацивши проамеричког генерала Фулхенсија Батисту (Fulgencio Batista) 8. јануара 1959. године. Од тада до данас, дакле пуних 60 година, Куба љубоморно чува идеолошке тековине те револуције, које су познате под једним заједничким називом – кастризам. Кастризам представља комунистичку,

националистичку,¹⁵⁶ антиимперијалистичку, антиамеричку, интернационалистичку и латиноинтеграционистичку идеологију. На унутарполитичком плану, кастризам је увео једнопартијски систем са Комунистичком партијом Кубе као јединим политичким актером и чуваром тековина револуције. На економском плану, Кастро је национализовао кубанске нафтне рафинерије, погоне за производњу електричне енергије и шећеране. Неолиберални економски модел је архинепријатељ кастризма, који је на пољу економије од почетка био окренут ка Совјетском Савезу и земљама Покрета несврстаних. Куба је због свог отвореног супротстављања интересима администрације у Вашингтону од самог почетка владавине кастризма трпела економске санкције и ембарго.¹⁵⁷ На спољнополитичком плану, кастризам је у првим годинама постојања имао одличну сарадњу са Совјетским Савезом, затим са земљама Покрета несврстаних (Куба је била један од лидера тог покрета), као и са левим режимима на простору Латинске Америке (попут краткотрајног Аљендеовог у Чилеу, сандинистима у Никарагви, а касније и са Чавезовом Венецуелом и Моралесовом Боливијом). Кастро је такође водио проактивну политику у неким афричким земљама, попут Анголе и Етиопије. Куба и данас представља важног политичког и војног играча у карипском региону.¹⁵⁸ Кастризам је за Кастровог живота био изразито антиамерички. САД су примиле све Кубанце (махом на суседну Флориду) који су напустили Кубу из идеолошких разлога, а потом неке од њих користиле за борбу против Кастровог режима. Познат је чувени неуспели покушај америчке инвазије на Залив свиња 1961. године, у коме су махом учествовали људи кубанског порекла. Након завршетка Хладног рата и распада Совјетског Савеза, Куба је закорачила у постепене економске реформе социјалистичке привреде, која је остала без стране помоћи. Сам Кастро је новонасталу ситуацију описивао као „посебно критични период”.¹⁵⁹

¹⁵⁶ Иако комунизам и национализам делују неспојиво, они се заправо врло често комбинују у теорији и пракси револуционарних левичарских покрета у Латинској Америци.

¹⁵⁷ „El embargo estadounidense contra Cuba: su impacto en los derechos económicos y sociales”, Amnistía Internacional, EDAI, Madrid, 2009, págs. 4-6.

¹⁵⁸ Antonio Romero, „La política exterior cubana y la actualización del modelo económico en un entorno cambiante”, *Pensamiento Propio*, núm. 45, 2017, págs. 100-102.

¹⁵⁹ Luis Suarez Salazar, „Cuba: la política exterior en el periodo especial”, *Estudios internacionales*, Año 27, No. 107/108, págs. 307-315.

Куба је и данас једнопартијска држава која је задржала већи део тековина Кубанске револуције. Може се, судећи по подацима званичне Хаване, похвалити једним од најбољих здравствених система на свету, доступним и квалитетним високошколским образовањем, развијеним туризмом и значајним утицајем на политичка збивања у региону. Ипак, приметне су како економске, тако и политичке промене у тој земљи. Нови Устав Кубе, који су грађани потврдили на референдуму 2019. године са 87% гласова, предвиђа поновно увођење функције премијера (није постојала 40 година) и ограничавање мандата председника, а у сфери економије постепено усвајање елемената тржишног система, попут признавања права приватне својине, привлачења страних инвестиција, развоја малих предузећа итд. Устав је либерализовао и неке друге сегменте живота, попут проактивне политике родних идентитета и права на заступника у случају хапшења.¹⁶⁰

Кастризам је са собом аутоматски донео и своју супротност – антикастризам. Антикастристи се противе свим тековинама Кубанске револуције и сматрају да земља већ деценијама иде у потпуно погрешном смеру. Као такав, антикастризам је изразито антикомунистички настројен. Кастра и његове наследнике виде као окореле диктаторе чији су таоци сви грађани Кубе. Антикастристи су по дефиницији изразито проамерички настројени (што и не чуди, јер велики број њих живи и ради у Сједињеним Државама) и заговорници увођења капиталистичког економског модела на Куби. У историјском смислу, махом је реч о заговорницима политике коју је водио Фулхенсио Батиста пре револуције, када је Куба била тесно повезана са званичним Вашингтоном.¹⁶¹ Наравно, кастристи на Куби гаје изразиту одбојност према антикастристима, које погрдно називају „црвима из Мајамија”.¹⁶²

¹⁶⁰ „Куба: На референдуму 87 одсто бирача подржало нови Устав, који предвиђа да се задржи једнопартијски социјалистички систем и планска економија”, Нова српска политичка мисао, 26. фебруар 2019, Доступно на: <http://www.nspm.rs/hronika/kuba-na-referendumu-87-odsto-biraca-podrzalo-novi-ustav-koji-predvidja-da-se-zadrzi-jednpartijski-socijalisticki-sistem-i-planska-ekonomija.html> (Приступљено 28.1.2020)

¹⁶¹ Leandro Morgenfeld, „Estados Unidos-Cuba: Un giro histórico que impacta sobre América Latina y el Caribe”, *CyE*, Año VI, Núm. 12, 2014, págs. 103-144.

¹⁶² Већина кубанских имиграната је смештена у Мајамију на Флориди, па отуда и овај назив. Треба поменути да је Куба имала посебно признање од шпанске Круне, и титулу „најлојалнијег острва” и да једина није имала озбиљан покрет за независност од Шпаније. Ипак, то је било највише због страха, као и на свим острвима Кариба, од ”обојене” и црне

Кастризам је и после деценија свог постојања изузетно занимљив политички феномен за проучавање. Успео је да надживи многе диктатуре, посебно оне комунистичке, које су се 1990-их срушиле „као кула од карата”.¹⁶³ У последњих неколико година приметно је да, иако не у потпуности отворено, кубанско политичко руководство признаје да земља мора кренути у правцу демократских промена. Штавише, многе од њих власт је већ започела. Антикастристи се надају да ће, пре или касније, доћи до мирних демократских промена, позивајући се на искуства савремене Шпаније, Мађарске, Пољске или Чехословачке. Они нескривено говоре о потреби да се, након демократских избора на Куби, промени њен политички и економски систем, притом сматрајући да је привредни опоравак земље немогућ без помоћи Међународног монетарног фонда, Светске банке и Латиноамеричке банке за развој. На крају, антикастристи отворено говоре о томе да би било сасвим природно и пожељно да Куба, једном ослобођена од комунистичке диктатуре, буде тесно повезана са званичним Вашингтоном.¹⁶⁴ Остаје да се види да ли ће Куба као држава, али и сваки Кубанац понаособ, успети да одоли „чарима” неолибералног капитализма 21. века. Куба је успела да преживи за њу најтеже године униполарног света, са Сједињеним Америчким Државама као неприкосновеним глобалним хегемоном. Време пред нама ће донети одговор на питање да ли ће се Куба подједнако добро снаћи у „хладном економском рату” који се ишчекује између опадајуће америчке и нарастајуће кинеске економије.

већине јер су свуда на власти били белци који су знали да ће промена стања довести до губитка привилегија, али и до геноцида као на Хаитију. Кад су их САД ”ослободиле” Шпаније, елите Кубе су веома вољно прихватиле САД као заштитника привилегија и статуса кво. Данас потомци тих елита предводе покрет за враћање САД као хегемона који ће им вратити привилегије и разјурити ”обојене” са позиција власти, те обезбедити белцима супериорност.

¹⁶³ Овде треба нагласити да је та близина комунизма на Куби веома користила елитама у САД јер је стално подсећала грађане ове земље на црвену опасност – слично као што су Астеци, тј. Науе, користили Тлашкалтеканце као сталну претњу Мешикама како би имали разлог да подстичу младе на милитаризам и да одржавају борбени дух како би сачували империју.

¹⁶⁴ Carlos Alberto Montaner, *Cuba hoy. La lenta muerte del castrismo*, Fundación para el Análisis y los Estudios Sociales y el autor, Madrid, 1995, págs. 129-130.

ПАПАДОКИЗАМ:

Вуду магија у служби политике

Хаити је био прва независна латиноамеричка држава. Након Хаићанске револуције (1791–1803), када је протерана Наполеонова војска¹⁶⁵, ова држава је кренула путем слободе и развоја. Тешко је било и замислити тада да ће управо ова земља, век-два касније, бити међу најнеразвијенијим и најсиромашнијим земљама Латинске Америке и света. Политички живот левог дела острва Хиспањола дефинитивно је обележио пападокизам, идеологија настала из шињела некадашњег хаићанског диктатора Франсоа Дивалијеа (François Duvalier), познатијег под надимком Папа Док (Papa Doc). Дивалије је био лекар по струци, а популарност у народу је стекао још као неустрашиви и хумани младић који је лечио оболеле од тифуса и маларије у најзабаченијим и најсиромашнијим деловима Хаитија. На власт је дошао демократским путем 1957. године, у време када је Хаити још увек био под снажним утицајем Сједињених Држава, али се његова владавина убрзо претворила у праву диктатуру, која је потрајала све до његове смрти, 21. априла 1971. године.

Пападокизам је крајње десна политичка идеологија заснована на строгом ауторитаризму, црном национализму и црном супрематизму (копирање првих владара независног Хаитија), а обојен је и снажним ан-

¹⁶⁵ Тада је црначко становништво извршило најсуровији геноцид прво над белцима, а потом и над свим мулатима.

тикомунистичким сентиментима и мистицизмом. Такође, реч је о крајње персоналистичкој и фамилистичкој идеологији. У институционалном смислу, темељ идеологије представља Партија националног јединства, коју је Дивалије основао 1957. године. Да је пападокизам настао као персоналистичка идеологија довољно говори податак да се Дивалије прогласио за доживотног председника и остао на тој позицији све до своје смрти.¹⁶⁶ Пападокизам је и фамилистички, јер је Папа Дока наследио његов тада деветнаестогодишњи син Жан-Клод Дивалије (Jean-Claude Duvalier), познатији као Беби Док (Bébé Doc), који се на власти задржао наредних петнаест година (1971–1986). Хаити је махом насељен црначким становништвом, потомцима робова које су Европљани доводили из Африке као радну снагу на плантажама. Дивалије је то вешто користио играјући на карту црног национализма (односно изразитог расизма према белцима, али и Латиносима), који је тих година био у успону и у другим земљама. Он је дискриминисао малобројне мулате¹⁶⁷ тако што је запошљавао искључиво црнце у војску и државну администрацију. Ауторитарна, диктаторска црта Дивалијеовог режима је неспорна. Он је прибегавао различитим средствима како би грађане Хаитија држао у покорности – од формирања тајне милиције која је вршила контролу руралног становништва,¹⁶⁸ па до тога да је себе представљао као вуду врача,¹⁶⁹ плашећи народ својим магијским способностима.¹⁷⁰ То овом режиму даје посебну, рекло би се езотеријску, мистичну и окултну димензију. Дивалијеов режим се терети да је одговоран за убиства (око 30.000 убијених, према проценама Конгреса САД), застрашивања и изнуде. Спољна политика пападокизма је била веома агресивна. Био је оштро супротстављен режиму Рафаела Трухиља (Rafael Trujillo) у суседној До-

¹⁶⁶ João Alexandre Peschanski, „Papa Doc’s Feint: the misled opposition and the consolidation of Duvalier’s rule in Haiti”, *Teoria&Pesquisa*, vol. 22, n. 2, pp. 1-10.

¹⁶⁷ Мулати су потомци мешовитих бракова између белаца и црнаца. Данас чине 5% хаићанског становништва.

¹⁶⁸ Richard A. Haggerty, „Haiti: Historical Setting & François „Haiti: Historical Setting § François Duvalier, 1957–71” in Haggerty, Richard A. (ed.). *Dominican Republic and Haiti. Country Studies* (2nd ed.), Washington, D.C.: Federal Research Division, Library of Congress, 1991, pp. 354-359.

¹⁶⁹ Хаићански вуду је синкретичка религија. Њу чине традиционална вуду веровања са запада Африке помешана са елементима римокатолицизма, таино религије и неким мистичним учењима.

¹⁷⁰ Michael S. Laguerre, *Politics and Voodoo During the Duvalier Era. In: Voodoo and Politics in Haiti*, Palgrave Macmillan, London, 1989, pp. 101-110.

миниканској Републици, као и званичном Вашингтону. Међутим, када је са власти на Куби збачен Дувалијеов лични пријатељ Фулхенсио Батиста, Папа Док се приближио Сједињеним Државама, јер су две земље имале заједничко непријатеља – комунизам. Пападокизам је био изразито антикомунистички настројен, а сам Дувалије је комунизам називао „инфекцијом”. Односи пападокизма са Римокатоличком црквом били су амбивалентни. Једно време је био искључен из цркве, јер је протерао из Хаитија скоро све стране римокатоличке мисионаре. Дивалије није желео да дели моћ ни са ким, па ни са Црквом, коју је оптуживао да је заједно са мулатском мањином држала цео Хаити под контролом. Касније су ти односи отопљени, јер је Ватикан дозволио да Хаити има сопственог бискупа. Економска и социјална ситуација у земљи била је катастрофална, становништво је живело са мање од 20% просечног примања у латиноамеричким земљама. Папа Док је напросто игнорисао све препоруке међународних економских институција, иако су њихови извештаји показивали да је могуће поправити социоекономску слику земље у кратком временском периоду.¹⁷¹

Пападокизам је срушен серијама демонстрација од 1984. до 1986. године, када је Жан-Клод Дивалије побегао у иностранство. Режим млађег и старијег Дивалијеа се терети за терор над грађанима, сејање страха, политички и етнички мотивисана убиства, изгладњивање становништва, високу стопу незапослености, непотизам и корупцију. Жан-Клод Дивалије се тек 2011. године вратио на Хаити, након што је ту земљу погодио разорни земљотрес. Ипак, његова сахрана 2014. године је протекла без државних почести, иако је Влада Хаитија првобитно имала такав план.¹⁷² Хаити је данас земља којој недостаје квалитетно образовање, бољи економски стандард и општи осећај сигурности и перспективности. Остаје нада да ће тамошња грађанска класа, иако малобројна, успети да изнедри неку алтернативну, прогресивистичку политичку идеологију.

¹⁷¹ „Haiti: Duvalier’s Primitive Totalitarian State”, Special Report, Weekly Review, Directorate of Intelligence, SC No. 00794/68B, 1 November 1968, pp. 1-5.

¹⁷² „Bez државних почести за диктатора”, *B92*, 10.10.2014, Dostupno na: https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2014&mm=10&dd=10&nav_category=78&nav_id=909846 (Pristupljeno 29.1.2020)

ТРУХИЉИЗАМ:

Када погрешно изговорена реч значи смрт

Историју десне половине острва Хиспањола обележила је тридесетједногодишња диктатура Рафаела Трухиља, популарног „Шефа” или „Јарца”.¹⁷³ Трухиљо је, најпре, од 1930. до 1938. године владао као легално изабрани председник, да би потом успоставио једну од најсуровијих и најкрвавијих војних диктатура у латино свету, која је трајала све до његовог убиства, 1961. године. Из Доминиканске партије, коју је 1931. године основао сам Трухиљо, као и из његове бескрупулозне персоналистичке владавине, проистекла је идеологија трухиљизма. Баш као што је Доминиканска партија била једина призната партија током Трухиљове диктатуре, и трухиљизам је важио за званичну и неупитну идеологију Доминиканске Републике.¹⁷⁴

Трухиљизам је ултрадесна идеологија, која је почивала на шовинизму, расизму, ауторитаризму, конзервативизму и популизму. Да је трухиљизам произвео специфичну диктатуру, говори податак како је сваки одрасли Доминиканац морао имати чланску карту Доминиканске партије (популарна Ла Палмита). Расизам и шовинизам се огледао у тешком дискри-

¹⁷³ Доминиканци су Трухиља звали Јарац, јер је важио за прељубника. Имао је три брака из којих је добио шесторо деце.

¹⁷⁴ Germán E. Ornes, *Trujillo: Little Caesar of the Caribbean*, Thomas Nelson & Sons, New York, 1958, pp. 3-21.

минаторском односу према црним Хаићанима који су у Доминиканску Републику долазили као радници. Један од најужаснијих масакра 20. века се десио управо у Доминиканској Републици за време Трухиљове диктатуре. Наиме, због високе стопе сиромаштва, Хаићани су насељавали погранични простор Доминиканске Републике, где су улазили у сукобе са локалним становништвом око усева и стопе. Пошто је у Доминиканској Републици већ било црначког становништва, Трухиљо је 1937. године наредио војсци да у пограничном простору изврши контролу свих црнаца на специфичан начин. Наиме, сваки војник је са собом носио лист першуна, који се на шпанском изговара „перехил”. С обзиром на то да Хаићани говоре француски, нису могли да изговоре шпанско вибрантно „р”. Тако је Трухиљо наредио да се убије сваки црнац који би погрешно изговорио ову реч. Војска је извршила масакр ватреним и хладним оружјем (мачетама), где је живот изгубило око 20.000 хаићанских црнаца. Овај догађај је остао упамћен под називом Першунски масакр.¹⁷⁵ Трухиљизам је гајио снажан култ личности. Тако је главни град државе Санто Доминго¹⁷⁶ преименован у Сиудад де Трухиљо, а највиши планински врх у земљи Дуартеов врх у Трухиљов врх. Доминиканска национална парола у то време била је „Бог, домовина и Трухиљо”. Његов популизам се може видети на примерима попут меренгуеа, популарног локалног плеса, који је Трухиљо обожавао да игра и који је због тога прогласио националним плесом.

На економском плану трухиљизам је учинио позитивне помаке. Национална производња је била у порасту и спољни дуг земље је у потпуности елиминисан. Спољнотрговински односи су били развијени, као и увоз неопходних роба. Земља је у значајној мери индустријализована, док се пољопривредном сектору посвећивала посебна пажња. Вредна помена је и замена америчког долара, који је био званична монета Доминиканске Републике, са новом – доминиканским песом.¹⁷⁷

Већ у првим годинама власти, Трухиљо је дошао у сукоб са Римокатоличком црквом, која је била традиционално присутна у Доминиканској

¹⁷⁵ Richard Lee Turits, „Un mundo destruido, una nación impuesta: La masacre haitana de 1937 en la República Dominicana”, *Translating the Americas*, Volume 2, 2014, pp. 1-47.

¹⁷⁶ Санто Доминго је најстарији европски град на западној хемисфери и на шпанском значи „Света недеља”.

¹⁷⁷ Rosario Espinal, „Labor, Politics and Industrialization in the Dominican Republic,” Working Paper No. 96, Kellogg Institute, 1987, pp. 1-17.

Републици у форми неколико црквених редова. Премда је 1954. године потписао конкордат са Ватиканом,¹⁷⁸ 60-их година долази у жесток сукоб са доминиканским бискупима, јер су одбијали да подрже његов режим. Са Хаитијем је дуже време имао изузетно напете односе, који су ескалирали Першунским масакром. Доминиканска Република је у том периоду имала лоше односе и са Кубом и Мексиком. Са друге стране, односи са Сједињеним Државама су били добри. Оне су економски и политички помагале Доминиканску Републику, јер им је одговарало да у кубанском суседству имају инсталиран антикомунистички режим. Заузврат, званични Вашингтон је толерисао терор који је Трухиљо спроводио над својим грађанима, али и његове испаде према Хаитију.¹⁷⁹

Трухиљизам је показао да је пророчанство „ко се мача лати, од мача и страда” често тачно, јер је је Рафаел Трухиљо страдао у атентату који је над њим извршила група официра предвођена генералом Антониом Имбертом Барером (Antonio Imbert Barrera) 30. маја 1961. године.¹⁸⁰

¹⁷⁸ Тада је на челу Свете столице био папа Пије XII (Pius XII), који је том приликом одликовао Трухиља Великим крстом реда Пијано.

¹⁷⁹ Погледати опширније у: Hamlet Hermann, *Fidel, Trujillo, USA: 1958-1961*, Editora Buho S.R.L, Santo Domingo, 2014.

¹⁸⁰ Погледати опширније у: Bernard Diederich, *Trujillo: The Death of the Goat*, Bodley Head, London, 1978.

ПОРТОРИКАНСКИ ИНДЕПЕНДЕНТИЗАМ:

Немогућа мисија?

Порторико (званично Слободно Удружена Држава Порторико) архипелаг је карипских острва који је данас званично територија (протекторат) Сједињених Америчких Држава. Некада је Порторико био део шпанске прекоморске империје, да би након шпанско-америчког рата (1898) био ослобођен уз помоћ САД-а. Од тада па до данас, Порторико је (у различитим правно-политичким режимима) САД-а, што је одраз два стања на терену – прво, жеље САД-а да контролишу простор Карипског басена и, друго, жеље значајног дела порториканског становништва да ово острво буде део најмоћније земље данашњице.¹⁸¹ Упркос томе, на Порторику су све време присутне идеје о стварању независне порториканске државе, које можемо објединити у једну политичку идеологију – тзв. порторикански индипендентизам.

Од 1898. године Порторико се нашао под управом америчке војске и управитеља ког је именовано Вашингтон.¹⁸² Премда је од почетка имао своје органе власти (законодавне и судске), они су били у потпуности уподобљени америчком политичком и судском систему. Те институције

¹⁸¹ Порториканци нису грађани САД иако имају право да користе пасош САД када путују у иностранство, као и да аутоматски постају држављани САД ако се преселе у једну од 50 држава или у Дистрикт Колумбију.

¹⁸² Први управитељи Порторика су обавезно били људи рођени ван острва.

су биле плод тзв. Фројекеровог акта из 1900. године, који није допуштао могућност осамостаљења острва.¹⁸³ Положај Порторика као територије Сједињених Држава није био имало повољан, и то се осећало у свакодневном животу. Иако је председник Сједињених Држава Теодор Рузвелт (Theodore Roosevelt) 1906. године предложио да се свим становницима острва да држављанство, порторикански Представнички дом је 1914. године унилатерално прогласио независност ове земље. Тај предлог је глатко одбијен у америчком Конгресу, али је Конгрес, како би умирио порториканску јавност, усвојио Џоунс-Шафротов акт (познат и под називом Џоунсов закон о Порторику), којим је Порториканцима признато право на америчко држављанство.¹⁸⁴ Амерички сенатор Милард Тидингс (Millard Tydings) је 1943. године предложио Конгресу да Порторико постане независна држава, али је тај предлог одбијен. Председник Хари Труман (Harry Truman) је 1946. године за управљача Порторика поставио Хесуса Пињера (Jesús Piñera), првог који је рођен на острву. Већ наредне године Конгрес је усвојио закон по коме становници Порторика бирају свог управитеља (гувернера), а Порториканци су 1948. године са 61,2% гласова изабрали Луиса Муњоса Марина.¹⁸⁵ Током наредних деценија одржано је неколико референдума о државноправном статусу Порторика (1952, 1967, 1993. и 1998), где су резултати увек говорили да изнадполовична већина грађана жели да одржи постојећи статус Порторика као територије САД са специфичном аутономијом.¹⁸⁶

Кроз читаву историју Порторика 20. и 21. века присутне су, у већој или мањој мери, идеје о проглашењу независности овог карипског острва, које ми подводимо под термин порторикански индепендентизам. Ова политичка идеологија се темељи на националистичким и, као што јој име каже, индепендентистичким идејама, тј. идејама о независности (често и антиколонијалним), али не почива на јединственом поимању метода стицања независности, већ се оне крећу од крајње демократских (поштовање принципа самоопредељења и воље већине) до

¹⁸³ „Foraker Act, April 12, 1900”, The Essential Documents of American History was compiled by Norman P. Desmarais and James H. McGovern of Providence College. U.S. Statutes at Large, 56th Cong., Sess. I, Chp. 191, pp. 77-86.

¹⁸⁴ Sixty-Fourth Congress, Session II, Chs. 144, 145, 1917, pp. 951-968.

¹⁸⁵ Ruben Barrales et. al, „Report by the President’s Task Force on Puerto Rico’s Status,, December 2011, p. 3.

¹⁸⁶ Ibidem, p. 4.

крајње насилних (попут терористичких напада).¹⁸⁷ У институционалном смислу, порторикански индепендентизам је расцепкан на више политичких партија и покрета, као што су Порториканска нација, Хостосијанска нација,¹⁸⁸ Покрет за независност, Порториканско удружење за независност, Либерална партија Порторика, Партија за независност Порторика, Национална партија Порторика, Социјалистички фронт итд. Са друге стране, постојале су (или и данас постоје) и паравојне групе које су позивале на, уколико је потребно, насилно остваривање порториканске независности – Борика народна армија,¹⁸⁹ Кадети Републике и Оружане снаге за ослобођење. Наравно, фокус наше пажње јесте на савремено доба, односно на борбу за осамостаљење од Сједињених Држава. Прво је настала Национална партија Порторика 1922. године, која је захтевала независност и била подржана од значајног дела Порториканаца због репресије америчких управљача у Понсеу и масакра у Рио Пиједрасу¹⁹⁰ 1937. године над присталицама независности.¹⁹¹ Националисти су 1938. покушали да изведу атентат на америчког гувернера Блантона Виншипа (Blanton Winship), а нешто касније исте године и на судију Федералног суда Порторика Роберта Купера (Robert Cooper). Законом из Мордасе (1948) забрањено је истицање порториканске заставе и певање патриотских песама,¹⁹² да би 1952. године било одлучено да истицање заставе Порторика не буде кривично дело. Националисти су извршили још неколико атентата 1950-их, а 1960-их година настаје неколико милитантних организација које смо већ споменули. Међу њима су се истицале Оружане снаге националног ослобођења (1974–1983), организација која је извела преко 130 бомбашких напада у Сједињеним Др-

¹⁸⁷ У Представничком дому САД у Вашингтону још и данас одржавају рупе по зидовима и по плафону као подсећање на упад терориста који су тражили независност Порторика.

¹⁸⁸ Ова политичка организација носи име по Еухенију Марији де Хостосу (Eugenio María de Hostos) (1839–1903), чувеном порториканском интелектуалцу и борцу за независност Порторика. Остао је упамћен по имену „Велики грађанин Америка”.

¹⁸⁹ Познатији под надимком „мачетероси”, припадници ове паравојне (за САД терористичке) групе су активни још од 1976. године. Према неким проценама, данас броје и до 5.000 припадника.

¹⁹⁰ Тада је у пуцњави током обележавања укидања ропства на Порторику погинуло седамнаест цивила и двојица полицајаца.

¹⁹¹ John Marino, „Apology Isn’t Enough for Puerto Rico Spy Victims”, *The Washington Post*, Tuesday, December 28, 1999; Page A03.

¹⁹² Погледати опширније у: Nelson Antonio Denis, *War Against All Puerto Ricans: Revolution and Terror in America’s Colony*, Nation Books, New York, 2015.

жавама.¹⁹³ Ову организацију је водио Филиберто Охеда Риос (Filiberto Ojeda Ríos), а почивала је на принципима оружане побуне и марксистичко-лењинистичком комунизму. Амерички Федерални истражни биро је, након вишедеценијских акција против „субверзивних” група на Порторику,¹⁹⁴ успео да борбу Порториканаца сведе на мирну и демократску. Порторикански индепендисти своје идеје заснивају на праву народа на самоопредељење, извештајима Уједињених нација по којима се порторикански случај може третирати као последњи остатак колонијализма у латиноамеричком свету¹⁹⁵ (дакле, антиколонијализам), као и на борби против неолиберализма у лику интереса мултинационалних компанија на територији Порторика. Уз то треба додати и слободарски дух порториканске нације, помешан са магловитом идентификацијом са древном, предколумбовском Таино цивилизацијом.

Уколико погледамо резултате референдума о статусу Порторика у претходних неколико деценија, видећемо да је опција за независност добијала врло мали број гласова. Тако је на плебисциту 2012. године свега 5,5% грађана гласало за независност острва.¹⁹⁶ Данас су у политичком животу Порторика најзначајније три партије – Народна демократска партија (за status quo), Нова прогресивна партија (за пуно придруживање Порторика Сједињеним Државама) и Индепендентистичка партија (за независност Порторика).¹⁹⁷ Народна демократска партија има највећу подршку у Представничком дому и Сенату, док индепендисти имају тек једно место у Представничком дому и једног сенатора.

Политичка будућност овог карибског острва данас је неизвесна. Порторико се последњих година суочава са економском кризом, спољним дугом око седамдесет милијарди долара, стопом сиромаштва од 45%, одливом становништва у САД, као и девастираним школским, здрав-

¹⁹³ Laura Lambert, „FALN,” in Gus Martin (ed.): *The SAGE Encyclopedia of Terrorism*, Second Edition, Thousand Oaks, Calif: SAGE Reference, pp. 193-194.

¹⁹⁴ Процењује се да је око 75.000 људи било праћено или испитивано током акција овог органа.

¹⁹⁵ Gibrán Cruz-Martínez, „Puerto Rico, Colonialism, and Neocolonialism” in Ness I., Cope Z. (eds.), *The Palgrave Encyclopedia of Imperialism and Anti-Imperialism*, Palgrave Macmillan, Cham, 2019, p. 11.

¹⁹⁶ R. Sam Garrett, „Puerto Rico’s Political Status and the 2012 Plebiscite: Background and Key Questions”, Congressional Research Service, June 25, 2013, p. 8.

¹⁹⁷ Ibidem, p. 2.

ственим и пензионим системом. Јуна 2017. године организован је необавезујући референдум о политичкој будућности Порторика, на коме је 97% бирача подржало идеју да Порторико постане 51. америчка држава. Излазност је била изузетно ниска – 23% (од укупно 2,2 милиона бирача), али је број оних који су на улицама Сан Хуана тог дана протестовали тражећи независност био тек око петсто.¹⁹⁸ Како ствари стоје, судбина Порторика је у рукама неодлучне већине.

¹⁹⁸ „Portoriko na referendumu odlučio da postane 51. država SAD”, *NI*, 12.06.2017, Dostupno na: <http://rs.n1info.com/Svet/a275390/Hoce-li-Portoriko-postati-51.-drzava-SAD-a.html> (Pristupljeno 30.1.2020)

■ Библиографија

1. **Abarca, Alejandro and Ramírez, Suráyabi.** „A farewell to arms: The Long run developmental effects of Costa Rica’s army abolishment”, Working Paper, January 2017, pp. 1-15.
2. **Abente, Diego.** *Stronismo, Post-stronismo, and the Prospects for Democratization in Paraguay*, Kellogg Institute, 1989.
3. **Albistur, Gerardo.** „Tiempo para la vida. El concepto de libertad en José Mujica”, *Izquierdas*, núm. 38, febrero 2018, págs. 23-38.
4. **Ali, Tariq and Hedley, Gerry.** *Chile: Lessons of the Coup: Which Way to Workers Power?*, IMG Publications, London, 1974.
5. **Bagiotto y Botton, Fernando.** „O Poder do Pai: Paternalismo na política varguista-peronista e o riso de Divito e Chichorro”, XIV Jornadas Interescuelas/Departamentos de Historia. Departamento de Historia de la Facultad de Filosofía y Letras, Universidad Nacional de Cuyo, Mendoza, 2013, págs. 1-14.
6. **Barrales, Ruben et. al.** „Report by the President’s Task Force on Puerto Rico’s Status”, December 2011.
7. **Beittel, June S.** „Colombia: Background and U.S. Relations”, Congressional Research Service Report, Washington, November 29, 2019, pp. 1-43.
8. **Bolívar Meza, Rosendo.** „Morena: el partido del lopezobradorismo”, *Polis*, vol.10, n.2, 2014, págs. 71-103.
9. **Buisán, Andrés.** „El discurso latinoamericanista y la ética de lo „elemental humano” en los discursos de José „Pepe” Mujica” en Roberto Bein, Juan Eduardo Bonnin, Mariana di Stefano, Daniela Lauría y María Cecilia Pereira (coordinadores): *Homenaje a Elvira Arnoux Estudios de análisis del discurso, glotopolítica y pedagogía de la lectura y la escritura Tomo V: Análisis del discurso*, Facultad de Filosofía y Letras (UBA) 2018, pags. 111-128.
10. **Caruso, Valeria; Campos, Esteban; Vigo, Mariano y Acha, Omar.** „Izquierda peronista: una categoría útil para el análisis histórico”, *Historiografías*, 14, Julio-Diciembre, 2017, págs. 68-90.
11. **Centellas, Miguel.** „The Santa Cruz *Autonomía* Movement in Bolivia: A Case of Non-indigenous Ethnic Popular Mobilization?”, *Ethnopolitics*, Vol. 15, 2016, Issue 2, pp. 245-264.

12. **Chagas-Bastos, Fabrício H.** „Political Realignment in Brazil: Jair Bolsonaro and the Right Turn”, *Revista de Estudios Sociales*, No. 69, julio-septiembre 2019, pp. 92-100.
13. **Correa, Cristián.** *Reparations in Peru From Recommendations to Implementation*, International Center for Transitional Justice, June 2013.
14. **Cruz-Martínez, Gibrán.** „Puerto Rico, Colonialism, and Neocolonialism” in Ness I., Cope Z. (eds.), *The Palgrave Encyclopedia of Imperialism and Anti-Imperialism*, Palgrave Macmillan, Cham, 2019, pp. 1-24.
15. **Dalenz, Christian.** „Evo-lución: The Economic Situation of Evo Morales’ Bolivia under Scrutiny”, *Revista de Estudios Bolivianos*, Vol. 23-24, 2017/18, pp. 45-82.
16. **Denis, Nelson Antonio.** *War Against All Puerto Ricans: Revolution and Terror in America’s Colony*, Nation Books, New York, 2015.
17. **Diederich, Bernard.** *Trujillo: The Death of the Goat*, Bodley Head, London, 1978.
18. **Espinal, Rosario.** „Labor, Politics and Industrialization in the Dominican Republic”, Working Paper No. 96, Kellogg Institute, 1987, pp. 1-27.
19. **Figueres Ferrer, José.** *Cartas a un Ciudadano*, Imprenta Nacional, Bajar archivo, 1956.
20. **Francia, Néstor.** *Antichavismo y Estupidez Ilustrada*, Rayuela, Taller de Ediciones, 2000.
21. **Garrett, R. Sam.** „Puerto Rico’s Political Status and the 2012 Plebiscite: Background and Key Questions”, Congressional Research Service, June 25, 2013, pp. 1-14.
22. **García Linera, Álvaro.** „El evismo: lo nacional-popular en acción”, *OSAL*, año VI, no. 19, pág. 25-32.
23. **González, Luis Armando.** „El FMLN salvadoreño: de la guerrilla al gobierno”, *Nueva Sociedad*, No. 234, 2011, págs. 143-158.
24. **González González, Miguel Ángel.** *El Perú bajo Fujimori: alumbramiento, auge y ocaso de una dictadura peruana*, Disertación del doctorado, Universidad Complutense de Madrid – Facultad de Ciencias políticas y sociología, Madrid, 2004.
25. **Guazina, Liziane; Prior, Hélder & Araújo, Bruno.** „Framing of a Brazilian Crisis: Dilma Rousseff’s Impeachment in National and International Editorials”, *Journalism Practice*, 2018, pp. 1-18.

26. **Haggerty, Richard A.** „Haiti: Historical Setting & François „Haiti: Historical Setting § François Duvalier, 1957–71” in Haggerty, Richard A. (ed.). *Dominican Republic and Haiti*, Country Studies (2nd ed.). Washington, D.C.: Federal Research Division, Library of Congress, 1991, pp. 352-377.
27. **Hamill, Hugh M.** *Caudillos: Dictators in Spanish America*, University of Oklahoma Press: Norman, 1992.
28. **Handy, Jim.** *Gift of the Devil*, Gagne, Toronto, 1984.
29. **Hermann, Hamlet.** *Fidel, Trujillo, USA: 1958-1961*, Editora Buho S.R.L, Santo Domingo, 2014.
30. **Hurtado, Guillermo.** „Apuntes sobre la transformación de México”, en Guillermo Hurtado, José Alfredo Torres y Gabriel Vargas Lozano (eds.): *Filosofía y la Cuarta Transformación de México*, Editorial Torres Asociados, Ciudad de México, 2019, págs. 21-36.
31. **Immerman, Richard.** *The CIA in Guatemala: The Foreign Policy of Intervention*, University of Texas Press, Austin, 1990.
32. **Jonas, Susanne.** *The Battle for Guatemala: Rebels, Death Squads and US Power*, Westview Press, Boulder, 1991.
33. **Kantor, Harry.** *Bibliography of Jose Figueres*, Center for Latin American Studies, Arizona State University, 1972.
34. **Laguerre, Michael S.** *Politics and Voodoo During the Duvalier Era. In: Voodoo and Politics in Haiti*, Palgrave Macmillan, London, 1989.
35. **Lambert, Laura.** „FALN” in Gus Martin (ed.): *The SAGE Encyclopedia of Terrorism*, Second Edition, Thousand Oaks, Calif: SAGE Reference
36. **Lara Martínez, Rafael.** *Balsamera bajo la guerra fría. El Salvador – 1932. Historia intelectual de un etnocidio*, Editorial Universidad Don Bosco, Soyapango, San Salvador, 2009.
37. **Lee Turits, Richard.** „Un mundo destruido, una nación impuesta: La masacre haitana de 1937 en la República Dominicana”, *Translating the Americas*, Volume 2, 2014, pp. 1-47.
38. **Lida, Miranda.** „Catolicismo y peronismo: debates, problemas, preguntas”, *Boletín del Instituto de Historia Argentina y Americana „Dr. Emilio Ravignani”*, Tercera serie, núm. 27, 1er. semestre 2005, págs. 139-148.
39. **López Jiménez, Sinesio.** „El fujimorismo como régimen político: límites y perspectivas” in: Orlando Plaza (ed.), *Perú. Actores y Escenarios al Inicio del Nuevo Milenio*, edition 1, chapter 7, pp. 169-205.

40. **Lowe, Norman.** *Mastering Modern World History*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2013.
41. Луна, Феликс. Кратка историја Аргентинаца, Академска књига, Нови Сад, 2015.
42. **Manrique, Luis Esteban G.** „Perón: el maestro del populismo”, *Política exterior*, nº 110, Marzo-abril 2006, págs. 197-204.
43. **Marcus-Delgado, Jane.** „El fin de Alberto Fujimori: un estudio de legitimidad presidencial”, en Jane Marcus-Delgado y Martín Tanaka (coord.): *Lecciones del final del fujimorismo. La legitimidad presidencial y la acción política*, Instituto de Estudios Peruanos, 2001, págs. 9-55.
44. **Marino, John.** „Apology Isn’t Enough for Puerto Rico Spy Victims”, *The Washington Post*, Tuesday, December 28, 1999; Page A03.
45. **McNew, B. Seth.** „Full Sovereignty Over Oil”: A Discussion of Venezuelan Oil Policy and Possible Consequences of Recent Changes”, *Law and Business Review of the Americas*, Volume 14, Number 1, 2008, pp. 149-156.
46. **Mejía, Jorge.** „Venezuela in Crisis: A Backgrounder”, *Colloquium: The Political Science Journal of Boston College*, 2(2), 2018, pp. 42-53.
47. **Meléndez, Carlos y Moncagatta, Paolo.** „Ecuador: Una década de correísmo”, *Rev. cienc. polít. (Santiago)*, vol.37 no.2, 2017, págs. 413-447.
48. **Meyer, Peter J.** „Chile: An Overview”, *In Focus*, Congressional Research Service, Washington, 2020, pp. 1-3.
49. **Meyer, Peter J.** „Uruguay: Political and Economic Conditions and U.S. Relations”, Congressional Research Service, Washington, 2010, pp. 1-11.
50. **Monsivais-Carrillo, Alejandro.** „La izquierda populista en México: ¿Amenaza o correctivo para la democracia?”, Documento de trabajo, Ciudad de México, Julio de 2018, págs. 1-41.
51. **Montaner, Carlos Alberto.** *Cuba hoz. La lenta muerte del castrismo*, Fundación para el Análisis y los Estudios Sociales y el autor, Madrid, 1995.
52. **Moraes Cicero, Pedro Henrique de.** „Bolivarian Foreign Policy: Venezuela’s International Insertion During Hugo Chávez Frías First-Two Mandates (1999-2007)”, *Austral: Brazilian Journal of Strategy & International Relations*, v.5, n.10, Jul./Dec. 2016, pp. 252-270.
53. **Morales Oyarvide, César.** „La guerra contra el narcotráfico en México. Debilidad del Estado, orden local y fracaso de una estrategia”, *Aposta*, núm. 50, 2011, pág. 1-35.

54. **Moreano Urigüen, Hernán.** „Ecuador-Colombia: entendiendo el problema fronterizo”, Serie Documentos Electrónicos No. 1, mayo 2008 Programa Seguridad y Ciudadanía, FLASCO, mayo 2008, págs. 1-14.
55. **Morgenfeld, Leandro.** „Estados Unidos-Cuba: Un giro histórico que impacta sobre América Latina y el Caribe”, *CyE*, Año VI, Núm. 12, 2014, págs. 103-146.
56. **O’Brien, Philip.** „The New Leviathan: the Chicago School and the Chilean Regime 1973-80”, *Bulletin*, vol /3, no I, Institute of Development Studies. Sussex, 1981, pp. 38-50.
57. **Ornes, Germán E.** *Trujillo: Little Caesar of the Caribbean*, Thomas Nelson & Sons, New York, 1958.
58. **Pedroza, Luicy.** „AMLO’s First 100 Days: Mixed Signals”, *GIGA Focus/ Latin America*, Number 2, March 2019, pp. 1-12.
59. **Peschanski, João Alexandre.** „Papa Doc’s Feint: the misled opposition and the consolidation of Duvalier’s rule in Haiti”, *Teoria&Pesquisa*, vol. 22, n. 2, pp. 1-10.
60. **Piccone, Ted.** *Peace with justice: the Colombian experience with transitional justice*, Foreign Policy with Brookings, The Brookings Institute, July 2019.
61. **Ponce, Matías.** „Mujica, el presidente más pobre del mundo: narrativas presidenciales y mitos de gobierno”, Comunicación Política y de Gobierno del Departamento de Comunicación de la Universidad Católica del Uruguay, 2018, págs. 1-15.
62. **Prinsloo, Cyril.** „Bolsonaro and the BRICS: Bull in China shop?”, *Policy Briefing*, Num. 180, March 2019, pp. 1-15.
63. **Ribando Seelke, Clare.** „Venezuela: Political Crisis and U.S. Policy”, *In Focus*, Congressional Research Service, August 26, 2019, pp. 1-2.
64. **Robledo, Marcos.** „Rabia y movilización en la cuna del neoliberalismo. La crisis de la globalización en clave chilena”, *Análisis Carolina*, 26/2019, págs. 1-12.
65. **Rodríguez Pinzón, Erika M.** „La disidencia de las FARC y el futuro de la paz en Colombia”, *Análisis Carolina*, 18/2019, págs. 1-15.
66. **Romero, Antonio.** „La política exterior cubana y la actualización del modelo económico en un entorno cambiante”, *Pensamiento Propio*, núm. 45, 2017, págs. 81-101.
67. **Quitral Rojas, Máximo.** „La política exterior de Evo Morales”, *LAJED*, No. 21, Mayo 2014, págs. 175-191.

68. **Sabino, Carlos.** „Autoritarismo Populista y Democracia: El Caso del Peronismo”, Ponencia presentada al seminario „¿Sigue vigente el Populismo en América Latina?” organizado por la Fundación Pensamiento y Acción en Caracas el 11-2-99, págs. 1-7.
69. **Silva, Emanuel Freitas da.** „Human rights in „Bolsonarism”: „decriminalizing outlaws” and „punishing police officers”, *Conhecer: debate entre o público e o privado*, Vol. 09, n° 22, 2019, pp. 133-154.
70. **Strassner, Veit.** „La Iglesia chilena desde 1973 a 1993: De buenosamaritanos, antiguos contrahentes y nuevos aliados. Un análisis politológico”, *Teología y Vida*, Vol. XLVII (2006), págs. 76 – 94.
71. **Streeter, Stephen M.** *Managing the counterrevolution: the United States and Guatemala, 1954-1961*, Ohio University Center for International Studies, Athens, 2000, pp. 16-17.
72. **Suarez Salazar, Luis.** „Cuba: la política exterior en el periodo especial”, *Estudios Internacionales*, Año 27, No. 107/108, págs. 307-334.
73. **Sullivan, Mark P. and Lee, Andrew.** „Panama: Background and U.S. Relations”, Congressional Research Service, Washington, 2014, pp. 1-16.
74. **Tadić, Ljubomir.** „Socijalizam i plebiscitarni cezarizam”, *Časopis Filozofija i društvo*, 1987, str. 87-110.
75. **Tinelli, Giorgio.** *La cultura política del sandinismo: nacimiento, desarrollo y realineamiento de una anomalía política centroamericana*, Tesis doctoral, Universidad Complutense de Madrid – Instituto Universitario de Investigación Ortega y Gasset, Madrid, 2016.
76. **Todd, Dave.** „Offensive by Nicaraguan „Freedom Fighters” May be Doomed as Arms, Aid Dry Up”, *Ottawa Citizen*, February 26, 1986, Available at: <https://news.google.com/newspapers?id=aK8yAAAIBAJ&sjid=pe8FAAAAIBAJ&pg=1173,187657&dq=nicaragua&hl=en> (Accessed 28.01.2020)
77. **Torre, Carlos de la.** *Populist Seduction in Latin America*, Ohio University Press, 2010.
78. **Weisbrot, Mark; Sandoval, Luis and Cadena, Belén.** „Ecuador’s Presidential Election: Background on Economic Issues”, *Issue Brief*, November 2006, pp. 1-16.

■ Документи:

1. Amnesty International, „Paraguay Investigations Into Past Human Rights Violations”, AI Index: AMR/25/03/90, DISTR: SC/CO, December 1990.
2. „Bolivia (Plurinational State of)’s Constitution of 2009”, *Constitute Project*, Oxford University Press, 2019.
3. „Covert Action in Chile 1963-1973”, Staff Report of the Select Committee to Study Governmental Operations, U.S. Government Printing Office, Washington, 1975.
4. „Constitución Política de la República de Chile”, Santiago, 21 de Octubre de 1980
5. „Constitución Política del Perú de 1993”, Decreto Ley N° 26123 (30.12.1992)
6. „Constitución de la República Bolivariana de Venezuela 1999”, Con la Enmienda N° 1, sancionada por la Asamblea Nacional el 14/1/2009, aprobada por el Pueblo Soberano en Referéndum Constitucional el 15/2/2009 y promulgada por el Presidente de la República Bolivariana de Venezuela, Hugo Chávez Frías, el 19 de febrero de 2009.
7. „Constitución de la República de Guatemala”, Decretada por la Asamblea Constituyente, 11 de marzo de 1945, Título 1 – Disposiciones generales
8. „Costa Rica: Enter the Soviets”, Intelligence Memorandum, CIA Directorate of Intelligence, 29 December 1971, CIA-RDP85T00875R001100100145-5, pp. 1-10.
9. „Drugs, Law Enforcement and Foreign Policy”, United States Government Printing Office, Washington, 1988, pp. 79-112.
10. „El embargo estadounidense contra Cuba: su impacto en los derechos económicos y sociales”, Amnistía Internacional, EDAI, Madrid, 2009.
11. „Foraker Act, April 12, 1900”, *The Essential Documents of American History* was compiled by Norman P. Desmarais and James H. McGovern of Providence College. U.S. Statutes at Large, 56th Cong., Sess. I, Chp. 191, pp. 77-86.
12. „Haiti: Duvalier’s Primitive Totalitarian State”, Special Report, Weekly Review, Directorate of Intelligence, SC No. 00794/68B, 1 November 1968, pp. 1-9.

13. „Homenaje del Partido Acción Revolucionaria a los Trabajadores de Guatemala”, GT-CIRMA-AH-045-006-003-047, 01 mayo 1946, págs. 1-7.
14. Miinze, Mark. „The Ache: Genocide Continues in Paraguay”, IWGIA Document, Copenhagen, 1974, pp. 1-32.
15. „Mr. José Mujica, President of the Eastern Republic of Uruguay”, September 24, 2013, Records of the United Nations, General Assembly, 68th Session, 7th Plenary Meeting A/68/PV.7, New York: United Nations, 2013.
16. „Primer Informe de Gobierno 2018-2019”, Gobierno de México – Presidencia de la República, Ciudad de México, 1 de septiembre de 2019.
17. Relaciones exteriores, Oficinas del C. Secretario, Ciudad de México, 11 de noviembre de 2019, SPOC/0185/2019, págs. 1-2.
18. Sixty-Fourth Congress, Session II, Chs. 144,145, 1917.
19. „100 days of Bolsonaro Ending the EU’s role in the assault on the Amazon”, Fern et al, April 2019, pp. 1-8.

■ Новински чланци:

1. Arellano, Jorge Eduardo. „Nicaragua: El cáncer del antisandinismo”, *El Nuevo Diario*, 24 de enero de 2008, Disponible en: <https://www.elnuevodiario.com.ni/opinion/6708-nicaragua-cancer-antisandinismo/> (Accedido 28.01.2020)
2. Barnes, Mary. „LatinFinance names Rafael Correa, President of Ecuador, as a Person of the Year”, *GlobeNewswire*, March 11, 2015, Available at: <https://www.globenewswire.com/news-release/2015/03/11/1021878/0/en/LatinFinance-Names-Rafael-Correa-President-of-Ecuador-as-Person-of-the-Year-2015.html> (Accessed 26.1.2020)
3. Bernstein, Adam. „Alfredo Stroessner; Paraguayan Dictator”, *Washington Post*, August 17, 2006, pp. 1-3.
4. „Bez državnih počasti za diktatora”, B92, 10.10.2014, Dostupno na: https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2014&mm=10&dd=10&nav_category=78&nav_id=909846 (Pristupljeno 29.1.2020)
5. Emanuelsson, Dick. „Nicaragua-Acnur [3-3]: „La presencia de la Contra en Honduras fue un proyecto imperialista”, *Telesur*, 12 septiembre 2019, Disponible en: [https://www.telesurtv.net/opinion/Nicaragua-](https://www.telesurtv.net/opinion/Nicaragua-Acnur-3-3-La-presencia-de-la-Contra-en-Honduras-fue-un-proyecto-imperialista-20190912-0036.html)

Acnur-3-3-La-presencia-de-la-Contra-en-Honduras-fue-un-proyecto-imperialista-20190912-0036.html (Accedido 30.1.2020)

6. „General Alfredo Stroessner”, *The Daily Telegraph*, August 17, 2006, <https://www.telegraph.co.uk/news/obituaries/1526487/General-Alfredo-Stroessner.html> (Accessed 23.1.2020)
7. „Honduras ataca a las tropas sandinistas en la zona fronteriza”, *El País*, 8 de diciembre de 1986, Disponible en: https://elpais.com/diario/1986/12/08/internacional/534380410_850215.html (Accedido 28.1.2020)
8. Јевтић, Владимир. „Колумбија – ново НАТО мезимче на тлу Латинске Америке”, Нова српска политичка мисао, 3. јул 2018, Доступно на: <http://www.nspm.rs/savremeni-svet/kolumbija-novo-nato-mezimce-na-tlu-latinske-amerike.html?alphabet=c#yvComment199348> (Пристапљено 27.1.2020)
9. „Ko je Lenjin Moreno, čovek koji je izdao Asanza: Posle onih mejlova i svađe, bilo je jasno šta će predsednik Ekvadora uraditi”, *Telegraf*, 12.04.2019, Dostupno na: <https://www.telegraf.rs/vesti/svet/3050684-ko-je-lenjin-moren-covek-koji-izdao-asanza-posle-onih-mejlova-i-svadje-bilo-je-jasno-sta-ce-predsednik-ekvadora-uraditi> (Pristupljeno 26.1.2020)
10. „Куба: На референдуму 87 одсто бирача подржало нови Устав, који предвиђа да се задржи једнопартијски социјалистички систем и планска економија”, Нова српска политичка мисао, 26. фебруар 2019, Доступно на: <http://www.nspm.rs/hronika/kuba-na-referendumu-87-odsto-biraca-podrzalo-novi-ustav-koji-predvidja-da-se-zadrzi-jednpartijski-socijalisticki-sistem-i-planska-ekonomija.html> (Пристапљено 28.1.2020)
11. Luz Romero, Dora. „40 aniversario del triunfo de la Revolución Sandinista: cómo ven los jóvenes de Nicaragua la rebelión armada que llevó a Ortega al poder”, *BBC Mundo*, 19 julio 2019, Disponible en: <https://www.bbc.com/mundo/noticias-america-latina-49031325> (Accedido 30.01.2020)
12. Majetić, Vanja. „Argentinom ponovno vladaju peronisti, evo o kakvom je pokretu riječ”, *tportal.hr*, 30.10.2019, Dostupno na: <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/argentinom-ponovno-vladaju-peronisti-evo-o-kakvom-je-pokretu-rijec-foto-20191030> (Pristupljeno 22.1.2020)
13. „Manuel Noriega Fast Facts”, *CNN Library*, May 30, 2017, Available et: <https://edition.cnn.com/2013/08/19/world/americas/manuel-noriega-fast-facts/index.html> (Accessed 29.01.2020)
14. Mapstone, Naomi. „Fujimori convicted of human rights crimes”, *The Financial Times*, 07.04.2009, Available at: <https://www.ft.com/>

content/86ce0fe8-2387-11de-996a-00144feabdc0 (Accessed 25.1.2020)

15. Muñoz, Alma E. „AMLO afirma que México se fundó hace más de 10 mil años”, *La Jornada*, 26 may 2019, Disponible en: <https://www.jornada.com.mx/ultimas/politica/2019/05/26/resbalon-de-amlo-asegura-que-mexico-se-fundo-hace-mas-de-10-mil-anos-124.html> (Accedido 28.01.2020)
16. Nájjar, Alberto. „AMLO pide que España se disculpe: cómo enseñan la historia de la conquista española en las escuelas de México”, *BBC News Mundo*, 31 marzo 2019, Disponible en: <https://www.bbc.com/mundo/noticias-america-latina-47762236> (Accedido 28.01.2020)
17. „Нови устав Боливије, Моралесу већа права”, РТС, 26. јануар 2009, Доступно на: <http://www.rts.rs/page/stories/ci/story/2/svet/40678/novi-ustav-bolivije-moralesu-vec-a-prava.html> (Приступљено 24.1.2019)
18. „Одлазак најсиромашнијег председника на свету”, РТС, 1. март 2015, Доступно на: <http://www.rts.rs/page/stories/ci/story/2/svet/1844770/odlazak-najsiromasnijeg-predsednika-na-svetu.html> (Приступљено 22.1.2020)
19. „Portoriko na referendumu odlučio da postane 51. država SAD”, *NI*, 12.06.2017, Dostupno na: <http://rs.n1info.com/Svet/a275390/Носе-ли-Portoriko-postati-51.-drzava-SAD-a.html> (Pristupljeno 30.1.2020)
20. „Председник Уругваја најскромнији на свету”, Блиц, 30.10.2012, Доступно на: <https://www.blic.rs/vesti/svet/predsednik-urugvajana-jajskromniji-na-svetu/kwprzck8> (Приступљено 22.1.2020)
21. „Rafael Correa: „Ecuador cometió un suicidio monetario al adoptar el dólar”, *Sputnik*, 08.08.2016, Disponible en: <https://mundo.sputniknews.com/economia/201608081062692295-correa-ecuador-suicidio-monetario-dolar/> (Accedido 26.1.2020)
22. „Рафаел Кореа опет председник Еквадора”, Вечерње новости, 18. фебруар 2013, Доступно на: <https://www.novosti.rs/вести/планета.479.html:420432-Rafael-Korea-opet-predsednik-Ekvadora> (Приступљено 26.1.2020)
23. Slink, Veronica. „Cómo el régimen de Alfredo Stroessner convirtió a Paraguay en uno de los países más desiguales del mundo”, *BBC News*, 3 febrero 2019, Disponible en: <https://www.bbc.com/mundo/noticias-america-latina-47098176> (Accedido 24.1.2020)
24. Шуваковић, Зорана. „Ружичасти сандиниста”, *Политика*, 07.06.2016, Доступно на: <http://www.politika.rs/scc/clanak/360841/Свет/Ружичасти-сандиниста> (Приступљено 28.1.2020)

25. Ways, Thierry. „El mito Mujica”, *El Heraldo*, 2018, Disponible en: <https://www.elheraldo.co/columnas-de-opinion/el-mito-mujica-447332> (Accedido 22.1.2020)

■ Интернет сајтови:

1. Secretariado Nacional de las FARC-EP, „Quiénes somos y por qué luchamos”, Disponible en: <https://www.farc-ep.co/nosotros.html> (Accedido 27.1.2020)
2. <https://www.pj.org.ar>
3. <https://twitter.com/AmericaElige/status/1220449869434884096>

■ Слике:

1. Presidente Juan Domingo Perón, retratado en 1973. Archivo General de la Nación, Museo Casa Rosada, 23 April 1973.
2. Augusto Pinochet Ugarte (c. 1974), circa 1974, Archivo General Histórico del Ministerio de Relaciones Exteriores, Ministerio de Relaciones Exteriores de Chile (The photo was colored by Janitoalevic. The original file was uploaded by Sfs90 - The coloring is own work, The original file was uploaded by Sfs90, Created: 17 June 2018)
3. José Mujica, candidato del Frente Amplio a la presidencia del Uruguay, Agencia Brasil, Roosewelt Pinheiro/ABr, 6 August 2009.
4. En una ceremonia realizada en el salón Túpac Amaru de Palacio de Gobierno, el Presidente Pedro Pablo Kuczynski junto a su homólogo de Bolivia, Evo Morales, inauguraron la sesión plenaria del III Gabinete Binacional Perú-Bolivia, Presidentes del Perú y Bolivia inauguran Encuentro Presidencial y III Gabinete Binacional Perú-Bolivia, Ministerio de Relaciones Exteriores from Perú, 1 September 2017, 10:34
5. Alberto Kenya Fujimori Fujimori y político de nacionalidad peruana y japonesa. Ocupó la Presidencia de la República del Perú entre el 28 de julio

de 1990 y el 21 de noviembre del 2000. Fujimori es una figura polémica en el Perú, 19 de febrero de 2013

6. (Brasília - DF, 24/04/2019) Pronunciamento do Presidente da República, Jair Bolsonaro, Isac Nóbrega/PR, Flickr do Palácio do Planalto, 24 April 2019, 15:37:11

7. Managua (Nicaragua), 21 de agosto 2013. Daniel Ortega, Presidente de Nicaragua recibió a la delegación del Ecuador encabezada por el Canciller Ricardo Patiño. El Ministro del Interior, José Serrano, también estuvo presente, Cancillería Ecuador, <https://www.flickr.com/photos/dgcomsoc/9571733776/>, 22. avgusta 2013 ob 09:48:43

8. Andrés Manuel López Obrador, president of Mexico, PresidenciaMX 2012-2018, This file has been extracted from another file: AMLO como presidente de la República Mexicana.jpg, 1 December 2018, 22:37:18

9. Hugo Chávez saluting, Embassy of Venezuela, Minsk, <https://www.youtube.com/watch?v=8Icy32wWIPQ>, 12 March 2013

10. Haitian president F. Duvalier greets David Tercero Castro, a Guatemalan ambassador who ultimately served as the ambassador of Guatemala to Haiti, Author unknown, This file has been extracted from another file: Duvalier.jpg, 1968

■ Индекс имена

Ајмара (Aymara) 28,30

АЛБА (ALBA) 42

Алвин, Патрисио (Alvin, Patricio) 16

Аљенде, Салвадор (Allende, Salvador) 16,17,19

аљендизам (allendismo) 17

Амазонија 38,40

Америка Електс (America Elects) 40

Амнести Интернешнал (Amnesty International) 27

Анди 14

Ангола 74

антисандинизам (antisandinismo) 60,61

Ањес, Жанин (Áñez, Jeanine) 32

АПЕК (APES) 35

АРЕНА (ARENA) 64,65

аревализам (arevalismo) 66,67,68

Аревало Бермехо, Хуан Хосе (Arévalo Bermejo, Juan José) 66

Аргентина 11,12,13,14,15,42,43

Асанж, Џулијан (Assange, Julian) 43,44

Асунсион 26

Батиста, Фулхенсио (Batista, Fulgencio) 73,75

Беби Док (Bébé Dóс) 78

Белгија 44

Бенитес, Марио Абдо (Benítez, Mario Abdo) 27

Богота 43

Боливар, Симон (Bolívar, Simón) 29,51

боливаријанизам (bolivarianismo) 29

Боливија 30,31,42,

болсонаризам (bolsonarismo) 37,38,39,40

Болсонаро, Жаир (Bolsonaro, Jair) 37,38,39,40

Борика народна армија (Ejército Popular Boricua) 85

Бразил 37,38,39,40

Бразилија 26,

БРИКС (BRICS) 39

Букеле, Најиб (Bukele, Nayib) 65

Буш, Џорџ Млађи (Bush, George Junior) 50
 Средња Америка 53
 Чако (Chaco) 24
 Чапаре (Chapare) 28
 Чавез, Федерико (Chaves, Federico) 24
 Чавез, Уго (Chávez, Hugo) 49,50,
 чавизам (chavismo) 49,50,51
 Чиле 16,17,18,19, 35,38,64,74,
 Д'Аубуисон, Роберто (D'Aubuisson, Roberto) 64
 Дијер, Самјуел (Duer, Samuel) 35
 Дивалије, Франсоа (Duvalier, François) 77,78,79
 Дивалије, Жан Клод (Duvalier, Jean-Claude) 78
 Доминиканска партија (Partido Dominicano) 80
 Доминиканска Република 80.81,82
 Дон Кихот (Don Quijote) 23
 Дуартеов врх (Pico Duarte) 81
 Дуке, Иван (Duque, Iván) 47
 Дутерте, Родриго (Duterte, Rodrigo) 39
 Џоунс-Шафротов акт 84
 Еквадор 41,42,43,44
 Ел Пепе (El Pepe) 20,21
 Ендара, Гиљермо (Endara, Guillermo) 54
 Ернандес Мартинес, Максимилијано (Hernández Martínez, Maximiliano)
 63
 Ескобар, Пабло (Escobar, Pablo) 54
 Етиопија 74
 евизам (evismo) 29,31,32
 фарабундизам (farabundismo) 63,64,65
 ФАРК (FARC) 45,47,48
 фаркизам (farquismo) 46,47,48
 Федерални истражни биро (FBI) 86
 Фелипе VI (Felipe VI) 70
 Фернандес, Алберто (Fernández, Alberto) 15
 Фицџералд Кенеди, Џон (Fitzgerald Kennedy, John) 55
 Фигерес Ферер, Хосе (Figueres Ferrer, José) 55,56,57
 фигеризам (figuerismo) 55,56
 Филипини 39

ФМЛН (FMLN) 63,64,65
 Франко, Франсиско (Franco, Francisco) 13,25
 Фројекеров акт 84
 ФСЛН (FSLN) 58
 Фухимори, Алберто Кења (Fujimori, Alberto Kenya) 33,34,35,36
 Фухимори, Кеико (Fujimori, Keiko) 36
 фухиморизам (fujimorismo) 33,34,35,36
 Фунес, Маурисио (Funes, Mauricio) 65
 ГАНА (GANA) 65
 Гарсија, Алан (García, Alan) 33
 Гевара, Ернесто Че (Guevara, Ernesto Che) 46,73
 геваризам (guevarismo) 46
 Горити, Густаво (Gorriti, Gustavo) 35
 Гуаидо, Хуан (Guaidó, Juan) 52
 Гуарани (Guarani) 28
 Гватемала 66
 Хадад, Фернандо (Haddad, Fernando) 37
 Хаити 43, 76, 77, 78, 79, 82
 Хиспањола 77,80
 Хондурас 59,60,61,62
 Хостос, Еухенио Марија де (Hostos, Eugenio María de) 85
 Хостосијанска нација (Movimiento Independentista Nacional
 Hostosiano) 85
 Имберт Барера, Антонио (Imbert Barrera, Antonio) 82
 Индепендентистичка партија (Partido Independentista Puertorriqueño)
 86
 Институционална револуционарна партија (Partido Revolucionario
 Institucional) 69,72
 Иријарт, Лусија (Hiriart, Lucía) 18
 ИТТ (ITT) 17
 Југославија 50
 Јустицијалистичка партија (Partido Justicialista) 13,14
 јустицијализам (justicialismo) 11,12,13
 Јужна Америка 19,24,42,52
 Кадети Републике (Cadetes de la República) 85
 Калдерон, Фелипе (Calderón, Felipe) 69
 Калиман, Вилијамс (Kaliman, Williams) 32

Камањо, Луис Фернандо (Camacho, Luis Fernando) 32
 Карденас, Ласаро (Cárdenas, Lázaro) 70
 карденизам (cardenismo) 70
 Кариби 46,75
 Картел Медељин (Cártel de Medellín) 54
 кастризам (castrismo) 73,74,75,76
 Кастро, Фидел (Castro, Fidel) 73,74
 каудиљо (caudillo) 26
 Кина 39,50
 киршнеристи (kirchneristas) 43
 Кито 44
 Клан Хуарез (Cártel de Juárez) 71
 Клан Синалоа (Cártel de Sinaloa) 71
 кокалероси (los coccaleros) 28
 Колорадо партија (Partido Colorado) 25
 Колумбија 42,43,45,46,47,48
 Комунистичка партија Гватемале (Partido Comunista de Guatemala) 68
 Комунистичка партија Кубе (Partido Comunista de Cuba) 74
 Контраши (Contras) 58,60,61
 Кореа, Рафаел (Correa, Rafael) 41,42,43,44
 кореизам (correísmo) 41,42,43,44
 Костарика 55,56
 Куба 73,74,75,76
 Купер, Роберт (Cooper, Robert) 85
 Кустурица, Емир 20
 Латин Фајненс (Latin Finance) 41
 Латиноамеричка банка за развој (El banco de desarrollo de América Latina) 76
 Латинска Америка 8,20,26,41,44,46,47,49,56,67,73,74,77
 ЛГБТ (LGBT) 38
 Либерална партија Порторика (Partido Liberal) 85
 Лопес Обрадор, Андрес Мануел (López Obrador, Andrés Manuel) 69,70,71,72
 лопесобрадоризам (lopezobradorismo) 69,70,71,72
 Лос Зетас (Los Zetas) 71
 Лула да Силва, Инасио (Lula da Silva, Inácio) 37,40
 лулизам (lulismo) 37

Мадуро, Николас (Maduro, Nicolás) 43, 49,51,52
 Мађарска 76
 Махуад, Џамил (Mahuad, Jamil) 42
 Макри, Маурисио (Macri, Mauricio) 15
 Манагва 59,61,62
 Марин Марин, Педро Антонио (Marín Marín, Pedro Antonio) 45
 Марлуанда Велес, Мануел (Marluanda Vélez, Manuel) 45
 Марти, Фарабундо (Martí, Farabundo) 63
 Међународни монетарни фонд (IMF) 15,76
 Мексико 32,69,70,71,72,82
 Менгеле, Јозеф (Mengele, Josef) 25
 Меркосур (Mercosur) 42
 Меса, Карлос (Mesa, Carlos) 28
 МИТ (MIT) 57
 ММФ (IMF) 15
 Моралес, Ево (Morales, Evo) 28,29,30,31,32
 моренизам (morenismo) 69
 Морено, Лењин (Moreno, Lenin) 44
 Мухика, Хосе (Mujica, José) 20,21,22,23
 мухикизам (mujiquismo) 20,22
 Муњос Марин, Луис (Muñoz Marín, Luis) 56
 Муриљо, Росарио (Murillo, Rosario) 59
 Мусолини, Бенито (Mussolini, Benito) 14
 Национална партија Порторика (Partido nacionalista Puertorriqueño) 85
 Народна демократска партија (Partido Popular Democrático) 86
 НАТО (NATO) 38,39,47,
 Негропонте, Џон Дмитри (Negroponte, John Dimitri) 62
 Никарагва 43,58,59,60,61,62
 Никарагвански отпор (Resistencia Nicaragüence) 60
 Нобоа, Алваро (Noboa, Álvaro) 42
 Норијега, Мануел (Noriega, Manuel) 53,54
 норијегизам (noriegismo) 53,54
 Нова прогресивна партија (Partido Nuevo Progresista) 86
 Огњена земља 51
 Охеда Риос, Филиберто (Ojeda Ríos, Filiberto) 86
 Оксфам (Oxfam) 27
 Ортега, Данијел (Ortega, Daniel) 59

Оружане снаге за ослобођење (Fuerzas Armadas de Liberación Nacional) 85
 Пањек, Алфредо (Pacheco, Alfredo) 41
 Падрино, Владимир (Padrino, Vladimir) 52
 Панама 53,54
 Папа Док (Papa Doc) 77,78,79
 папа Франсиско (papa Francisco) 70
 Папа Пије XII (Papa Pius XII) 82
 пападокизам (papadoquismo) 77,78,79
 Парагвај 24,25,26,27
 Партија националног јединства (Parti de l'unité nationale) 78
 Партија националног ослобођења (Partido Liberación Nacional) 55
 Партија револуционарне акције (Partido de Acción Revolucionaria) 66
 Партија за независност Порторика (Partido Independentista Puertorriqueño) 85
 Пејн, Стенли (Payne, Stanley) 12
 Пења Нијето, Енрике (Peña Nieto, Enrique) 69
 Переира, Еревалдо (Pereira, Ezevaldo) 39
 Перон, Ева (Perón, Eva) 11,12
 Перон, Хуан Доминго (Perón, Juan Domingo) 11,12,13,14,15
 перонизам (peronismo) 11,12,13,14,15
 Першунски масакр (Masacre del Perejil) 81,82
 Перу 33,34,35,36
 Пиноче, Аугусто (Pinochet, Augusto) 16,17,18,19
 пиночетизам (pinochetismo) 16,17,18,19
 Пињера, Хесус (Piñera, Jesús) 84
 Пињера, Себастијан (Piñera, Sebastián) 18
 Покрет ка социјализму (Movimiento al Socialismo) 31
 Покрет несврстаних 74
 Покрет за националну регенерацију (Movimiento Regeneración Nacional – MORENA) 69
 Покрет за независност (Movimineto de independencia de Puerto Rico) 85
 Пољска 76
 Поносна и суверена отаџбинска алијанса (Alianza País) 42
 Понсе 85
 Порториканска нација (Nación Puertorriqueña) 85
 порторикански индепендентизам (independentismo puertorriqueño)

83,84,85
 Порториканско удружење за независност (Alianza Puertorricueña de Independencia) 85
 Порторико 83,84,85,86
 Реган, Роналд (Reagan, Ronald) 62
 Револуционарни национални покрет (Movimiento Nacionalista Revolucionario) 32
 Римокатоличка црква 13,18,26,38,68,79,81
 Рио де Жанеиро 37
 Рио Гранде 51
 Рио Пиједрас 85
 Родригес, Андрес (Rodríguez, Andrés) 26
 Русев, Дилма (Rousseff, Dilma) 37
 Русија 43,50
 Рузвелт, Теодор (Roosevelt, Theodore) 84
 Салвадор 63,64,65
 Сан Хосе 56
 Сан Хуан 87
 Сан Мартин, Хосе де (San Martín, José de) 11
 Санћес Серен, Салвадор (Sánchez Cerén, Salvador) 65
 сандинизам (sandinismo) 58,59,60,61,64
 Сандино, Аугусто (Sandino, Augusto) 58
 Санта Крус 31
 Санто Доминго 43,81
 Сантос Калдерон, Хуан Мануел (Santos Calderón, Juan Manuel) 47
 Савез ПАИС (Alianza PAIS) 44
 Симоновић, Љубодраг 22
 Сиудад де Мехико 71
 Сиудад де Панама 54
 Сиудад де Трухиљо 81
 Сједињене Америчке Државе 29,39,31,38,39,44,46,47,53,54,58,60,62,71, 72,75,76,77,79,84,85,86
 Социјалистички фронт (Frente Socialista) 85
 Сомоса, Анастасио (Somoza, Anastasio) 58,59
 Совјетски Савез 45,46,55,74
 Стреснер, Алфредо (Stroessner, Alfredo) 24,25,26,27
 стронизам (stronismo) 24,25,27

Суазо Кордоба, Роберто (Suazo, Córdoba Roberto) 62
 Светла стаза (Sendero Luminoso) 33
 Светска банка (WB) 41,76
 Шеврон (Chevron) 43
 Шпанија 13,25,70,76
 Таино 78
 Тегусигалпа 62
 Тидингс, Милард (Tydings, Millard) 84
 Трамп, Доналд (Trump, Donald) 37
 трухиллизам (trujillismo) 80,81,82
 Трухиљо, Рафаел (Trujillo, Rafael) 80,81,82
 Трухиљов врх (Pico Trujillo) 81
 Труман, Хари (Truman, Harry) 84
 Тупак Амару (Túpac Amaru) 33,35
 Тупамаро (Tupamaros) 22
 УНАСУР (UNASUR) 42
 Универзитет у Њујорку 55
 Урибе, Алваро (Uribe, Álvaro) 43
 Уругвај 20,21,22,23
 Варела Бермудес, Енрике (Varela Bermúdez, Enrique) 60
 Васкес, Табаре (Vázquez, Tabaré) 21
 Вашингтон 51,54,56,59,64,68,72,74,75,76,79,82,83,85
 Ватикан 54,70,79,82,
 Велс, Херберт Џорџ (Wells, Herbert George) 57
 Венецуела 47,49,50,51,52
 вестернизација 59
 Виншип, Блантон (Winship, Blanton) 85
 Вокер, Игнасио (Walker, Ignacio) 14

БИОГРАФИЈА АУТОРА

Рајко Петровић је српски политиколог и хиспаниста. Рођен је 29. јануара 1993. године у Лозници. Дипломирао је на Факултету политичких наука Универзитета у Београду (смер Политикологија) 2016. године са просечном оценом 10 као најбољи студент у генерацији. Мастер студије „Јавна управа, локална самоуправа и јавне политике” завршио је на истоименом факултету 2017. године са просечном оценом 10, где тренутно похађа трећу годину докторских студија Политикологије. Од 2015. до 2017. године био је ангажован као демонстратор-сарадник на Факултету политичких наука Универзитета у Београду на наставним предметима Политичка економија, Економски систем Србије и Теорија и пракса јавних финансија. Од 2018. године је запослен на Институту за европске студије у Београду у звању истраживача-приправника. Спољни је сарадник српског информативног портала Стање ствари. Добитник је неколико награда и признања током студирања – „Повеље студент генерације политиколошког смера” од стране Факултета политичких наука Универзитета у Београду, „Повеље студент генерације Факултета политичких наука” од Универзитета у Београду и награде Града Лознице за најбоље студенте. Био је стипендиста Фонда „Др Милан Јелић” Министарства науке и технологије Републике Српске и Фонда за младе таленте Републике Србије. Аутор је једне књиге и десетина научних и стручних радова. Његове области интересовања су Шпанија, Латинска Америка и регионална политика. Говори енглески и шпански језик, а служи се и руским језиком.

ИМПРЕСУМ

Наслов

ПОЛИТИЧКЕ ИДЕОЛОГИЈЕ У ЛАТИНСКОЈ АМЕРИЦИ

Аутор
Рајко **ПЕТРОВИЋ**

Предговор
Рајко **ПЕТРОВИЋ**

Главни и одговорни уредник
Горан **МИЛЕНКОВИЋ**

Уредник
Александар **ЂУРЂЕВ**

Директор
Данијел **КУЛАЧИН**

Рецензенти:
Доц. др Бојана **КОВАЧЕВИЋ ПЕТРОВИЋ**
Филозофски факултет у Новом Саду

Проф. др Вишеслав **СИМИЋ**
Технолошки институт у Монтереју

Др Стеван **РАПАИЋ**
Институт за међународну политику и
привреду у Београду

Лектор
Бојана **НИКОЛИЋ**

Дизајн
Јелена **МИХАЈЛОВИЋ**

Издавач
ПОРЕДАК

Суиздавачи
ИНСТИТУТ ЗА ЕВРОПСКЕ СТУДИЈЕ
Београд

IES

ДРУШТВО ХИСПАНИСТА
(за издавача: Јелена Спасојевић,
председница Друштва хиспаниста)

Артпринт, Нови Сад

ПЕТРОВИЋ, Рајко, 1993-

Политичке идеологије у латинској Америци / Рајко Петровић.
- Београд : Поредак : Институт за европске студије : IES, Друштво
хиспаниста, 2020 (Нови Сад : Артпринт). - 111 стр. ; 22 cm

Ауторова слика. - Тираж 300. - Биографија аутора: стр. 109. - Напомене
и библиографске референце уз текст. - Библиографија: стр. 89-100. -
Регистар.

ISBN 978-86-81758-00-7 (Поредак)

а) Политички систем -- Идеолошки аспект -- Латинска Америка --
20в-21в б) Латинска Америка -- Државно уређење -- 20в-21в

COBISS.SR-ID 283848204

ИНСТИТУТ ЗА ПОЛИТИЧКО УМРЕЖАВАЊЕ

poredak.rs

